

[Inquisitio]

2020. Nr. 6

<https://doi.org/10.25143/rsu-inquisitio-2020-06>

ISSN 2256-0424

RĪGAS STRADIŅA UNIVERSITĀTES STUDENTU IZDEVUMS

Liels pētījums:

**Viss, ko tu vēl
nezini par
dzīvi ar
cukurtētuku!**

**Pētījums par
tīrību kebabu
ēstuvēs**

**Kā izglābt
pilsētas
kokus
no sāls,
putekļiem un
vienaldzības?**

**Kas maksā, to rāda
Rīgas sabiedriskā
transporta ekrānos**

Es esmu Robots!

**Gribu ar tevi
iepazīties!**

**Bīstami,
ļoti bīstami!
Nāvējoši!
Gājēju pārejas
Rīgā**

Nr.1

Reputācijas
līdere

*Kantar TNS Latvijas augstskolu
reputācijas pētījums, 2019*

Tu esi tas,
kur tu studē.

Pievienojies
RSU

Eiropas
studijas

Komunikācijas
zinātne

Tiesību
zinātne

Medicīna

Veselības
aprūpe

Zobārstniecība

Vairāk
informācijas

www.rsu.lv

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Uzņemšana no 1. jūnija

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Pētnieciskās žurnālistikas žurnāls

Inquisitio

Nr. 6

2020.

Izdevējs:

Rīgas Stradiņa universitāte,
Komunikācijas fakultāte

Redaktore:

Anda Rožukalne

Rakstu autori:

RSU studiju programmas
"Žurnālistika" studenti
Reičela Adele Bišere, Viktors Demidovs,
Estere Dravniece, Krišs Jānis Kairis,
Megija Marija Liesma, Gita Pērkone,
Daīga Romanovska, Katrīna Sakalauska,
Emīlija Vimba, Amanda Zemīte

Literārās redaktors:

Ināra Mikažāne, Aija Lapsa

Vāka foto: Reinis Fjodorovs

Dizains un makets:

Modris Brasliņš

Kontakti:

+371 67409183, Dzirciema ielā 16, Rīgā, LV-1007

© Rīgas Stradiņa universitāte, 2020

Saturs

Redaktors sleja 2

Kāpēc vērts pētīt? 3

Lielais pētījums

.....
Viss par *cukurtētukiem!* 6

Vides kvalitātes pētījumi

.....
Kā izglābt Rīgas kokus? 16

Drošas un nedrošas gājēju pārejas 22

Uz ceļa notriekts dzīvnieks 28

Pakalpojumu kvalitātes pētījumi

.....
Kebabu kvalitāte 34

Atkritumu stāsts 38

Bahilas slimnīcā. Vai vajadzīgas? 41

Kultūras pētījumi

.....
Ekrāni sabiedriskajā transportā 45

Tu un mūsdienu roboti 48

Ko es nezinu par ideālo pasauli?

Foto no personīgā arhīva

“Lielākoties cilvēki, kam pieejama pētnieciskajiem žurnālistiem nepieciešamā informācija, vēlas, lai kāds izstāsta pētnieciskās žurnālistikas stāstus. Tikai parasti cilvēki grib, lai tos izstāsta bez viņu līdzdalības,” vēl nesen lekcijā Oksfordas Universitātes *Reuters* žurnālistikas institūtā sacīja Rebeka Korbete (*Rebecca Corbett*), *New York Times* pētnieciskā redaktore.

Kā Korbetes kundze zināja, kas notiek mūsu žurnāla tapšanas laikā? Jo mēs arī nodarbojamies ar nopietnu pētniecisko žurnālistiku.

Tieši pa vidu pētnieciskās žurnālistikas stāstam, tik svarīgai problēmai, ka to vērts slēpt, ir žurnālisti. Arī tie studenti, kas veidojuši žurnāla *Inquisitio* jaunāko numuru.

Sevi var dažādi izaicināt, bet uzņemšanās veidot pētnieciskās žurnālistikas rakstu nozīmē, ka tiks iegūta neaizvietoājama, neaizmirstama pieredze. Tik unikāla, ka to varētu piespraust pie žaketes atloka kā piemiņas zīmi savas dzīves sasniegumam.

Tā sākas ar ideālās pasaules ainavu, kurā ir LIELĀ IDEJA. Tiklīdz viss ir mierīgi.

Pirmais solis uz mērķi diemžēl ievēd labirintā un aizved projām no ideālās pasaules, kurā uz visiem jautājumiem ir atbildēts un žurnālistikas darbs pats skrien pretī, vērtīgus faktus līdz nesdams.

Es neironizēju, tikai cenšos mazliet priecīgi aprakstīt posmu, bez kura nevar iztikt neviena pētnieciskais žurnālists. Un lielākoties – tas ir biedējošs posms.

Pirmais jautājums aizved projām no ideālās pasaules.

Vai es varu?

Sākuma posmā, kad ideja vēl nav saplākusi, ir iespēja iepazīties ar visiem tiem, kas vēlas lielisku pētniecisko žurnālistiku, tādu, kura uzlabos mūsu visu dzīves. Tikai šie cilvēki to vēlas klusībā. Viņi, pat atbildīgos amatos būdami un solidos uzņēmumos strādājot, klusē. Lūk, dažas klusēšanas formas to popularitātes secībā un pavisam īsi:

Es par to neatbildu.

Es jums pateikšu vēlāk (istenībā – nekad).

Es jums atbildēšu, ja ... (parasti atbildes pētījumam neder vai neseko).

Nedēļām ilgs klusums e-pasta vai telefona formātā.

Iedomājieties vēl daudzas variācijas informācijas iegūšanas, neiegūšanas, slēpšanas un novilcināšanas procesā, kas ved uz to, ka mēs kļūstam par gaidīšanas čempioniem.

Klusumu dažādās ierīcēs, solījumu nepildīšanu, neskaidras atbildes mēs jau varētu sākt iesaiņot un pārdot starptautiskajos tirgos. Brīžiem liekas, ka tas, nevis pētnieciskās žurnālistikas žurnāls, būs mūsu *start-up* bez neviena biznesa eņģeļa.

Ne jau vienmēr citi un viņu klusēšana ir vainīga. Šis ir posms, kurā, ja vien esi godīgs pats pret sevi, iespējams uzzināt, ka nemāki pajautāt. Nezini, kam jautāt. Nesaproti vai nedzirdi atbildi. Domā, ka var iztikt bez jautāšanas. Neesi pietiekami neatbildīgs. Ceri, ka citi izdarīs.

Tikmēr ideālā pasaule ir piemirsusies, un seko nākamais jautājums.

Kas man iznāks?

Ja trūkst informācijas un ja pats vēl isti nezini, vai esi ko izpētījis, kļūst arvien grūtāk iztēloties, kāds būs pētījums. Pētnieciskās žurnālistikas jautājumi, uzdoti un pat neatbildēti, ved nezināmajā. Taka nav iestaigāta, tu esi viens vai ar tikpat apjukušiem kursa biedriem simboliskos bezceļos. Drīzāk citu iemīti ceļi ved projām, jau zināmajā – citu žurnālistu sen atklātajā vai uz milzīgu kalnu ar preses relizēm, firmu mājas lapu informāciju, vienkāršotiem viedokļiem un stereotipiem. Bet nav atbilžu uz jautājumiem, kas iepriekš nav uzdoti. Nekur nav gatavu atbilžu!

Šajā posmā ir vajadzīgi vairāki lēcieni pāri šķēršļiem. Katram ir jāsaņem savam lēcienam. Brīdim, kurā nevienam neturēs pie padusēm un neparēlēs pāri tavas lielās idejas un mazās varēšanas žogam.

Tiklīdz lēcieni ir uzsākti, tu vairs nevari apstāties. Tieši lēcienā pāri savai nevarēšanai

izveidot lielu pētnieciskās žurnālistikas darbu sākas pētnieciskās žurnālistikas garša. Tā var garšot kā rūgta kafija kopā ar izvairīgu informācijas avotu. Tā var iegaršoties pēc saules stara, kas pēkšņi parāda tava pētījuma nozīmi, jo esi sastapis cilvēku, kurš vēlas sniegt vajadzīgo informāciju. Tā garšo pēc dokumentu kalniem un sausas mutes, jo tu ilgi meklē, šķiro un reti atrodi sev vajadzīgo. Bet pa vidu bieži pētnieciskā žurnālistika var garšot pēc smiltīm un putekļiem, kas nemanot sakrājas mutē, jo esi strādājis kā traks, nebaidoties no nezināmā un brīžiem nemanot, kas notiek apkārt.

Kā to pabeigt?

Lai gan sākumā liekas, ka tas nekad nebeidzas, katram stāstam ir jāpieliek punkts. Informācijas kaudzes, kas sastāv no datiem, tekstiem, cilvēku balsīm, ieteikumiem, prasa nevis lēcieni, bet lielo kārtotānu. Pret to pasaka par Pelnrušķītes grūtībām izskatās kā *YouTube* algoritma rakstīta, viegli izklaidējoša un iepriekš paredzama.

Pašās beigās, kad pētījums jau veikts, bet stāsts vēl nav gatavs, nākas būt nežēlīgam pret to, ko ilgi meklēji un krāji. Nākas griezt tieši pa banalitātēm, nākas pārvērtēt citu stāstīto un paša saprasto. Rezultāts ir vislabākais, ja spēj just siltas jūtas pret savu pētnieciskās žurnālistikas stāstu, bet esi bezjūtīgs pret šī stāsta trūkumiem. Tad viss izdodas! Ja paveicas, nāk gandarijums.

“Pētnieciskās žurnālistikas pamats ir fakti un pierādījumi. Tā nav viedokļu apkopojums. Tā nav kādas idejas aizstāvēšana. Tā nav viltus ziņas.

Pētnieciskās žurnālistikas vienīgais mērķis ir izstāstīt patiesību, tās vienīgā vara ir patiesības izcelšana gaismā,” te vēlreiz Rebeka Korbete.

Mūsu ideāls ir patiesība un tās atklāšana. Un mēs šeit esam ielikuši daļu no tā, kas sākumā mums izlikās kā šī ideālā pasaule. Tagad tā ir pētnieciskās žurnālistikas atklāta realitāte. Lielās idejas ir kļuvušas par aizraujošiem stāstiem.

Lai arī lūgti ieraudzīt labāko daļu no mūsu visu unikālās pieredzes! Tāpēc – šķiriet tālāk!

Anda Lojuma

AMANDA ZEMĪTE

Darbs pie žurnāla *Inquisitio* ir bijis izaicinājumu pilns, taču bez tiem nebūtu gandarījuma! Žurnāla tapšanas laikā esmu mācījusies būt kritiska pret atrasto informāciju un ar drosmi runāt par svarīgām tēmām, kuras citi baidās apspriest. Šajā numurā publicētie raksti pierāda, cik daudz var atklāt, atmetot stereotipus un iedziļinoties problēmā.

DAIGA ROMANOVSKA

Žurnāls *Inquisitio* ir lielisks atspēriena punkts topošajiem žurnālistiem, kuri pēc teorētisko zināšanu apgūšanas var izpausties arī praktiski. Tā ir iespēja pētniecības procesā pašiem uz sevi paraudzīties no malas, bet lasītājiem – uzzināt ko jaunu par procesiem valstī, par kuriem iepriekš neviens nav runājis. Nākamajās lappusēs atradīsi tēmas, kas Tevi neatstās vienaldzīgu. Cilvēkiem, kuri iesākuši iet likumiem ar likumu, būtu jābūt možiem, jo jaunie žurnālisti ir apņēmības un entuziasma pilni pētīt, iedziļināties un meklēt taisnību!

ESTERE DRAVNIECE

Ar pētnieciskās žurnālistikas palīdzību ir iespēja sevī atklāt pētnieku, kurš tā vien gaida, kad varēs meklēt nepieciešamos avotus un informāciju, kas aizvedīs līdz problēmas saknei. Jāiemācās uz notikumiem raudzīties plašāk – ne tik virspusēji, kā esam pieraduši. Tas bija īsts manas neatlaidības pārbaudījums, jo tikai iedziļinoties visu iespējams saskatīt skaidri. Un nebaidīties no atteikuma, jo tā arī ir atbilde!

GITA PĒRKONE

Pētnieciskā žurnālistika pieprasa nopietnu pētnieka garu – tēmas apskatīšanu no vairākiem skatupunktiem, kuri visbiežāk atrodas ārpus komforta zonas. Jo dziļāk tiek rakts, jo interesantāk kļūst! Iespējamo pētījuma tēmu klāsts ir pārsteidzošs! Pat tad, ja tiek apskatīta šķietami ikdienišķa tēma, var rasties pārsteigums, cik daudz faktu par to vēl nav atklāts. Nereti nākas riskēt, taču risks attaisnojas, kad tiek rastas atbildes uz sarežģītiem jautājumiem. Vēlēties izpētīt plašāk, nebaidīties uzrunāt, trenēt pacietību un neatlaidību – šie ir tikai daži no svarīgajiem pētnieciskās žurnālistikas elementiem, ar kuriem žurnāla *Inquisitio* tapšanas laikā nācās saskarties.

KRIŠS JĀNIS KAIRIS

Pētnieciskā žurnālistika, manuprāt, teicami salīdzināma ar sportu, īpaši vienu no tās veidiem – vieglatlētiku. Pirmkārt, vieglatlētika ir sporta karaliene, un tieši to pašu savā jomā var teikt arī par pētniecisko žurnālistiku. Otrkārt, gan vieglatlētika, gan pētnieciskā žurnālistika cilvēkam nav viegla izvēle, jo katra no tām prasa daudz prasmju un ir multidisciplināra. Treškārt, par labu pētniecisko žurnālistu, tāpat kā par labu vieglatlētu, nepiedzimst – visa pamatā ir kārtīgi treniņi un prakse, ko šajā gadījumā katram studentam sniedz žurnāls *Inquisitio*.

Kāpēc vērts pētīt ?

MEGIJA MARIJA LIESMA

Izcilais sengrieķu filosofs Sokrats ir teicis: "Nav kauns nezināt, bet gan negribēt zināt." Inquisitio ir tikai par un ap gribēšanu zināt... Zināt, kas slēpjas aiz nezināmā, aiz pavirši izvirzītiem pieņēmumiem un šķietami ikdienišķām lietām. Tieši tā arī ir žurnāla vislielākā vērtība – pulcēt kopā tos, kuriem nekad nepietiek ar to, ko viņi jau zina!

REIČELA ADELE BIŠERE

Paralēli viena cilvēka ikdienai rit vēl neskaitāmi daudzu citu cilvēku ikdienas, par kurām nemaz nezinām. Kāds pelna, ejot uz koncertiem, cits izlemj, kādas receptes rādīt tramvajos izvietotos ekrānos. Pasaule tiek konstruēta no miljons lēmumiem, atklājumiem un izmaiņām. Tieši vai netieši šie lēmumi ietekmē katra indivīda ikdienu, un tā notikumu ķēdē cilvēki ir savstarpēji saistīti. Un tur ir ko papētīt, atklāt, pajautāt, apšaubīt, arī uzslavēt. Kāpēc, kur, kas, ar ko un kuram?! Reizēm ir vērts parakstīties dziļāk!

KATRĪNA SAKALAUŠKA

Iegūt informāciju, kas nav publiski pieejama, "rakņāšanās", "okšķerēšana" un neatlaidība bija mūsu galvenie uzdevumi, lai raksti, ar kuriem Jūs tūdaļ iepazīsities, būtu interesanti un, galvenais, saprotami jebkuram lasītājam. Pieredze pētnieciskajā žurnālistikā ir jāizdzīvo, manuprāt, gan katram žurnālistikas studentam, gan jau esošam žurnālistam, lai sevi atklātu jaunus un neiepazītas šķautnes. Šķir tālāk un iepazīsti nezināmo!

VIKTORS DEMIDOVŠ

Pamanīt, noskaidrot un atklāt. Tā var raksturot pētnieciskā žurnālista darbu. Nereti cilvēki akli pieņem sabiedrībā vai vidē notiekošo un pat neaizdomājas, kāpēc tā notiek, kādas sekas tas var radīt un ko cilvēki var darīt, lai uzlabotu dzīves kvalitāti. Mēs centāties izziņāt un pasniegt lasītājiem skaidru un kodolīgu informāciju par lietām, par kurām ikdienā mediji vai nu nestāsta, vai arī stāsta nepietiekami detalizēti. Cerams, arī Tu atklāsi savā neziņas pilnajā okeānā kādas jaunas salas, pilnas ar atbildēm!

EMĪLIJA VIMBA

Žurnālista darbs ir grūts – pētīt, meklēt, rakties informācijas kalnos, tomēr darba augļus vienmēr ir prieks redzēt. Strādāju pie pāris rakstiem šajā Inquisitio numurā, tāpēc varu droši teikt – darbs bija smags un laikietilpīgs, bet darba augļi sanākuši interesanti, kvalitatīvi un par dažādām tēmām. Katram ir savas intereses, tomēr, apvienojot kopā prātus un spēkus, mēs spējam radīt kaut ko jaunu, daudzpusīgu un vērtīgu. Un es nerunāju tikai par šo žurnāla numuru.

Kāpēc vērts pētīt ?

Liels pētījums

Cukurtētuki: par un pret?

- Cukurtētuks un nauda
- Cukurtētuks un bauda
- Cukurtētuks un kritika
par cukurbeibēm

Kas ir *cukurtētuks*?

Vai esi dzirdējis par attiecībām starp jaunām, pievilcīgām meitenēm un tā dēvētajiem *sugar daddy* jeb *cukurtētiem* – bagātiem vīriešiem cienījamā vecumā? Attiecības ar *cukurtētiem* parasti ir brīvas, bet dažreiz katrai pusei tiek izveidoti noteikumi. Apmaiņā pret jauno dāmu uzmanību, klātbūtni un bieži vien arī intīmām attiecībām vīrieši izdabā viņu kaprīzēm – ved ceļojumos, pasniedz dāvanas, apmaksā augstskolu, dod kabatas naudu un vēl daudz ko citu. Lai arī jaunās meitenes jeb *cukurbeibes* (*sugar baby*) ir daudz pieprasītākas, šādu dzīvesveidu piekopa arī jauni vīrieši, kuri iesaistās attiecībās ar *cukurmāmiņām*.

Sponsors, biznesa partneris vai milākais, kas maksā par seksu?

Autores: Amanda Zemīte, Daiga Romanovska, Reičela Adele Bišere

Trūkst zinātnisku pētījumu par *cukurtētuku* un *cukurbeilju* skaitu vai demogrāfisko struktūru, taču tīmekļa iepazīšanās vietnēs sava biznesa vajadzībām tiek apkopoti dažādi statistiskie dati. Piemēram, 2018. gadā tika publicēti dati,¹ kuri iegūti no 10 populārām *cukurtētuku* iepazīšanās vietnēm, un analizēti 20 tūkstoši nejausi izvēlētu profili. Tika konstatēts, ka gandrīz puse jeb 48 % *cukurbeilju* ir vecumā no 18 līdz 22 gadiem. Sievietes, kas ir vecākas par 32 gadiem, šajās vietnēs atrodamas tikai 6 % gadījumā. Tas nozīmē, ka par *cukurbeilbēm* patiešām kļūst jaunas meitenes, kuras droši vien vēl nav uzsākušas patstāvīgu dzīvi, turklāt liela daļa viņu ir studentes.

2015. gadā populārā *cukurtētuku* iepazīšanās vietnē *Seeking Arrangements* bija reģistrējušies 1,4 miljoni studentu, veidojot 42 % no visiem reģistrētajiem profiliem. Lielākā daļa no tiem – viens miljons – bija no Amerikas Savienotajām Valstīm.² Šī vietne ir veikusi aptauju, un atbildes rāda, ka *cukurbeilbes* 35 % iegūtās naudas izmanto, lai samaksātu par augstāko izglītību, bet 23 % līdzekļu, lai samaksātu par iri. Pārējā nauda tiek izmantota transportam, apģērbam un izklaidei. Protams, Latvijā situācija atšķiras. Šeit izmaksas par augstskolu nav tik augstas kā ASV. Mūsu pētījuma dati liecina, ka daudzas meitenes tiek ar *cukurtētukiem* dāvanu vai izpriecu dēļ, labi apzinoties, ka šis nav patstāvīgs ienākumu avots, ko izmantot rēķinu apmaksai.

Sabiedrībā notiek diskusijas par to, vai šādas attiecības var uzskatīt par prostitūciju, t. i., par intīmās uzmanības, tajā skaitā

¹ Statistics Analysis of Dating Sugar Baby. *Sugarbabiesonline*. 28.02.2018. <http://sugarbabiesonline.com/statistics-analysis-of-dating-sugar-baby.html>

² Ross, T. F. Where the Sugar Babies Are? *The Atlantic*. 15.01.2015. <https://www.theatlantic.com/education/archive/2015/01/where-the-sugar-babies-are/384547/> 2020. gada 15. janvāri.

seksuālu pakalpojumu, pirkšanu.³ Vai ir pamats *cukurbeilbes* pieņemt par 17. gadsimta kurtizāņu (pērkamu elegantu sieviešu, kuras īpaši iecienījuši bagāti klienti) mūsdienā līdziniecēm? Varbūt ir pienācis laiks mainīt negatīvos stereotipus par *zeltracēm* un *vīriešu izmantotājām*, atzīstot *cukurtētuku* izmantošanu kā leģitīmu biznesa modeli esošajā patriarhālajā sistēmā? Lai arī attieksme pret *cukurbeilbēm* sabiedrībā mēdz būt visai nosodoša, *cukurtētuka* izmantošana, iespējams, sniedz jaunām sievietēm iespēju uzsākt patstāvīgu dzīvi un labi pavadīt laiku.

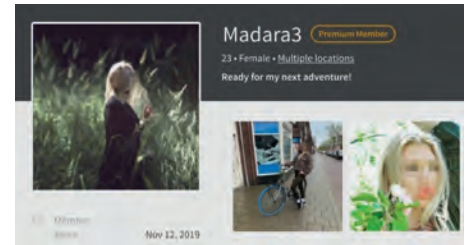
Šī tendence ir aktuāla pasaulē, tāpēc veicām pētījumu, lai noskaidrotu, ko *cukurtētuki* vēlas iegūt apmaiņā pret skaistām dāvanām? Kādas sievietes viņus piesaista? Kāds ir *cukurtētuka* un *cukurbeilbes* raksturojums jeb tēls – vecums, ienākumi, nodarbošanās, hobiji, attiecību statuss, bērni?

Cukurtētuku tīmekļa vietnē *Seeking Arrangements* tika izveidoti trīs dažāda tipa meiteņu profili – “dabiskā skaistule” Madara”, “gote” Evi un “seksīgā caca” Beverlija. Pēc reģistrācijas notika sarakste vietnē *Seeking Arrangements*, un vienlaikus portāla tērzētavas sadaļā tika veiktas neformālas intervijas ar *cukurtētukiem*. Viņiem tika jautāts, kādēļ vīrietis, lai iepazītos, izvēlēties tieši vietni *Seeking Arrangements*, kāda pieredze viņam ir bijusi ar citām sievietēm šajā vietnē, ar ko nodarbojas, kā pavadā brīvo laiku?

Viltīgākās dāmas par sarakstes uzsākšanu bieži vien pieprasa priekšapmaksu, kas nozīmē – lai *cukurtētukam* būtu iespēja iepazīties ar *cukurbeilbi*, viņam sākumā jāpierāda, ka viņš tiešām spēj to atļauties un izpildīt dāmas kaprīzes. Mēs no šādas izvēles gan atteicāmies, lai iegūtu maksimāli dažāda tipa un maksātspējas *cukurtētuku* interesi.

³ Jorge, de J. F. 2019. El fenómeno sugar babies. 21. *La Revista Cristiana de Hoy*. 1029: 38–41.

MADARA

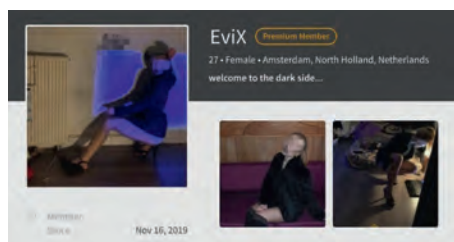
Jau pirmajā dienā pēc visu trīs meiteņu reģistrācijas tika saņemtas vēstules. Pirmā vīriešus ieinteresēja “dabiskā skaistule” Madara – sievietei tika sūtīti gan iepazīšanās piedāvājumi, gan izteikta nepārprotama gatavība viņu uzturēt. Kāds vīrietis vārdā Roberts (šeit un turpmāk pētījumā iesaistīto personu vārds mainīts), 40 gadi, no Nīderlandes, saraksti sāka ar jautājumu par Madaras atrašanās vietu. Tālāk viņš norādīja iemeslu, kāpēc sievietei raksta un kāda ir līdzšinējā pieredze šajā iepazīšanās vietnē. Vīrietis stāstīja, ka iepazīstoties vietnē *Seeking Arrangements*, un viņam bijušas attiecības no viena mēneša līdz diviem gadiem, taču tagad Roberts meklē ilgstošas draudzīgas attiecības, kurās meitene būtu gatava arī pārgulēt ar viņu. Pret prasīto vīrietis piedāvā materiālu atbalstu. Vīrietis raksta, ka brīvajā laikā viņam patīk apmeklēt restorānus, pastaigāties brīvā dabā vai atpūsties mājās (vannas procedūras, masāža). Viņš uzsver, ka ir izteikts darbaholiķis un strādā 11 stundas dienā. Robertam tika uzdots jautājums, kāpēc meklē attiecības vietnē *Seeking Arrangements*. Viņš atbildēja, ka nepatīk citi iepazīšanās portāli un šajā vietnē jau trīs reizes laimējies izveidot attiecības. Pēdējās attiecībās vīrietis bijis ar psiholoģijas studentu, kura bija jaunāka par mūsu izveidoto personu Madaru, kam ir 23 gadi. Roberts lika noprast, ka iepriekšējai meitenei bija vien 18–20 gadi. Abi tikušies 2–3 reizes nedēļā, laiku pavadījuši, apmeklējot kafējnicas un kino, pastaigājoties un arī nodarbojoties ar seksu. Ar divām meitenēm

vienlaikus gan neesot ticis. Uz jautājumu, vai netraucē lielā vecuma atšķirība, viņš atbildēja, ka varbūt dažreiz traucē, bet ar šo personu nav jābūt ikdienā, tāpēc to tā isti neizjūt.

Šis pašas meitenes – Madaras – profilam uzrakstīja arī precēts vīrietis vārdā Aleksandrs, 42 gadi, no Maskavas. Vīrietis saraksti sāka ar stāstu par savu aizraušanos. Viņam patīkot piedzīvojumi, un viņš parūpēšoties par meiteni, kura dosies neaizmirstamos ceļojumos kopā ar viņu. Aleksandrs ir precējies, taču ir pārliecināts, ka interneta vietnē var atrast atvērtas un interesantas meitenes ilgstošām attiecībām. Pēc dažām minūtēm vīrietis apvaicājās, vai Madara vēlas doties uz ASV. Ceļu viņš izmaksāšot.

Maikls, 51 gads, no Nīderlandes meklēja attiecības šajā vietnē, jo viņam patīkot jaunākas meitenes un viņš uzskata, ka te var iepazīt gudras, izglītotas, skaistas, jaunas dāmas ar labām manierēm. Maikls ir ticis ar vairākām meitenēm vienlaicīgi, jo vēl nav atradis isto. Šobrīd Maiklam ir attiecības ar 18 gadu vecu meiteni, bet viņa nevēlas ar viņu pārgulēt, tāpēc Maikls plāno šīs attiecības pārtraukt. Jautājām, vai viņu interesē tikai sekss, uz ko vīrietis atbildēja, ka jā, protams, tas ir svarīgs, bet ar to vien nepietiek, vajag arī, lai būtu *savstarpējā ķīmija*. Par spīti savam vecumam Maikls nodarbojas ar sportiskām aktivitātēm un uztur sevi fiziski labā formā, tāpēc neredz iemeslu, lai kāda viņam atteiktu tuvību. Maikls ir ticis ar vairākām meitenēm vienlaicīgi, bet tas visbiežāk ir bijis gadījumos, kad kāda nevēlas intīmas attiecības, bet atkal cita tās vēlas.

EVI

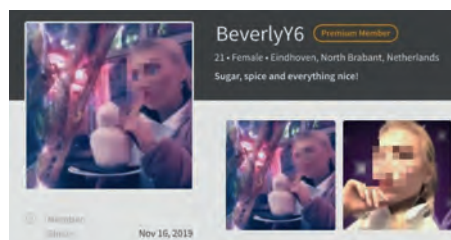

Ar otru personību – goti Evi –, kurai arī tika izveidots atsevišķs profils, vīrieši sāka saraksti, uzdodot muļķīgus jautājumus vai dodot mājienu par vēlmi pārgulēt. Rihards, 54 gadi, no Nīderlandes, saraksti sāka ar jautājumu, vai meitenei garšo spināti. Kad meitene lika noprast, ka spinātus uzturā lieto, Rihards bija ar mieru pirkt gredzenu un viņu bildināt tūlīt pat, argumentējot, ka mīlestība pret dārzeniem

ir viens no ilgstošu un romantisku attiecību nosacījumiem. Galvenais, lai mīlestība pret dārzeniem nav kvēlāka par mīlestību pret viņu pašu. Vēlāk gan izdevās noskaidrot, ka Rihards ir vadības konsultants, kurš meklē sievieti ne tikai intīmām attiecībām, bet arī dzīvei. Viņam svarīgas bija kopīgas intereses, lai nav garlaicīgi, var kopā apmeklēt muzejus, kino, restorānus un doties ceļojumā. Rihards gribēja sastapt sievieti, kura vēlas sevi pilnveidot un izglītot kā garīgi, tā fiziski, kas labprāt ar savu mīloto apmeklētu fitnesa nodarbības, jo pats ievēro veselīgu dzīvesveidu un uztur savu ķermeni.

Savukārt kāds cits vīrietis, Emanuels, 40 gadi, no Amsterdamas, Evi uzreiz nekautrējās piedāvāt seksu, par kuru bija gatavs arī samaksāt. Šādas attiecības vīrietis vēlējas ilgstoši, ne tikai vienas nakts sakaru.

BEVERLIJA

Savukārt pret Beverliju, kura tika veidota kā meitenīga dāma jeb *caca*, vīrieši sarakstē bija ļoti pieklājīgi, un saraksti viņi visbiežāk sāka ar komplimentiem vai miļvārdiņiem. Vīrietis vārdā Vestards, 28 gadi, no Nīderlandes, Beverliju uzrunāja par *eņģelīti* un jau pašā sākumā lika noprast, ka ir nopietni noskaņots atrast ilgstošas attiecības. Līdz šim iepazīšanās vietnē *Seeking Arrangements* vīrietim nebija isti veicies atrast kādu dāmu, ar ko būtu varējis nodibināt attiecības vai vismaz pamēģināt.

Ernests, 49 gadi, no ASV, bija vīrietis, kuru Beverlija uzrunāja pati. Saraksti sāka ar visai tipisku frāzi: “Čau, kā klājas?” Atbildi nevajadzēja ilgi gaidīt. Ernests pavēstīja, ka šobrīd atrodas Teksasā un ir tikko pamodies. Vīrietis aizraujoties ar futbolu, un tuvākajā nedēļā viņam ir plānots brauciens uz Briseli darba darīšanās. Iepriekšējā pieredze vietnē *Seeking Arrangements* ir bijusi divējāda – piedzīvoti gan jauki mirkļi, gan bijusi vilšanās. Iepriekšējās attiecības vīrietim bijušas ar sievietēm, kurām tuvu pie 30 vai nedaudz pāri 30 gadiem. Ar tik jaunu meiteni kā Beverlija gan vēl nav ticis, bet ir atvērtis eksperimentiem, tāpēc nākamais jautājums,

kas vīrieti uztrauca, bija sekss. Proti, ja sieviete uzlūko viņu kā vīrieti, ar kuru varētu veidot arī intīmas attiecības, tad var mēģināt. Briselē vīrietis būšot 9. decembrī. Pēc visiem darba pienākumiem viņš vēloties apmeklēt muzejus un skaistākās pilsētas vietas, tādēļ plāno atrast arī kādu skaistu gidi, norādot, ka Beverlija prasībām atbilst “uz visiem 100 %”. Un, ja atradīsies skaista pavadone, tad Ernests neizslēdz iespēju, ka varētu aplūkot arī labāko viesnīcu numuriņus.

PIRMĀ TIKŠANĀS

No visām pētījumam izveidotajām personībām visvairāk uzmanības saņēma Madara, tāpēc viņai visveiklāk izdevās sarunāt randiņu. Izraudzītais *cukurtētuku* Patriks, 42 gadi, bija biznesa stratēģiju konsultants. Tikšanās vieta – kinoteātris, ar domu – vēlāk aiziet arī vakariņās.

Pirmais iespaids bija patīkams – kopts vīrietis, iesmaržojies un lietišķi ģērbies. Kā pirmo sveicienu Patriks uzreiz piedāvāja apkampieni, no kura Madara nebaidījās un droši apskāva *cukurtētuku*. Sarunā pirms filmas Madara uzzināja, ka Patriks izvēlējies meklēt *cukurbeibi*, jo šādas meitenes, pēc viņa domām, ir patiesākas un neslēpj savus nodomus, kā to mēdz darīt sievietes citās iepazīšanās vietnēs. Turklāt viņam ir pietiekami daudz naudas un došana citiem sagādā prieku.

Drīz arī tika saņemta pirmā dāvana. Patriks samaksāja par kino biļetēm. Bet labi, šādu žestu jau var uzskatīt vienkārši par džentlmeņa stilu, varbūt to pašu sagaidītu arī no ikdienišķa *randiņa*. Aptuveni pusstundu pēc filmas sākuma *cukurtētuku* izlēma aplikt Madarai roku ap pleciem, pēcāk jautājot: “Vai tas ir *okay*?” Nu, jā, laikam jau sieviete bija gatava arī kādam pieskārienam. Tomēr nekādas intīmākas darbības Patriks filmas laikā neveica.

Pēc kino Patriks aicināja Madaru vakariņās uz dārgu restorānu – kāpēc gan ne? Arī par to viņš solīja samaksāt. Vakariņu laikā Madarai ar *cukurtētuku* risinājās patīkama saruna, vīrietis atklāti stāstīja par problēmām darbā un runāja par dažādiem filozofiskiem jautājumiem. Arī Madara nekautrējās un brīvi stāstīja gan par saviem ceļojumiem, gan studijām. Patriks šķietami noticēja visam Madaras teiktajam, un tomēr bija viens temats, par kuru jautājot, Patriks visa vakara garumā izvairījās atbildēt, – ģimenes dzīve.

Vakariņu laikā Madara interesējās, cik sen vīrietim bijušas pedējās attiecības. Vīrietis jokojot atbildēja, ka “pedējās vēl nav bijušas”.

About Me
 heyyy! ❤️

i am a crazy character that likes all things active. i go to the gym 4 times a week and follow a healthy food plan. i like to dress up, put my makeup on and look FABULOUS! ❤️
 i am someone you will never be bored with as my energetic personality will always keep you excited ❤️

Seeking

Active lifestyle Investor Life of leisure Luxury lifestyle No strings attached Shows & entertainment

i would like to meet a man that likes active relaxation and would, for example, go to the gym with me. i like a man that takes care of his looks and is preferably older than me.
 i would also like to receive gifts and admiration from him ❤️ i wanna be ur little angel ❤️

send me a message!

About Me

I am in my mid forties, happily married for over 20 years now with two greta kids. A succesfull business, great house so an independent and financial stress free life after 15 years of hard, hard work (!)
 It's time now to enjoy life and live stress free, as said I am happily married however my wife has e low libido which is totally fine because I love her.
 However a man has its needs....after discussing this over the last 10 years I kind of "got permission" but never acted upon this.
 Now I have discovered these SA sites and I must s ay, this works for me.
 No I am not an old or lonely man
 No I am not unattractive
 No, I am not looking for pure physical, I need a connection and passion
 Yes I am as you could say "a manly softy" I am kind and consideret but have tattoos all over haha
 Yes your enjoyment is important to me so...
 yes I am an experienced and good lover (not me saying that...)

Seeking

Discretion Friends with benefits Long-term Luxury lifestyle Open relationship Romance All ethnicities

As said I am looking for an intimate soulmate, an attractive woman with whom I can share may passion.
 I am educated, I am VERY life experienced (coming from the gutter and now a millionaire)
 So there is a lot I can help you with as discussion partner, able to talk at any level really.

Izvairīšanās runāt par attiecībām un ģimeni Madarai šķita aizdomīga – varbūt vīrietis ir precējies un audzina bērnus, bet laulības gredzena pirkstā nebija. Izņemot nevēlēšanos runāt par attiecībām, Madara pamanīja vēl ko aizdomīgu – *cukurtētukam* visa vakara garumā zvanīja tālrunis, bet uz zvaniem viņš tā arī neatbildēja, attaisnojoties, ka atkal kāds traucē pēc darba laika.

Atvadoties tika norunāts, ka Patriks Madarai gatavs maksāt mēnešalgu par dažām tikšanās reizēm nedēļā, kas ietvertu arī kopīgu saviesīgu pasākumu apmeklēšanu. Konkrētu summu gan vīrietis vēl nebija gatavs minēt, taču deva mājieni, ka ar to pietiks gan iztikai, gan elegantam vakartērpam.

Par šo vakaru Patriks nesamaksāja, ja neskaita izmaksāto kino un vakariņas. Tomēr var teikt, ka vakars bija šķietami izdevies, nebija neveiklu klusuma brīžu, vīrietis bija pieklājīgs un ieturēts. Tāds, kuru gribētos satikt vēl kādu reizi...

CUKURTĒTUKI – PROSTITŪCIJAS SLAZDS?

Attiecību veidošana ar *cukurtētuku* šķiet viegls veids, kā nodrošināt sev pārtikušu dzīvi, taču meitenēm jāņem vērā, ka ne vienmēr viss ir tik skaisti, kā sākumā šķiet. Lai arī pētījuma laikā lielākoties bija pozitīva pieredze, tomēr taisnība ir arī tiem, kas *cukurtētuku* fenomenu vērtē negatīvi. Ir daudzi vīrieši, kas šīs iepazīšanās platformas izmanto kā veidu, lai apietu prostitūcijas aizliegumu un gluži vienkārši pirktu seksu. Turklāt, lai arī šajās vietnēs ir jāaplicina, ka esi sasniedzis 18 gadu vecumu, tajās ir pavisam vienkārši reģistrēties arī nepilngadīgām personām.

Nesen Zviedriju pāršalca skandāls par to, ka viens no Zviedrijas liela uzņēmuma īpašniekiem vairākus gadus nelegāli pircis seksu internetā, ar meitenēm iepazīstoties tieši *cukurtētuku* vietnē. Viena no meitenēm stāstīja, ka jau 14 gadu vecumā sākusi pārgulēt ar ievērojami vecākiem vīriešiem un tas ir

atstājis smagas psiholoģiskās sekas viņas dzīvē.⁴

Savukārt 2017. gadā Francijā izvērtās plašas diskusijas, jo pie kādas universitātes tika izvietoti reklāmas plakāti par *cukurtētuku* iepazīšanās vietni *RichMeetBeautiful*.

Daudzi kritiķi norādīja, ka reklamēt šādu attiecību modeli ir ne vien seksisms, bet arī, normalizējot attiecības ar *cukurtētukiem*, jaunas meitenes tiek pakļautas riskam iekrist prostitūcijas slazdā.⁵

Āfrikas valstīs ilgus gadus aktuāla bija kampaņa pret *cukurtētukiem*, lai pasargātu jaunas meitenes no nevēlamas grūtniecības un HIV izplatīšanās. Kaut arī šajā reģionā ir citāda *cukurtētuku* iegūšanas kultūra (parasti šim nolūkam netiek izmantotas interneta vietnes, turklāt jaunās meitenes no *cukurtētukiem* iegūtos līdzekļus izmanto citiem nolūkiem), Āfrikas autoritātes jau kopš pagājušā gadsimta 90. gadiem ir nobažījušas par šādu attiecību modeli. "Atceries," brīdina Gambijā publicēta reklāma, "viņš varētu būt tavs tēvs!" Piemēram, starptautiskā veselības organizācija *Population Services International* pat izvērsa īpašu kampaņu, iedrošinot sievietes teikt "nē" vecāku vīriešu aicinājumiem kļūt par viņu *cukurbeibēm*.⁶

BIOLOĢISKA VILKME VAI UNIKĀLA SOCIĀLĀ PARĀDĪBA MŪSDIENU LAIKMETĀ

Psihoterapeits, Rīgas Stradiņa universitātes docents Artūrs Utināns iemeslu, kas noved pie šādu attiecību veidošanas, vērtē divējādi: "Ja paraugās no bioloģiskā aspekta, vīrieši un sievietes ir stratēģiski atšķirīgi." Psihoterapeits skaidro, ka vīrišķā dzimuma pārstāvji spermatozoidus var izdalīt ik pēc kāda laika, piemēram, reizi diennaktī, tāpēc resurss nav *dārgs*, un tas regulāri atjaunojas, savukārt sievietei olšūna ir *dārga*. Tieši sieviete iznēsā mazuli. Psihoterapeits stāsta, ka zidītāju

⁴ Åtalad toppchef misstänkt ha köpt sex av Paula på sugardejtingsajt. *Dagens Nyheter*. 19.12.2019. <https://www.dn.se/ekonomi/atalad-toppchef-kopte-sex-av-paula-pa-sugardejtingsajt/>

⁵ Students with sugar daddies: It was a money-making scheme. *The Observers*. 28.09.2017. <https://observers.france24.com/en/20170928-money-making-scheme-student-sugar-daddy>

⁶ Go-Getters. http://misaccess.psi.org/bcc_catalog/web/files/Flier%201.pdf

Kāds ir vidējais *cukurtētuks* un pieprasītākā *cukurbeibe*?

	Vīrietis	Sieviete
Vecums:	35–70 gadi	18–25 gadi
Ienākumi:	140 tūkst. dolāru gadā un vairāk	Minimāli, vecāku kabatas nauda, stipendija
Nodarbošanās:	business	studente
Hobiji:	sportiskas aktivitātes, ceļošana	sportiskas aktivitātes
Attiecību statuss:	precējies	brīva
Bērni:	nav vai nevēlas teikt	nav

Avots: *cukurtētuku* iepazīšanās vietne *Seeking Arrangements*

pasaulē tieši mātītes ir izvēlīgākas, jo ļoti liela nozīme ir mazuļu audzināšanai, tādēļ jāizvēlas labākais, gudrākais, spēcīgākais, gādīgākais tēviņš, kurš spēs parūpēties gan par viņu, gan par mazuli. Tēviņu stratēģija ir atstāt pēc iespējas vairāk pēcnācēju.

Psihoterapeits Artūrs Utināns skaidro, ka – tāpat kā dzīvnieku pasaulē – starp cilvēkiem ir kritēriji, pēc kuriem vīrieši izvēlas sievietes un otrādi. Utināns uzskata, ka sievietes izraugās vīrieti ar sociālo statusu un resursiem, lai nodrošinātu bērna izaudzināšanu. Savukārt, pēc viņa domām, vīrieši izvēlas sievietes pēc ārējā izskata, simetrijas, gurnu platuma, krūšu lieluma, gēniem, vecuma un pēc tā, vai sieviete ir veselīga, jo iepriekš uzskaitītās pazīmes liecinot par to, vai sieviete veiksmīgi iznēsās bērnus.

Psihoterapeits norāda, ka tieksme veidot attiecības ar *cukurtētukiem* var būt saistīta ar

personisko pieredzi ģimenē. Varbūt tēvam bijušas mīļākās, ģimenē notikuši skandāli, pastāvējušas nesaskaņas vecāku starpā vai bērns audzis šķirtā ģimenē.

“Tāpat arī ne tikai mātes un tēva attiecību modelis spēj atstāt psiholoģiskas sekas, bet arī attiecības ar tēvu.” Ja tās bijušas sliktas, tad sievietei var būt grūti izveidot attiecības ar vīriešiem. Utināns norāda arī uz ģimenes materiālā stāvokļa nozīmi turpmākajās attiecībās. “Ja piedzīvota nabadzība, tad droši vien materiālās vajadzības dominēs pār emocionālajām vajadzībām.” Psihoterapeits uzskata, ka ir ļoti maz sieviešu, kuras uztur attiecības ar *cukurtētukiem*, ja ir nākušas no pārticīgas ģimenes.

Jautāts, kādēļ cilvēki izvēlas veidot uz naudu balstītas attiecības, psihoterapeits skaidro, ka vīrieši, kuri pārdzivojuši

konfliktus, šķiršanos, bieži vien vairs negrib emocionālas saistības, mīlestību, bet vēlas tikai fizisku apmierinājumu. Savukārt materiālā nestabilitāte sievietes dzīvē mēdz novest pie attiecībām ar vairākiem vīriešiem.

Taču Artūrs Utināns brīdina arī par riskiem, esot kopā ar *cukurtētuku*. “Šādās attiecībās vīrieši var pieprasīt agresīvu seksu, tas var sievietēs padziļināt upura sindromu, radīt traumu, kas ietekmēs turpmākās attiecības ar citiem vīriešiem.” Pastāv arī draudu un šantāžas iespēja, vīrietis var kļūt uzstājīgs un sev vēlamu pieprasīt, manipulējot ar sievieti. Pēc šādām attiecībām sievietēm ir grūtāk izveidot savu ģimeni, jo viņas nevar aizmirst pieredzēto, kā arī atteikties no vieglas naudas. Tāpat arī ir neiespējami noslēpt, ja iepriekš bijušas attiecības ar daudziem vīriešiem. Psihoterapeits uzskata, ka sieviete,

FranckyBra about 5 days ago

Hello Beverly, my name is Franco, i am italian and i live in Paris

BeverlyY6 about 5 days ago

hey nice to meet u :) and what are you looking for on here?

FranckyBra about 5 days ago

Sex! And fun! And smart people

ReliableTrustworthy about 5 days ago

Something simple and mutually beneficial

ReliableTrustworthy about 5 days ago

And a little naughty 😏😏

Evix about 3 days ago

and to do what?

ReliableTrustworthy about 3 days ago

Have sex.. I give you money. We have sex.. we maybe hang out a little. But basically money and sex. And long term.. not just one night

“Tā ir attiecību skola, turklāt nevis caur puņķiem un asarām, kad attiecības brūk un jūk, bet gan labi pavadot laiku.”

veidojot šāda veida attiecības ar ārzemniekiem, riskē ar savu drošību, un, dodoties ārpus valsts robežām, var tikt nodota verdzībā.

Jautājām psihoterapeitam, vai, pēc viņa domām, attiecības ar *cukurtētukiem* patiešām varētu uzskatīt par darbu. Artūrs Utināns atbildēja visai skeptiski: “Ja par ienākumiem, kas iegūti šādā veidā, tiktu maksāti nodokļi, valstij no finansiālā viedokļa būtu tikai labāk, bet vai kāds gribēs legalizēt šāda veida attiecības? Domāju, ka visdrīzāk – nē.” *Cukurtētuku* vienmēr var izvēlēties un teikt, ka tā ir mīļākā un nav aizliegts otru cilvēku apdāvināt.

CILVĒKAM, KURŠ MAKSĀ OTRAM PAR VISU, PIEDER VARA

Rakstniece un feminisma ideoloģijas piekritēja Inga Gaile uzskata, ka ir grūti spriest par *cukurtētuku* fenomenu kopumā,

jo katrs gadījums ir unikāls, un pārāk liels vispārinājums var novest pie nevajadzīgas *demonizēšanas*. Inga Gaile norāda, ka daļā gadījumu process droši vien ir neapzināts. “Mūsu sabiedrībā lielā mērā šāds attiecību modelis tiek leģitimizēts kā dabas vai Dieva gribas realizēšana.” Iespējams, ka šādās attiecībās vēlas iesaistīties bērnībā ievainoti, nemīlēti cilvēki: viens vēlas beidzot realizēt to varu, kuru viņam liedza vecāki, otrs vēlas saņemt aprūpi, kuras viņam trūcis.

“Cilvēkam, kurš maksā otram par visu, pieder vara.” Inga Gaile atzīst, ka mūsu sabiedrībā joprojām notiek duālistiska meiteņu un zēnu audzināšana. Rakstniece stāsta, ka zēni no agras bērnības iemācās, ka viņiem pieder vara, normāli tiek uztvertas arī agresivitātes izpausmes, dusmu nesavaldīšana, “jo viņi taču ir vīrieši”. Rakstniece, protams, nenoliedz, ka mūsu sabiedrībā ir arī daudz

patriarhālu sieviešu, kuras dažādu apstākļu iespaidā uzskata, ka viņas drīkst pārkāpt citu cilvēku robežas, ja viņām ir vairāk naudas vai augstāks statuss.

Inga Gaile norāda, ka lielākie draudi, ar ko šī attiecību modeļa piekritēji var saskarties, ir savas autonomijas zaudēšana un varmācība, jo **“varas sajūta ir atkarību izraisīša”**. Šo situāciju neapzinoties, cilvēki, kas ir nokļuvuši šādās attiecībās, visticamāk, gribēs “devas” lielumu kāpināt, tādējādi nonākot arī līdz veselībai bīstamām situācijām. Sievietes riskē arī zaudēt izglītības, karjeras – savas dzīves veidošanas – iespējas.

Savukārt uz jautājumu, vai attiecības ar *cukurtētukiem* varētu uzskatīt par prostitūcijas veidu, rakstniece atbild noraidoši: “Prostitūcija ir atsevišķa problēma, kas Latvijā būtu jāsakārto.” Inga Gaile skaidro, ka prostitūtas ir sociāli neaizsargātas, bieži vien piedzīvojušas seksuālu varmācību bērnībā, atkarīgas no narkotikām, nespējīgas izrauties no tikla pašu spēkiem. Rakstniece uzskata, ka Latvijas situācijā būtu jākrīminalizē pakalpojuma pirkšana, piespriežot naudas sodus un piespiedu ārstēšanu, kā arī organizējot rehabilitācijas kursus prostitūtām un pornoindustrijā iesaistītajām personām.

“Bet šādās attiecībās, kurās divi pieauguši cilvēki brīvprātīgi iesaistās partnerattiecībās, kurās vienam ir vairāk varas pār otru, nevar tikt aizliegtas.” Par tām var runāt un diskutēt. Rakstniece norāda, ka jāstiprina dzimumu līdztiesība, jāvienādo iespēju starta punkts cilvēkiem neatkarīgi no dzimuma un sociālās piederības. Iespējams, ka sievietes gūst apmierinājumu šādās attiecībās, tomēr tiek realizēta tikai neliela sievietes resursu daļa. **“Sievietes mīl slāpēt to, ko viņas patiesībā jūt un domā šādās attiecībās. Un tādējādi šī spēja just, saprast, ko es patiesībā jūtu, un turklāt vēl runāt par to, ar laiku var atmirt. Tas ir bīstami.”**

ATTIECĪBU MODELIS BALSTĀS PATRIARHĀLOS UZSKATOS

Antropologs, Rīgas Stradiņa universitātes docents Klāvs Sedlenieks skaidro, ka šāda veida attiecības, ko piekopj jaunas sievietes un vecāki vīrieši, balstās patriarhālās sabiedrības uzskatos, kuros liela nozīme ir tradicionālajiem lomu modeļiem. Kāpēc ir tik daudz *cukurtētuku*, bet par *cukurmammām* dzirdams tik maz? Mūsdienu sabiedrībā joprojām ir pieņemts, ka attiecībās sieviete ir vairāk

atkarīga – gan materiālā ziņā, gan emocionālā. Vīrietis vēlas būt naudas pelnītājs un finanšu nodrošinātājs, tāpēc viņam ir grūtāk pieņemt atkarīgā stāvokli kādās attiecībās. **“Ari vecākām bagātām sievietēm noteikti patīktu jauni, izskatīgi puisi, bet tos ir grūtāk atrast.”** Ja vīrietis atrodas atkarīgā stāvoklī, tad tas krietni kontrastē ar sabiedrības uzskatiem.

Antropologs min līdzīgas problēmas kā rakstniece Inga Gaile. Nauda ir tā, kas norāda uz dominejošo stāvokli attiecībās un veido šo sievietes atkarību no vīrieša. Bieži tiek uzskatīts, ka sievietes pienākums ir apkopt vīriešus, mājaiņniecību un bērnus. Šie uzskati mainās, bet pārmaiņas notiek lēni. Runājot par ģimenes ietekmi uz šiem cilvēkiem, Klāvs Sedlenieks uzsver jauno sieviešu lomu ģimenēs. “Ir skaidrs, ka šīs attiecības ir balstītas uz mantiskām vērtībām.” Iespējams, ka bērnībā vecāku attiecības ir bijušas veidotas uz šādiem principiem – mamma ir mājās ar bērniem, bet tētis ir vai mēģina būt par stabila finansiālā nodrošinājuma radītāju.

PSIHOLOĢE: “JA PROSTITŪCIJĀ PĀRDOD ĶERMENI, TAGAD PĀRDOD DVĒSELI? NĒ, TĀ JAU NAV!”

Psiholoģe, Rīgas Stradiņa universitātes asociētā profesore Sandra Mihailova norāda, ka šādu attiecību skaidrojums no vīrieša skatpunkta var būt pavisam vienkāršs – poligāma daba jeb vēlme pēc kopdzīves ar vairākiem cilvēkiem. Viņa skaidro, ka šādā veidā vīrieši, kuriem ierastā laulības dzīve sāk šķīst par vienmuļu, var iegūt jaunus iespaidus. Otrs skaidrojums – iespējams, tā ir vientulība, kuru ne vienmēr spēj kļiedēt pastāvīgais partneris. Iziet sabiedrībā ar jaunu, pievilcīgu sievieti vecākam vīrietim var šķīst ļoti glaimojoši un ļaut uz laiku aizmirst pašam par savu vecumu. Tas var kalpot arī kā veiksmes apliecinājuma simbols un celt pašapziņu. **“Ar savu sirmo galvu varu interesēt kādu tik jaunu un skaistu meiteni.”**

Bet kā gan uz šādu sānsoli reaģē sieva? Un vai tas vispār ir sānsolis? Psiholoģe skaidro, ka sieviete šādu vīrieša rīcību var pieļaut un pat atbalstīt vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, gadiem ejot, pāra attiecības ir tik drošas un stabilas, ka gandrīz nepastāv risks, ka dažu vakaru satikšanās tās varētu izjaukt. Tieši pretēji – tuvāks kontakts ar jaunāku sievieti var ļaut vīrietim no jauna uzlūkot savu pastāvīgo partneri un novērtēt visas labās īpašības,

Galvenie iemesli, kāpēc cukurtētus meklē cukurbeibi

Pēc sarakstēm ar vairākiem vīriešiem apkopojām populārākos iemeslus, kāpēc *cukurtētus* meklē *cukurbeibi* (autoru apkopojums no veidotajām sarakstēm ar *cukurtētukiem*)

INTĪMAS ATTIECĪBAS

Vairums meklē tikai intīmas attiecības. Vīriešus piesaista koptas un fiziski piesaistošas sievietes, neinteresē izglītības līmenis vai intereses. Galvenais, lai ir fiziska saikne.

EMOCIONĀLA SAIKNE

Daļa vīriešu paralēli intīmām attiecībām meklē partneri, ar kuru kopā apmeklēt publiskas iestādes – kino, restorānus, muzejus. Vīriešus interesē sieviešu nodarbošanās un izglītības līmenis. Uzskata, ka bez emocionālās saiknes nevar būt fiziskas pievilcības.

IZKLAIDE

Daži vīrieši īsti paši nezina, ko vēlas no sievietes un vai vispār vēlas iepazīties, iesaistās sarakstēs tikai laika kavēšanai.

NOPIETNAS ATTIECĪBAS

Tikai pāris vīriešu meklē sievieti nopietnām attiecībām. Šī vīriešu kategorija sarakstēs pret sievietēm izturas ar pietāti, interesējas par sievietes nodarbošanos, interesēm un iepriekšējo pieredzi. Uzreiz neizklāsta savus nodomus un vēlmes.

Avots: veiktais pētījums

par kurām ikdienā aizmirsts. Otrkārt, vīrietis no šīs satikšanās iegūst patīkamas emocijas, savukārt partnere ir tā, kas šīs attiecības atļauj. Rezultāts ir pavisam vienkāršs – partnere ir tā, kura devusi pieeju šai patīkamajai pieredzei un jauniem iespaidiem. Tādējādi vīrietis novērtē savas sievas uzticību, un rezultātā visi ir ieguvēji.

Tomēr šādās attiecībās nav iesaistīts tikai vīrietis, kurš bieži vien ir pieredzējis daudz vairāk nekā jaunās sievietes. Psihologe skaidro, ka, apzinoties situācijas apstākļus, šādas attiecības var būt liela dzīves skola, kura palīdz nākotnes attiecību modeļiem. Arī jaunajām sievietēm tie ir jauni iespāidi un emocijas, kuras varbūt nebūtu iespējams iegūt citos veidos. Koncerti, teātra izrādes vai vakariņas restorānā ir greznība, ko regulāri daudzām būtu grūti atļauties, tāpēc šis ir veids, kā to izbaudīt. Paralēli šīm izklaidēm nāk arī komunikācija ar dažādiem vīriešiem, kurus iepazīstot, sievietes gūst pieredzi un mācās izvīrīt prasības, izvēloties partneri.

“Saprotu, ka šī ir strīdīga tēma, taču neviens mani nespēj ar to nodarboties. Es ar *cukurtētukiem* tiekos izpriecās dēļ. Protams, cits jautājums ir par meitenēm, kuras spiestā kārtā sevi pārdod, un tā patiešām ir problēma. Taču, kamēr abas puses ir apmierinātas ar šāda veida darījumu, kāpēc gan ne?” jautā Sofija.

“Tā ir attiecību skola, turklāt nevis caur puņķiem un asarām, kad attiecības brūk un jūk, bet gan labi pavadot laiku.”

Sievietei būtu jāapzinās, ka vīrietis var vēlēties kaut ko vairāk, tāpēc būtu jābūt konkrētai nostājai un izpratnei, kur viss beidzas. Ja abas puses skaidri apzinās, ko no attiecībām vēlas un ko nevēlas, tad arī jaunajām sievietēm šāds modelis var būt ieguvums. Tas ir veids, kā iemācīties komunicēt un būt apdomīgākai savās nākotnes izvēlēs.

Psihologe norāda, ka šādas attiecības var būt pavisam korektas un adekvātas, un uz tām nevajadzētu raudzīties skeptiski.

“Ja prostitūcijā pārdod ķermeni, tad tagad pārdod dvēseli? Nē, tā jau nav!”

Jaunās sievietes bez liekām asarām var izdzīvot lielu attiecību skolu, bet vīrieši gūt jaunus iespāidus un celt savu pašvērtējumu. Svarīgi katram apzināties savus morāles principus un iesaistīties šajās attiecībās tikai tik tālu, lai nekļūst nekomfortabli. Tas ir diezgan stabili balstīts attiecību modelis ar skaidriem noteikumiem, kurus ir izveidojuši divi pieauguši cilvēki katrs ar savām interesēm. Un nav izslēgts, ka šīs intereses nepāraug par kopējām, jo, kā skaidro psihologe, ja abi cilvēki ir brīvi un ieinteresēti atrast savu partneri, tad vecuma starpība nav nekas ārkārtējs.

ATKLĀTI PAR CUKURBEIBES DZĪVI

Ar Sofiju iepazīstamies internetā, viņu uzaicinot uz interviju caur jau iepriekš izmantoto vietni *Seeking Arrangements*. Sofija ir latviete, taču jau pirms vairākiem gadiem ir pārcēlusies uz dzīvi Nīderlandē. Viņai ir 24 gadi, un ar *cukurtētukiem* viņa tiekas jau

ka sākumā ir baidījusies ar kādu tikties reālajā dzīvē, taču dzīve Nīderlandē ir atraisījusi viņas dēkaino pusi, jo tur, atšķirībā no Latvijas, cilvēki daudz atvērtāk runā par intīmām tēmām un arī atļaujas uzvesties pavadinošāk.

Arī šobrīd tikšanās ar *cukurtētukiem* primāri viņai ir tikai izklaide, nevis ienākumu avots. Sofija norāda, ka nevienai nevajadzētu iekrist ilūzijās par to, ka *cukurtētuki* spēs nodrošināt iztiku, pavisam noteikti ir nepieciešams arī patstāvīgs darbs. “Ir tādi posmi dzīvē, kad nejūties pašpārliecināta vai vienkārši visi vīrieši ir apnikuši, un negribas nevienu satikt. Tad ir labi, ja nav jāpaļaujas uz citu dāvanām, bet spēj pati sevi nodrošināt.”

Sofija stāsta, ka visbiežāk pirmais *randiņš* ar *cukurtētukiem* notiek restorānā. Tā esot laba vieta, jo ir publiska vide un iespēja skaļi izrādīt nepatiku, ja nokļūsti nepatīkamā situācijā. Sofija gan stāsta, ka viņas pieredzē nekas bīstams vēl nav noticis. “Es jau netiekos ar kuru katru, vienmēr rūpīgi izvēlos, vai šāda tipa vīrietis mani izraisa uzticību, un jūtu, ka mums ir kopīgas intereses.” Sliktākā pieredze ar *cukurtētukiem* bija tad, kad vienkārši nesaskanēja viedokļi vai arī vīrietis izteica rupjus komentārus. Šādos gadījumos Sofija izvēlējās aiziet prom un neturpināt attiecības.

Satiekot *cukurtētuku*, ir jāizvairās izpaust pārāk daudz personīgās informācijas. “Es mēdzu izmantot dažādus vārdus un meloju arī par universitāti, kurā mācos, bet personības ziņā gan vienmēr cenšos būt es pati. Vīrieši tomēr jūt, ja es izliekos.” Sofija norāda, ka ir ļoti būtiski nekad nedot *cukurtētukiem* savu dzīvesvietas adresi, nekad neļaut viņiem pavadīt sevi mājās.

Sofija stāsta, ka pēc tikšanās reizēm ar *cukurtētukiem* viņa jūtas labi. “Kā jau teicu, tā ir izprieca! Ja man būtu pretīgi, es taču to nedarītu.” Jautājot, vai Sofija nemēdz justies izmantota, sieviete atbild, ka pavisam noteikti ne, jo tas ir vienkārši darījums. “Es pat tajā saskatu zināmu feministisku rīcību – no seksisma gūt peļņu. Ja jau dzīvojam uz patriarhālām vērtībām balstītā sabiedrībā, kurā vīriešiem ir ļauts pirkt sievietes, man ir tiesības to izmantot savā labā.” Sofija atzīst, ka, protams, pastāv arī pretējs modelis, proti, *cukurmāmiņas*, taču, pēc viņas pieredzes, to skaits ir ievērojami mazāks un neesot pat salīdzināms ar vīriešu skaitu, kas izmanto sievietes.

Runājām arī par *cukurtētuku* fenomena tumšo pusi – prostitūciju un mazzgadīgu meiteņu izmantošanu. Sofija atzīst, ka tā patiešām ir problēma, taču varbūt ne tik

izteikta viņas dzīvesvietā Nīderlandē, kur prostitūcija ir legāla. Sofija norāda, ka abas šīs problēmas varētu risināt, pieprasot uzrādīt pasi un personas kodu, kad reģistrējas *cukurtētuku* meklēšanas vietnēs. Pēc viņas domām, tā varētu atturēt gan vīriešus no nelegālu pieprasījumu veikšanas, gan nepilngadīgas personas no reģistrēšanās. “Ja vietnei nodod savu personīgo informāciju, domāju, ir daudz mazāka iespēja, ka vīrieši atklāti pirktu seksu. Man jau liekas, ka liela daļa no *cukurtētukiem* īpaši nelepojas ar to, ko dara.”

Sofija stāsta, ka, pēc viņas pieredzes, nemaz nav tā, ka *cukurtētuki* vēlas tikai pārgulēt. “Protams, daudzi jau pašā sākumā uzraksta, ka grib tikai seksu un viss, bet es tādus vīriešus ignorēju. Nīderlandē ir pietiekami daudz citu vietu, kurās viņš var aiziet nopirkt seksu.” Visbiežāk vīrieši meklē emocionālo saikni, kādu, ar ko pavadīt kopā laiku.

Tas, protams, mēdz iekļaut arī seksuālās attiecības, bet tad tiek skaidri norunātas robežas. Sofija atzīst, ka, jā, viņa ir bijusi intīmās attiecībās ar vairākiem *cukurtētukiem*,

taču tas vienmēr ir bijis ar viņas piekrišanu. “Ja man tas vīrietis nesimpatizē, es viņam skaidri un gaiši pasaku, ka ar viņu nepārgulēšu, un tad viņš pats var izlemt, vai vēlas turpināt attiecības vai ne.”

Jautāta, kāds ir tipisks *cukurtētuku*, Sofija smeļoties atbild, ka tāda nemaz neesot. “Cik vīriešu, tik *cukurtētuku*,” saka Sofija, tomēr beigās secina, ka tomēr ir daži tipi, kurus mēdz sastapt bieži. “Ir bagāti biznesmeņi, kuri neprot būt sociāli, taču vēlas kādu tuvību. Ir tādi pieredzējuši *cukurtētuki* ceļotāji, kas vēlas *travel-buddy* (ceļošanas biedru). Daži vīrieši ir ar sievu un bērniem, kuri meklē veidu, kā atsvaidzināt ikdienu.”

Sofija teic, ka viņai nav kauns draugiem stāstīt, ka ir *cukurbeibe*, taču no šī temata labāk izvairās, tiekoties ar ģimeni. “Šeit tas ir normāli, visi ir ļoti atklāti un mierīgi runā par seksu, taču Latvijā ir daudz konservatīvāki cilvēki, kuri varētu arī nesaprast.” Sofija ir dzirdējusi piezīmes, ka nodarbojas ar prostitūciju un pārdod sevi, taču meitene saka, ka tas viņu nebaida un viņa vienmēr ir gatava

diskusijām. “Saprotu, ka šī ir strīdīga tēma, taču neviens mani nespiež ar to nodarboties. Es ar *cukurtētukiem* tiekos izpriecās dēļ. Protams, cits jautājums ir par meitenēm, kuras spiestā kārtā sevi pārdod, un tā patiešām ir problēma. Taču, kamēr abas puses ir apmierinātas ar šāda veida darījumu, kāpēc gan ne?” jautā Sofija.

Uzklusot sievieti, kura uztur un atbalsta attiecības ar *cukurtētukiem*, šķiet, ka viņai ir paveicies, jo attiecībās tieši viņa ir bijusi noteicēja. Ja gadījumā viņu nav apmierinājusi *cukurtētuka* attieksme, tad to arī viņam pateikusi, pārgulējusi tikai ar vīriešiem, kuri viņai simpātiski, bieži vien pat aizgājusi no *randiņa* un nav turpinājusi kontaktēties ar *cukurtētuku*, kurš izrādījies pilnīgi pretējs sarakstēs uzburtajam tēlam.

Veidot šāda veida attiecības ir riskanti. Ja tomēr ekspertu uzskaitītās negatīvās puses neattur no vēlmes pamēģināt, tad sākotnēji sev skaidri jādefinē, kāpēc pieņemt lēmumu stāties šādās attiecībās, un rēķināties arī ar ļaunāko scenāriju. ❓

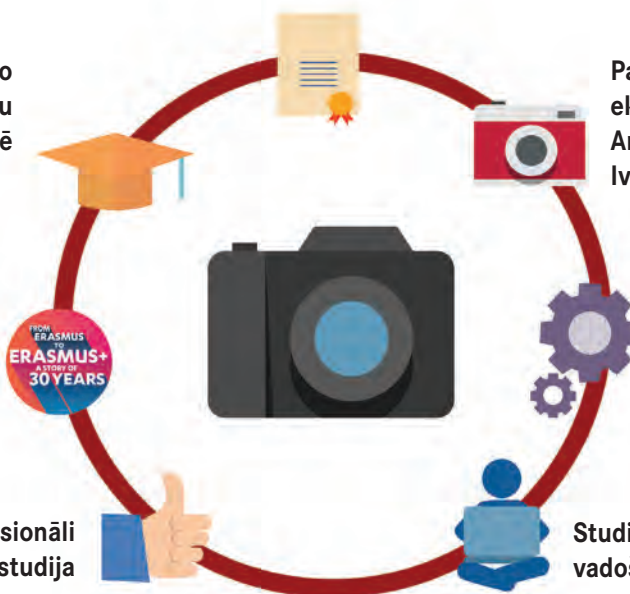
Studē fotogrāfiju!

lestāties ar vidējo izglītību un
CE latviešu valodā, svešvalodā un matemātikā

Absolvējot iegūsti sociālo
zinātņu bakalaura grādu
komunikācijas zinātnē

ERASMUS+ un NordPlus
apmaiņas programmas

Pieejama profesionāli
iekārtota fotostudija

Pasniedzēji ir atzīti jomas
eksperti: Alnis Stakle,
Arnis Balčus, Kārlis Vērpe,
Ivs Zenne un citi

Jaunākās paaudzes
fototehnika un attēlu
apstrādes programmas

Studijas apvienotas ar praksi
vadošos nozares uzņēmumos

vides kvalitātes pētījumi

Pilsētas koki –
nomocīti, nokaltuši, iesālīti...

Gājēju pārejas Rīgā:
nedrošas un ļoti bīstamas

Notriekts dzīvnieks!
Ko darīt?

Parastā liepa Stabu ielā. Šaura
augšanas vieta neļauj kokam
būt stipram un veselam.
2019. gada jūlijs.

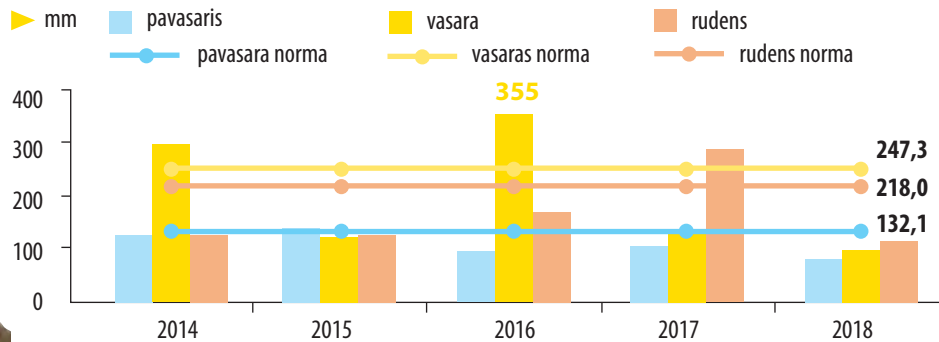
Foto: Edmunds Cepurītis

Autors: Viktors Demidovs

Lapkritis vasaras vidū

Dobēs plaukst un zeļ puķes. Strūklakas šalc, un to ūdens patikami atvėsina pilsētniekus. Cilvēki, košās vasaras drēbēs saģērbušies, bauda gada siltāko un patīkamāko laiku. Taču pēdējos gados vairākās vietās Rīgas kopainu bojā gadalaikam neatbilstoši un skumjas raisoši skati – ielu malās iestādītajiem kokiem lapas priekšlaikus kļūst brūnas, sačokurojas un nobirst. Kāpēc vasaras vidū Rīgas ielu malās augošie koki izskatās kā rudeni?

Nokrišņu daudzums Rīgā no 2014. līdz 2018. gadam

Avots: Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra dati

Kokiem pilsētas vidē ir ne tikai praktiska nozīme kā gaisa attīrītājiem un skābekļa ražotājiem, bet tiem ir arī estētiska vērtība. Augi ietekmē pilsētnieku noskaņojumu – zaļās lapas asociējas ar spēku, enerģiju un veselību. Šajā pētījumā uzmanība tiek pievērsta tiem kokiem, kas aug gar Rīgas ielām ar intensīvu satiksmi, nevis parkos, dārzos vai citās teritorijās. Galvaspilsētas maģistrālo ielu malās augošajiem apstādījumiem, šķiet, kaut kas traucē būt veselīgiem un stipriem.

RISKA ZONA

Kokiem, kas iestādīti joslā starp ielas braucamo daļu un ietvi, acīmredzot augšanas apstākļi nav visai labvēlīgi. Gan SIA *Koku eksperts* vadītājs arborists Gvido Leiburgs un SIA *Labie koki* arboriste Daiga Strēle, gan Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta Vides pārvaldes Dabas un apstādījumu nodaļas vadītāja Inguna Kublicka un galvenā speciāliste mežsaimniece Anita Vitola atzīst, ka ielu malās augošo koku stāvokli ietekmē vairāku faktoru

kopums. Pēdējos gados augiem var novērot rudenim raksturīgās pazīmes jau vasaras vidū. Iemesls ir klimata pārmaiņas, kā arī sausās vasaras un pavasari.

Pēc Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra datiem Rīgā no 2014. līdz 2018. gadam pavasaros nokrišņu norma tika sasniegta tikai vienu reizi – 2015. gada pavasarī. Savukārt vasarās šajā laikposmā nokrišņu norma tika sasniegta divreiz – 2014. un 2016. gadā. Pārējās vasarās to bija ievērojami mazāk par normu.

Daiga Strēle

un pavasarī būs spēcīgi. Attiecīgi, ja rudenī ir zems nokrišņu daudzums, kokiem ir vājāki pieaugumi.” Diemžēl pēdējo gadu rudenos nokrišņu norma tika sasniegta tikai vienu reizi – 2017. gadā.

Koku eksperte Strēle atzīmē, ka pāragra lapu bojāšanās un čokurošanās īpaši ir novērojama divām ielu malās augošo koku sugām – parastajai liepai un parastajai zirgkastaņai. “Laikā, kad šo sugu kokiem vajadzētu notikt fotosintēzes procesiem, kad jābriest un jāgatavojas ziemai, tie jau ir brūni,” viņa secina. Lapām mainot krāsu, tajās noārdās zaļais pigments un vairs nenotiek fotosintēze. Rezultātā koks nespēj pabarot sakņu sistēmu un gatavojas doties ziemas “miegā”, tajā samazinās barības vielu cirkulācija, skaidro SIA *Labie koki* arboriste.

Abi koku eksperti – Strēle un Leiburgs – norāda, ka ielu malās kokiem atvēlēts ļoti maz

vietas, kur augt. Viņi novērojuši, ka augi tiek *iespiesti* viena divu kubikmetru lielā zemes platībā un nespēj pienācīgi izaugt un labi attīstīties, jo pietrūkst barības vielu. Leiburgs norāda, ka ielu malās bieži stāda parasto vai Holandes liepu, kam būtu nepieciešami apmēram 20 kubikmetri augsnes, kur attīstīties sakņu sistēmai.

Apvienības *Pilsēta cilvēkiem* priekšsēdētājs Māris Jonovs un arborists Leiburgs stāsta, ka arī gruntsūdeņu līmeņa pazemināšanās ielu malās augošiem kokiem vēl papildus samazina iespējas uzņemt ūdeni un barības vielas. Sakņu sistēma nespēj aizsniegt gruntsūdeņus, tāpēc koki sāk kalst.

“Tā kā koki ir novājināti, tiem piemetas dažādi kaitēkļi un sēnes,” skaidro Strēle. Parastajām zirgkastaņām uzbrūk kodes, kas pārtiek no koka sulas. Tāpēc lapas priekšlaikus kļūst brūnas.

Turpretī Mājokļu un vides departamenta Vides pārvaldes Dabas un apstādījumu nodaļas vadītājam Kublickam ir cits viedoklis: “Zirgkastaņas, ievas un augļu kokus Rīgā bojā kastaņu raibkode, ievu tiklkode un augļu koku tiklkode. [...] Minētie kukaiņi būtisku kaitējumu kokiem nenodara, tāpēc kukaiņu apkarošana netiek veikta.”

Gvido Leiburgs

Arborists Leiburgs norāda ne tikai uz nepietiekamo nokrišņu daudzumu, kura dēļ ielu malās augošiem kokiem trūkst mitruma, bet arī uz to, ka uzņemt valgmī augiem traucē sāls, kas

SĀLS KAISIŠANA

Mainīgo laikapstākļu dēļ rudenos, ziemās un pavasaros Rīgas ielas bieži tiek apstrādātas ar pretslīdes materiālu jeb sāli. Tas ir nepieciešams, lai pasargātu cilvēkus no dažādiem nelaimes gadījumiem un traumām un lai atvieglotu darbu sētniekiem. Interneta vietnes *Rīga.lv* publikācijā *Sāls uz pilsētas ielām: vai reaģenti patiešām bojā apavus un automašīnas?*¹ norādīts, ka sāls ietekmē sniegs kļūst irdens un izkūst. “[...] to no trotuāriem, kāpņu telpas

¹ Sāls uz pilsētas ielām: vai reaģenti patiešām bojā apavus un automašīnas? *Rīga.lv* [Rīgas domes informatīvais portāls]. 09.02.2018. <https://info.riga.lv/lv/news/sals-uz-pilsetas-ielam-vai-reagenti-patiesam-boja-apavus-un-automasinas?10247>

ieejas ceļa un kājāmgājēju celiņiem ir ļoti viegli notīrīt ar lāpstu,” rakstīts Rīgas domes informatīvajā portālā.

Rīgas domes Satiksmes departaments organizē ielu apstrādi ar samitrinātu sāli vai smilts un sāls maisījumu. Satiksmes departamenta transporta būvju uzturēšanas ceļu būvinženieris Ojārs Strauts skaidro, ka dažādu piemaisījumu daudzums sālīm nedrīkst pārsniegt 4 % no kopējā daudzuma. Parasti lieto samitrinātu nātrija hlorīdu vai nātrija hlorīda un kalcija hlorīda šķīdumu. Savukārt, lai iegūtu smilts un sāls maisījumu, nātrija hlorīdam pievieno minerālo materiālu – smilti. Arī šajā gadījumā nātrija hlorīdam dažādu piemaisījumu nedrīkst būt vairāk kā 4 % no kopējā daudzuma.

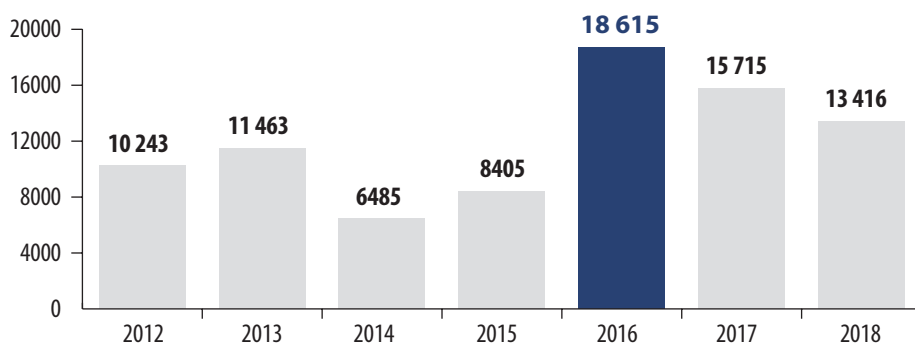
Rīgas domes informatīvajā portālā publikācijā minēts, ka ar mitro sāli tiek apstrādātas maģistrālās ielas un brauktuves ar augstu satiksmes intensitāti, bet ar smilts un sāls maisījumu – mazāk noslogotās ielas.

Šā pētījuma mērķis ir noskaidrot, kas var kaitēt kokiem, kuri aug gar ielām ar augstu satiksmes intensitāti, tādēļ uzmanība jāpievērš ielu apstrādei iztērētajam samitrinātās sāls daudzumam. Iepazīstoties ar Satiksmes departamenta pārskatiem par mitrās sāls izlietojumu Rīgā no 2012. gada līdz 2018. gadam, var secināt, ka patēriņš bijis atšķirīgs, t. i., 2016. gadā, piemēram, kopumā tika izlietots apmēram 18 600 tonnu sāls, bet 2014. gadā – gandrīz trīs reizes mazāk jeb apmēram 6500 tonnu. Kopumā septiņu gadu laikā ielu apstrādei izlietoja vairāk nekā 84 000 tonnu mitrā sāls jeb vidēji vairāk nekā 12 000 tonnu katru gadu.

Dabas un apstādījumu nodaļas galvenā speciāliste mežsaimniece Anita Vitola stāsta, ka departaments ir atbildīgs ne tikai par ielu malās augošo koku kopšanu, bet arī par apstādījumiem pie pašvaldības izglītības iestādēm. Domes Mājokļu un vides departamenta Vides pārvaldē tiek veikta uzskaitē par ielu un pašvaldības iestāžu apstādījumos nozāģētajiem kokiem. Pēc 2016. gada, kad ielu apstrādei tika izlietots vairāk nekā 18 000 tonnu mitrā sāls, 2017. un 2018. gadā vajadzēja nozāģēt attiecīgi 508 un 447 kokus. Tas ir lielākais nozāģēto koku skaits laikposmā no 2014. līdz 2018. gadam. Savukārt 2014. gadā, kad sāls patēriņš bija mazāks – 6500 tonnu –, nākamajā gadā nozāģēja 289 kokus. Tas ir vismazākais nozāģēto koku skaits. Vai ir tieša saistība starp izlietoto sāls daudzumu un nocirsto koku skaitu? Tas nav pētīts. Tomēr jāņem vērā

Izkaisītā mitrā sāls daudzums Rīgas ielās no 2012. līdz 2018. gadam

► Daudzums, tonnas

Avots: Rīgas domes Satiksmes departamenta apkopojums par izkaisītā mitrā sāls daudzumu

arboristes Strēles skaidrojums, ka pārāk liela sāls koncentrācija augsnē traucē ūdenim sūkties augšā pa stumbru. Tādējādi kokam sāk trūkt mitruma un tas pakāpeniski kalst.

2019. gada janvārī Rīgas domes Satiksmes departaments sāka eksperimentu – nelietoja pretslīdes materiālus sešām maģistrālajām ielām. Tika izvēlētas ielas, kurās nenotiek sabiedriskā transporta kustība un tuvumā neatrodas izglītības iestādes.

Satiksmes departamenta transporta būvju uzturēšanas ceļu būvinženieris Strauts gan teic, ka pagaidām vēl nav zināms, vai līdz 2019. gada beigām noritējušais eksperiments bijis veiksmīgs.

Arboriste Strēle par sāls ietekmi uz kokiem stāstīja, ka tas apdedzina stumbrus un zarus. Mizā rodas plaisas, zari deformējas, un veidojas samezģojumi. Eksperte domā, ka Satiksmes departaments praksē izmanto ne tikai mitro sāli vai smilts un sāls maisījumu, bet arī izsmidzināmo sāli. Arboriste stāsta: “Pie Lubānas tirgus novēroju, ka ielas malā augošām liepām atmirst zaru gali apmēram 20–30 cm garumā. Veidojas arī jauns zaru pušķis, kas bija deformēts. Tas ir ļoti izteikti ielu apstādījumos augošām liepām, kas tiek apsmidzinātas ar sāli.” Arboriste skaidro, ka šis ir vienīgais izskaidrojums, kāpēc tieši ielu apstādījumiem zari ir it kā sāls apdedzināti. Ceļu būvinženieris Strauts noraida aizdomas, ka Rīgā ticis izsmidzināts sāls. “Sāli izsmidzināmā veidā var izmantot kā atputekļošanas līdzekli grants ielām vasaras sezonā, bet mēs to neizmantojam,” apgalvo Satiksmes departamenta pārstāvis.

Koku eksperts Leiburgs atzīmē, ka pastāv divas pieejas, kā atteikties no sāls izmantošanas un nenodarīt kaitējumu pilsētas kokiem. Viena – autovadītājiem katru gadu jāiegādājas

Foto: Sandra Preisa

Parastā zirgkastaņa Viesīšu ielā. Koks nokaltis vairāku nelabvēlīgu apstākļu un iespējamo kaitēkļu dēļ. 2018. gada septembra sākums

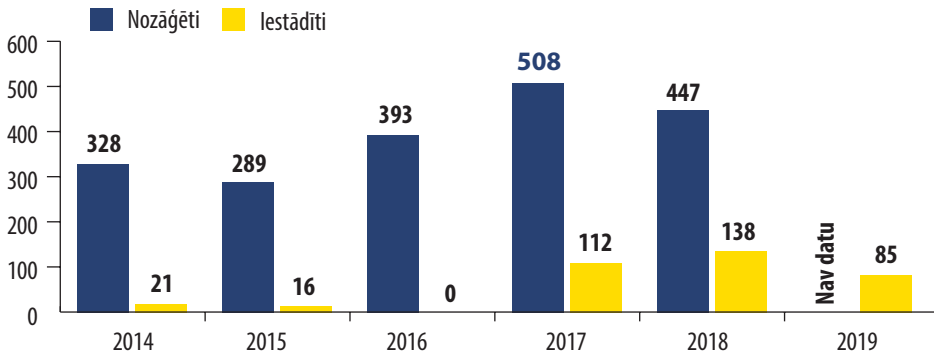
jaunas ziemas riepas, bet otra – jāmaina braukšanas kultūra. Spēkratu vadītāji tā varētu ietaupīt līdzekļus automobiļu remontiem, bet pilsētas dome – ielu remontiem, uzskata Leiburgs.

Ja tomēr pieņemam, ka pretslīdes materiāls pilsētas vidē ir nepieciešams, vai ir kādas dabai draudzīgākas alternatīvas?

SĀLS ALTERNĪVAS

Satiksmes departamenta direktora biroja sabiedrisko attiecību vadītāja Ilze Dimante norāda, ka, salīdzinot ar citiem pretslīdes materiāliem, sāls ir vislētākais un efektīvākais. Turklāt citas alternatīvas Latvijas galvaspilsētā nevar izmantot ne tikai tāpēc, ka tās ir vai-

RD Mājokļu un vides departamenta ielu un pašvaldības iestāžu apstādījumos nozāģēto un iestādīto koku skaits

Avots: Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta Vides pārvaldes apkopotā informācija

rākas reizes dārgākas, bet arī tāpēc, ka Rīgas kanalizācijas sistēma nav piemērota, lai varētu kaisīt, piemēram, granīta šķembas.

Dimante min to, ka Zviedrijā un Norvēģijā, kur izmanto granīta šķembas, kanalizācijas sistēmās tiek ievietoti sieti, kas neļauj akmeņiem aizsprostot kanalizāciju. Pavasaros sietus izņem ārā, un sakrājušās granīta šķembas izmanto atkārtoti.

“Ja visās Rīgas ielās sāls vietā kaisīsim grants šķembas, tad pavasarī ielas pludos. Tās būs ar ledu un granti. Izsist šķembas no kanalizācijas sistēmas nevarēs, tāpēc Rīgā ielas izskatīsies kā Venēcijā,” norāda Dimante. Satiksmes departamenta pārstāve stāsta, ka Rīgā kanalizācijas sistēmas pārveidošana izmaksātu vairākus simtus miljonu eiro. Tāpēc pagaidām nav rasta konkurētspējīga alternatīva.

Arboriste Strēle piekrīt Satiksmes departamenta pārstāves teiktajam, ka citi pretslīdes materiāli ir dārgāki nekā sāls, taču viņa uzskata, ka eksperimentāli Rīgas dome mazāk nozīmīgās ielas tomēr varētu kaisīt ar grants šķembām. “Grants šķembas būtu dārgi izkaisīt un pēc tam savākt, bet izkaisītais sāls ātrāk nobendē kokus. Tas nozīmē, ka mēs naudu, ko varētu ieguldīt dabai draudzīgākos pretslīdes materiālos, ieguldām kokos, nomainot tos pret jauniem stādījumiem,” teic Strēle.

Informatīvā portāla *Rīga.lv* publikācijā *Sāls uz pilsētas ielām: vai reaģenti patiešām bojā apavus un automašīnas?* rakstīts: “[...] sāls joprojām ir pamatreāģents visu attīstīto valstu ceļu un ielu ziemas uzturēšanā, tajā skaitā arī Ziemeļamerikā, Ziemeļvalstīs, Japānā, Vācijā un citur. Turklāt sāls blakusparādības ir labi izpētītas ilgtermiņā, tā iedarbība ir paredzama.”

Taču arboriste Strēle teic, ka, pēc viņas domām, ārzemēs lietotais sāls atšķiras no

Rīgā izmantotā. Piemēram, Lielbritānijā un Vācijā, iespējams, lieto citādu maisījumu, jo tur, pastaigājoties pa pilsētu, apavi netiek sabojāti. Eksperte domā, ka ārzemēs kaisītais sāls, iespējams, tik stipri neietekmē koku stāvokli kā Rīgā.

Arborists Leiburgs atzīmē, ka koku veselībai kaitē arī nepietiekams mikroorganismu īpatsvars augsnē, pārāk augsts pH līmenis un slāpekļa trūkums augsnē. Ieklausoties eksperta teiktajā, domājams, ka atbildi zinās pat bērns – kokus nepieciešams laistīt un augsni bagātināt ar mēslojumu, tad galvaspilsētas koki plauks un zels. Taču ne viss ir tik vienkārši.

Gar ielām augošo koku aprūpe ir Rīgas domes Mājokļu un vides departamenta pārziņā. Vides pārvaldes Dabas un apstādījumu nodaļas vadītāja Kublicka apgalvo, ka Rīgas dome nepārtraukti rūpējoties par skābekļa devējiem pilsētai. Nav saprotams – dome rūpējas, bet koki kalst un iet bojā...

IELU APSTĀDĪJUMU BUDŽETS

Lai pilsētu uzturētu zaļu, nepieciešams gan finansējums, gan arī vēlme darīt. Rūpes par pilsētas kokiem neaprobežojas tikai ar aplaistīšanu vai bistamo zaru nozāģēšanu, bet tās ietver arī koku stādīšanu, mēslošanu, stumbru un sakņu pasargāšanu no dažādiem bojājumiem un citus darbus.

Apkopojot pagājušās desmitgades ikgadējos budžeta izdevumus pilsētas apstādījumu uzturēšanai attiecībā pret Mājokļu un vides departamenta kopējo gada budžetu, var secināt, ka procentuāli tas svārstās no 1,1 % 2011. gadā līdz 5,7 % 2017. gadā. Atvēlētās naudas summas lielums arī liecina par iespējām uzlabot ielu malās augošo koku stāvokli. Ja maz ir līdzekļu, tad maz ir iespēju rūpēties par kokiem. Pagājušās desmitgades laikā

Mājokļu un vides departaments pilsētas apstādījumiem tērēja vidēji 2,8 % sava budžeta. Savukārt pēdējo trīs gadu laikā apstādījumiem atvēlēto līdzekļu īpatsvars nedaudz ir palielināts – 3,7 %. Taču joprojām pilsētas apstādījumu uzturēšana, arī ielu malās augošo koku apkopšana, nav departamenta prioritāte.

Rīgas domes mājaslapā ievietotie dokumenti ļauj konstatēt, cik daudz no 2015. līdz 2019. gadam pilsētas apstādījumu uzturēšanai paredzētajiem naudas līdzekļiem tika atvēlēts koku kopšanai, t. i., ielu un pašvaldības iestāžu teritoriju apstādījumu, kā arī jauno stādījumu uzturēšanai un dižstādu stādīšanai. Tāpat šajos dokumentos ir informācija par līdzekļu izlietojumu zāģēšanas darbiem (nokaltušo, bojāto koku plānveida zāģēšanai, bistamo koku un bistamo zaru zāģēšanai). Piecu gadu laikā apstādījumu kopšanai vai dižstādu stādīšanai vidēji tika atvēlēti 31,4 % pilsētas apstādījumu uzturēšanas naudas, savukārt zāģēšanas darbiem – 28,6 %. Dokumentos gan nav norādīts, kuriem darbiem tika pārējā izdevumu daļa jeb vidēji 40 % pilsētas apstādījumu uzturēšanai atvēlēto naudas līdzekļu.

Jāatzīmē, ka 2019. gadā pilsētas apstādījumu uzturēšanas darbu kļāstam pievienoja arī papeļu likvidēšanas pakalpojumu. Iepriekš papeļu zāģēšana neietilpa pilsētas apstādījumu uzturēšanas programmā, bet bija kā atsevišķa programma. Šis papildinājums jāņem vērā, analizējot koku kopšanas un zāģēšanas izdevumus. Skatoties vienus un tos pašus pakalpojumus vairāku gadu garumā, jāatceras, ka 2019. gadā izdevumi par papeļu zāģēšanu nav iekļauti. Ja tos iekļautu, tad pērn zāģēšanas darbiem tika atvēlēti 38,5 % no kopējiem pilsētas apstādījumu uzturēšanas izdevumiem, tas ir, par 2,2 % vairāk nekā koku uzturēšanai un dižstādu stādīšanai.

No 2015. līdz 2018. gadam zāģēšanai tika atvēlēts apmēram tikpat daudz naudas kā koku kopšanai. Šāds līdzekļu sadalījums liek domāt, ka apstādījumu kopšanas un uzturēšanas jautājums Mājokļu un vides departamentam īsti nav prioritārs. Protams, bistamo zaru zāģēšana arī ir kopšanas darbs, tomēr gar ielām iestādīto koku labu augšanas apstākļu nodrošināšanai būtu jāizdod ievērojami vairāk naudas nekā zāģēšanas darbiem.

Interesanti, ka 2017. gadā, kad tika nozāģēts lielākais koku skaits (508) laikposmā no 2014. līdz 2018. gadam, zāģēšanas darbiem tika atvēlēti 17 % pilsētas apstādījumu uzturēšanas izdevumu – tas ir mazākais īpatsvars pēdējo piecu gadu laikā.

Rīgas domes mājaslapā ievietoto informāciju par budžeta izdevumiem analizējot, redzams, ka pēdējo trīs gadu lielākie Mājokļu un vides departamenta tēriņi bija departamenta darbības nodrošināšanas programmā, kā arī pašvaldības īpašumā esošo dzīvojamu un nedzīvojamu telpu pārvaldīšanas un kapsētu teritorijas uzturēšanas programmā. Kopumā šīm trim programmām departaments atvēlēja vidēji 77 % sava budžeta.

Pēdējo gadu pavasaros, vasarās un rudenos ir ievērojams sausums. Dabas un apstādījumu nodaļas vadītāja Kublicka paskaidroja, ka ekstrēmu dabas apstākļu sekas novēršanai Rīgas domes budžetā speciāli līdzekļi netiek paredzēti, lai gan papildu līdzekļu nepieciešamības gadījumā jautājums tiek risināts, veicot grozījumus noslēgtajā līgumā par koku kopšanu.

Nekorekti ir spriest, vai aizvadītās desmitgades budžetā ielu apstādījumiem bija piešķirts pietiekami vai nepietiekami līdzekļu, taču acīmredzamais – ielu malās augošo koku stāvoklis – liecina, ka šeit akcentētās problēmas nav atrisinātas, ka par augiem droši vien būtu nepieciešams rūpēties vairāk.

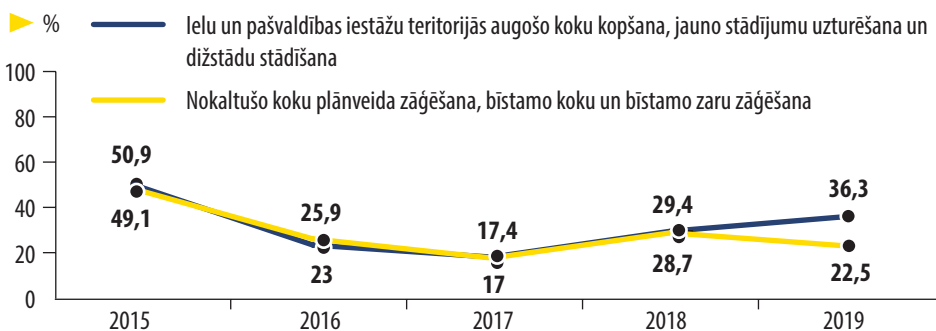
KOKU LAISTĪŠANA

Dabas un apstādījumu nodaļas vadītāja Kublicka stāsta, ka sausā laikā tiek laistīti tikai jauniestādītie koki, t. i., līdz 3–4 gadu vecumam. Departamenta pārstāve teic, ka vienā laistīšanas reizē jaunam kokam nepieciešami 20–30 litri ūdens. Savukārt dižkoki vairākus gadus pēc iestādīšanas tiek arī mēslojami. Augsnes bagātināšanas ilgums atkarīgs no koka stāvokļa, pieauguma un citiem faktoriem, norāda departamenta pārstāve.

Arboriste Strēle stāsta, ka SIA *Labie koki* divreiz ir uzvarējis iepirkumos par jauno koku laistīšanas nodrošināšanu. Taču pilnvērtīgi tos aplaistīt nebija iespējams, jo augsne apdobēs bija tik ļoti sablīveta, ka ūdens nespēja iesūkties un notecēja kanalizācijas sistēmā. Jaunam kokam vienā dienā būtu nepieciešami vismaz 75 litri ūdens, norāda Strēle. Tas nozīmē – trīs četras reizes vairāk, nekā to aprēķināja Rīgas domes Vides pārvalde.

Ir arī pozitīva pieredze. Mājokļu un vides departaments gādāja, lai Brīvības gatvē 2018. gada pavasarī iestādītajiem kokiem vasarā piestiprinātu maisus, ko papildīt ar ūdeni. Departamenta pārstāve Kublicka stāsta, ka rezultāti ir ļoti labi. “Koks no ūdens maisa paņem tik daudz, cik tam vajag. Gadījumos, kad augam mitruma daudzums ir pietiekams, ūdens maisis stāv pilns.” Mājokļu un vides

Koku kopšanas, uzturēšanas un dižstādu stādīšanas izdevumi un zāģēšanas darbu izdevumi attiecībā pret pilsētas apstādījumu uzturēšanas izdevumiem

Avots: Rīgas pilsētas pašvaldības dati

departamenta pārstāve piebilst, ka šādus maisus plānots izmantot arī turpmāk, ja būs nauda to nodrošināšanai. Šis ir labākais veids, kā apgādāt kokus ar nepieciešamo mitrumu. Arī ūdens piegāde šādā veidā ir ātrāka, jo maisa piepildīšana aizņem mazāk laika, nekā laistot augsni, kas, īpaši pilsētas centrā, ir sablīveta, un lietais ūdens notek.

Rīgā lielākā daļa koku ir vairāk nekā četrus gadus veci. Uz jautājumu, kā Rīgas dome plāno apkopt vecākus kokus, Kublicka atbild: “Īpaši nekā. Tiem pašiem būs par sevi jāpacinās.” Atstāti likteņa varā... Tiem ir divas iespējas – ciest tagadējos apstākļus vai tikt nocirstiem.

Koku eksperts Leiburgs norāda, ka ielu apstādījumi pavasaros būtu jālaista. “Pēc ziemas, it sevišķi, ja lietots liels sāls daudzums, ielu malās augošos kokus vajadzētu laistīt, lai veicinātu nātrija un hlora jonu izskalošanu,” savu ieteikumu pamato arborists.

2008. gadā Rīgas Tehniskās universitātes zinātnieku izstrādātajā pētījumā par alternatīvām Rīgas pilsētas ielu, tiltu un satiksmes pārvažu apstrādei teikts: “Ielu malās esošie apstādījumi pavasaros tiek laistīti, lai noskalotu no koku mizām atlikušo sāli.”

Mājokļu un vides departamenta pārstāve Kublicka atgādināja, ka no 2004. līdz 2009. gadam pavasaros notikusi laistīšana, taču ne tikai tādēļ, lai noskalotu sāli no stumbriem, bet arī nolūkā ieskalot to dziļākos augsnes slāņos. Kublicka norādīja arī to, ka ievērojamas izmaiņas pēc procedūras pārtraukšanas nav konstatētas. Viņa paskaidroja: “[.] nevar par šīm lietām spriest tik vienkāršoti. Liela ietekme ir meteoroloģiskajiem apstākļiem – kādas ziemas, cik daudz list, vai sētnieki sniegu sašķūrē apdobēs u. c.” Taču nokrišņu daudzums pēdējo gadu pavasaros, vasarās un rudenos Rīgā ir ievērojami

zem normas. Tādēļ atjaunot koku laistīšanu pavasaros nebūtu lieki. Kā vēl varētu uzlabot intensīvas satiksmes ielu malās augošo koku stāvokli? Vai tos ir iespējams glābt? Ko sabiedrība varētu darīt, lai nepieļautu koku bojāeju?

RISINĀJUMI

Arboriste Strēle uzskata, ka nokrišņu ūdeni, kas pa rensteļiem aizplūst kanalizācijā, varētu izmantot koku laistīšanai. “Mēs varam *atvieglot dzīvi* kanalizācijai. Piegādājot ūdeni kokiem, tie to apstrādās un uzsūks. Nevajag nokrišņu ūdeni gāzt kanalizācijā,” viņa iesaka. Kā vienu no iespējamiem variantiem eksperte min rensteļu iebūvēšanu gājēju ietvēs, pa kurām notekūdeņi no māju jumtiem tecēs līdz koku zaļajai zonai, šādā veidā nodrošinot tos ar mitrumu.

Mājokļu un vides departamenta Dabas un apstādījumu nodaļas galvenā speciāliste mežsaimniece Vītola uzskata, ka koku augšanas apstākļu uzlabošanai sabiedrība varētu iesaistīties ar vienkāršu darbību – reizi nedēļā pie savas mājas ielas malā augošiem kokiem izliet divus spaiņus ūdens. Departamenta pārstāve arī atzīst, ka sabiedrībā nepārtraukti tiek runāts par pilsētas koku stāvokli, pausts uztraukums par to.

Koku eksperte Strēle piebilst, ka rīdzinieki bieži vien sūdzas domei par nenoplautu zāli gar ielu augošu koku apdobēs, nesagrābtām lapām un sakņu atvasēm. “Cilvēkiem nevar iestāstīt, ka nevajag nopļaut zāli, nogrābt visas lapas un griezt nost sakņu atvases, jo tieši atvasēm ir krietni lielākas lapas. Tās var veikt fotosintēzi un pabarot koka saknes,” skaidro arboriste. Satrūdot nobirušām lapām, koks spēj sevi nodrošināt ar nepieciešamām barības vielām.

No 2014. līdz 2018. gadam, kā liecina Mājokļu un vides departamenta Vides pārvaldes (tā ir atbildīga par ielu malās un pašvaldības

izglītības iestāžu teritorijās augošiem kokiem) apkopojums, tika nozāģēti kopumā 1965 koki, bet iestādīti 372 (t. sk. arī 2019. gadā). Arborists Leiburgs norāda, ka koku ciršanas jautājums ir jāizskata katrā atsevišķā gadījumā. Eksperts arī atzīmē, ka auga vitalitāte ik gadu mainās, t. i., ja šogad kokam lapas čokurojas jau vasaras vidū un tas izskatās nevesels, tad nākamgad koka augšanas apstākļi var mainīties un stāvoklis uzlaboties. Protams, uzlabot koka stāvokli var, augam nodrošinot to, kā pietrūkst, norāda Leiburgs. Savukārt koku ekspertei Strēlei ir pretējs viedoklis – neveselos kokus nevar izārstēt. “Ir jau par vēlu. Piemēram, Brīvības ielā, kur notika ielas rekonstrukcija, par kokiem vajadzēja rūpēties pirms pārbūves. Tagad varam tikai skatīties, kādas ir sekas, un domāt, kā palīdzēt jaunajiem stādījumiem,” uzskata Strēle.

“Pilsētā kokiem vajadzētu augt līdz 50 gadiem. Tad tie ir jāmaina, jo mēs tos bojājam, piemēram, zāģējam zarus, braucam virsū un visādā veidā darām tiem pāri,” atzīmē

Strēle. Šādos apstākļos koki nespēj ilgi dzīvot. Ja tomēr kāds spēj izturēt nevēlamo vidi, tas deformējas, sāk atmirt auga daļas un kopumā koks izskatās slims, turpina arboriste.

Strēle iesaka starp ielu malās augošiem kokiem iestādīt krūmus, kas pildītu vairākas funkcijas, piemēram, pasargātu augsni no nomīdīšanas – zeme nebūs tik sablīveta un lietus ūdeņi krietni ātrāk spēs iesūkties augsnē, krūmi arī uzņemt izkaisīto sāli, šādi pasargājot koku mizu no sāls izraisītiem apdegumiem, veiktu fotosintēzi un barotu vidi, kurā aug.

Mājokļu un vides departamenta pārstāve Kublicka norāda, ka vietās, kur ir liela cilvēku plūsma, atrodas sabiedriskā transporta pieturvietas, jau ir uzlikti koka sakņu režģi, kas pasargā auga saknes no nomīdīšanas. Savukārt kokiem, kas aug zaļajās zonās, tiek aplikti stumbra aizsargi, lai nodrošinātos pret trimmera bojājumiem. Rīgas iekškvartālu teritorijas aizsardzības noteikumos zaļās zonas

raksturotas kā “sabiedrības ērtību un veselības labā ar stādījumiem vai zālāju apaudzētas un koptas teritorijas”. Savukārt, lai ielu malās iestādītos jaunos kokus pasargātu no sāls, tos gīpšo un stumbriem apliek salmu paklājiņus, kas pasargā arī no saules apdegumiem, norāda Dabas un apstādījumu nodaļas vadītāja Kublicka.

Izvērtējusi pilsētas vidi, arboriste Strēle iesaka gar ielām stādīt kokus, kas ir izturīgi pret dažādu iedarbību, piemēram, vainagu apgriešanu, ceļu remontdarbiem un sakņu bojāšanu. Ieteicamās sugas ir Holandes liepa, kas pacieš piesārņotu gaisu un sāli, kā arī platlapu liepa un parastais ozols. Taču, kā norāda eksperte, grūti ir pārliecināt pilsētas dienestu pārstāvjus, ka pilsētā gar ielām vajadzētu stādīt ozolus, kas izaug par lieliem kokiem.

Rezumējot dabas ekspertu teikto, var secināt, ka Rīgas domei vajadzētu citādi organizēt pilsētas plānojumu un kokiem atvēlēt vairāk vietas augšanai. Arboristi iesaka kokus nestādīt tik tuvu ielas braucamajai daļai, bet nostāk no tās. Tad šie skābekļa devēji mazāk tiks pakļauti dažādām negatīvām ietekmēm. Vairākās pilsētas centra ielās augus nebūs iespējams iestādīt tālāk no brauktuves, bet Strēle ir pārliecināta, ka labākas augšanas vietas atrast tomēr var.

Arboriste ir novērojusi, kā cilvēki bojā ielu apstādījumus. Viņi dara visu iespējamo, lai pašiem būtu ērti, bet par augiem nedomā. Tādēļ ir bažas, ka var pietrūkt gribas uzlabot pašreizējo stāvokli. Diemžēl jāreķinās, ka arī turpmāk var būt izteikti sausas sezonas, ka joprojām pretslīdes nodrošināšanai lietos mitro sāli vai smiltis un sāls maisījumu, ka koki tiks stādīti mazos zemes gabalos...

Positīvas pārmaiņas iespējamas, vien pašiem mainot savu attieksmi pret kokiem, vērtējot savu rīcību un gādājot, lai nekaitētu augiem.

Pētījumā tika noskaidrots, kādu iemeslu dēļ intensīvas satiksmes ielu malās augošiem kokiem lapas birst un čokurojas vasaras vidū. Tomēr neizdevās uzzināt, kā Rīgas dome plāno turpmāk rīkoties, lai problēmu atrisinātu. Mājokļu un vides departamenta galvenā speciāliste mežsaimniece Anita Vītola raizējas, ka prognozes par ielu apstādījumu stāvokli nebūs pozitīvas, ja nokrišņu daudzums paliks pašreizējā līmenī, t. i., kā bijis pēdējos gados. Tādēļ šķiet, ka galvaspilsētas dome vairāk cer uz nokrišņiem bagātiem gadalaikiem, nevis izstrādā plānu, kā izglābt kokus un nepieļaut to bojāeju. 🤔

Arboriste Daiga Strēle iesaka gar ielām stādīt kokus, kas ir izturīgi pret dažādu iedarbību, piemēram, vainagu apgriešanu, ceļu remontdarbiem un sakņu bojāšanu. Ieteicamās sugas ir Holandes liepa, kas pacieš piesārņotu gaisu un sāli, kā arī platlapu liepa un parastais ozols.

Koku rinda gar Brīvības gatvi. 2019. gada jūlijs. Ielas malai tuvāk augošie koki ir apkaltuši, bet tālāk augošie – zaļi un stipri.

Foto: apvienība “Pilsēta cilvēkiem”

LŪDZU
GAIDIET

LŪDZU
SPIEDIET

Izdzīvošanas treniņš: gājēju pāreju šķērsošana Rīgā

Autores: Amanda Zemīte,
Megija Marija Liesma

2018. gadā Rīgā gājēji bija iesaistīti 56 % ceļu satiksmes negadījumos, proti, viņiem tika uzbraukts. Cik droši gājējam ir Rīgā?

Latvijā 2018. gadā gājēji bija iesaistīti 883 ceļu satiksmes negadījumos (CSN), kuros 50 cilvēki gāja bojā, no 869 ievainotajiem 121 bija smagi ievainoti. Šāda ir Ceļu satiksmes drošības direkcijas (CSDD) statistika. Dati par negadījumiem ar gājējiem tieši uz gājēju pārejām ir šādi: ceļu satiksmes negadījumos tika ievainoti 861 gājējs, pieci zaudēja dzīvību un 24 tika smagi ievainoti. Šo ceļu satiksmes negadījumu iemesli ir dažādi, tomēr liela to daļa nebūtu notikusi, ja vien ceļu satiksmes infrastruktūra būtu pārdomātāka.

Pēc Iekšlietu ministrijas informācijas sistēmā publicētajiem datiem var secināt, ka aizpērn visvairāk CSN notika Rīgas centrā, kur cieta 71, bet mira viens gājējs. Visnotaļ bēdīga situācija vērojama arī Teikā, kur ir cietuši 47 gājēji, turklāt teju puse no viņiem – tieši uz Brīvības ielas. Savukārt Purvciemā pērn ir cietuši 34 gājēji – šis apkaimes iedzīvotāji bieži ir spiesti ielas šķērsot neatļautās vietās. Maskavas priekšpilsētā cietuši 33 gājēji, viens miris. Ari Āgenskalnā ir augsts ceļu satiksmes negadījumu skaits – tajos 2018. gadā ir cietuši 28 gājēji. Gājēju pāreju trūkuma dēļ liela daļa gājēju CSN iekļuvuši Melsila ielas vai Āgenskalna tirgus apkaimē.

Šie dati ir pietiekami uztraucoši, lai būtu iemesls pētīt bīstamākās gājēju pārejas Rīgā, kādi tur ir apstākļi, un sniegtu ieteikumus, kā situāciju uzlabot. Gājēju pārejas ir visai bīstamas vietas, jo šeit krustojas gājēju un automobiļu kustības trajektorijas. Notiekot sadursmei starp gājēju un transporta līdzekli, zaudētājs vienmēr būs cilvēks, tādēļ satiksmes organizētājiem jādarā viss iespējamais, lai gājējam šķērsot ielu būtu droši. Vērtējām

gājēju pārejas pēc šādiem kritērijiem: luksofora esamība; sarkanās un zaļās gaismas ilgums; laiks, kurā dažāda tipa gājēji var šķērsot pāreju; apgaismojums; ielas platums; ielas stāvoklis un labiekārtojums (pazeminātas apmales, bedres u. tml.).

CENTRS: BRĪVĪBAS IEĻA

Apskatījām gājēju pāreju Brīvības ielā starp Matisa un Artilērijas ielu. Šajā gājēju pārejā ir pieejama speciāla poga, pēc kuras piespiešanas 35 vai 75 sekunžu laikā (atkarībā no tās lietošanas biežuma) luksoforā iedegas zaļā gaisma. Ja pogu ilgāk par minūti neviens nav spiedis, zaļā gaisma iedegsies 35 sekunžu laikā, taču, ja nupat jau kāds to ir izmantojis, pie luksofora var nākties gaidīt ilgāk nekā minūti.

Šeit parādās jau pirmā pārejas problēma: gājēju pārejas pogas bieži vien tiek ierīkotas, pamatojoties uz nepareiziem priekšstatiem par gājēju rīcību. Viens no šādiem pieņēmumiem ir, ka gājējs pogu piespiedīs tajā pašā brīdī, kad būs nokļuvis pie pārejas. Šis pieņēmums ir maldīgs vairāku faktoru dēļ. Pirmkārt, vispirms gājējam ir jāsaprot, ka, lai iedegtu zaļo gaismas signālu, viņam ir jāpiespiež poga. Otrkārt, šī poga ir jāatrod un, treškārt, līdz šai pogai ir jāaiziet, un tikai tad to var piespiest. Nepilnu stundu novērojot gājēju rīcību minētajā pārejā, tika secināts, ka aptuveni piektā daļa gājēju pirmajā brīdī nemaz nepamanīja, ka pie pārejas ir ierīkota poga, un nepamatoti gaidīja gandrīz pusminūti.

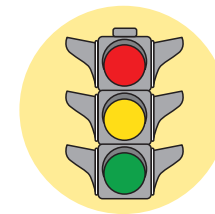
ASV Transporta departamenta veiktā pētījumā ir pierādīts, ka laiks, kas gājējam jāgaida, līdz iedegsies zaļās gaismas signāls, tieši ietekmē sadursmju skaitu: gājējiem apņņik gaidīt zaļo gaismu, un viņi šķērsu ielu pie sarkanās gaismas signāla. Satiksmes psihologs, Rietummičiganas universitātes profesors Rons van Hūtenš (*Ron van Houten*) raksta, ka noslogotās brauktuvēs gandrīz visi gājēji pie sarkanā signāla gaidīs līdz 30 sekundēm. Pieaugot gaidīšanas laikam, pieaugs to gājēju skaits, kas šķērsos ielu pie sarkanās gaismas.

To arī novērojām pētījuma gaitā: brīžos, kad zaļās gaismas signāla gaidīšanas laiks bija

75 sekundes, vairāki cilvēki, nespējot to sagaidīt, šķērsoja ielu pie sarkanās gaismas signāla. Kad gaidīšanas laiks bija 35 sekundes, neviens pārkāpums netika novērots.

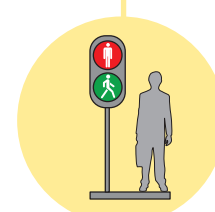
Zaļās gaismas signāls ilgst 14 sekundes. Novērojām, ka 14 sekunžu pietiek, lai šķērsotu 21 soli plato ielu. Katrs gājējs pielāgo savu tempu, lai ātrāk šķērsotu ielu. Tas nozīmē, ka maziem bērniem, senioriem vai cilvēkiem ar

Kā veidot drošu gājēju pāreju?

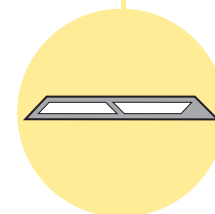
Luksofori
Intensīvas satiksmes gadījumos luksofors nodrošina pārliecību, ka automašīna apstāsies pie gājēju pārejas

Apgaismojums
Labs apgaismojums nodrošina, ka autovadītājs spēs gājēju pamanīt laikus

Drošības salīņa
Izveidojot drošības salīņu platāku pāreju vidū, gājējam ir iespēja par savu drošību pārliecināties divreiz

Stabiņi
Ceļos ar vairākām joslām ir ieteicams pirms gājēju pārejas brauktuves joslu sašaurināt ar stabiņiem

Gumijas atdures
Arī gumijas atdures var izmantot, lai sašaurinātu brauktuvi pirms gājēju pārejas

kustību traucējumiem nākas pasteigties, taču jaunieši vai gājēji brieduma gados var turpināt gaitu ierastajā ritmā. Arī māmiņa ar trim bērniem un bērnu ratiem novērojuma laikā 14 sekundēs paspēja pāriet ielu, tiesa, manāmā steigā.

Svarīgi piezīmēt arī citas šīs gājēju pārejas īpatnības: tajā ir īpaši pazemināta apmale, lai vieglāk varētu pārvietoties ar bērnu ratiem vai velosipēdu, turklāt katrā pārejas pusē ieklāts taktillais bruģis, kas paredzēts, lai informētu cilvēkus ar redzes traucējumiem par pārejas sākumu un beigām. Tomēr pie luksoforiem nebija skaņas signāla, kas pavēstītu neredzīgam cilvēkam par gaismas signāla maiņu. Pārejas posms ceļa daļā bija gluds un bez bedrēm. Gājēju pārejai netika izmantots īpašs apgaismojums, taču par redzamības trūkumu nevarētu sūdzēties. Brīvības iela visā garumā vienādos intervālos ir apgaismota ar laternām.

► **Kā uzlabot situāciju?**

Pilsētas centrā visefektīvākais veids, kā vispārēji varētu uzlabot gājēju drošību, būtu transporta līdzekļu maksimālā ātruma ierobežošana.

2015. gadā Zviedrijā veikts pētījums liecina, ka vietās, kur vidēji maksimālais ātrums samazināts no 50 uz 30 km/st., ceļu satiksmes negadījumu skaits samazinās par vismaz 40 %, savukārt CSN mirušo skaits – teju par 90 %.

Diemžēl maksimālo ātrumu nevar samazināt vien ar ceļa zīmju uzstādīšanu, nepieciešami arī citi sistemātiski soļi. Vienkāršākais un efektīvākais veids ir automobiļu brauktuviņu un joslu sašaurināšana. Automobiļi pa platākām joslām brauc ātrāk, jo rodas viltus drošības sajūta. Brauktuves var sašaurināt ar plastmasas stabiņiem vai gumijas atdurēm. Labs piemērs vērojams Ģertrūdes un Akas ielā. Šādu pašu risinājumu varētu lietot Brīvības ielā: pirms gājēju pārejas sašaurināt brauktuvi, gājējiem četru joslu vietā būtu jāšķērso tikai divas un ievērojami tiktu paaugstināta drošība.

TEIKA

Teikā satiksmes negadījumos 2018. gadā ir cietuši vidēji 1,6 cilvēki no 1000 iedzīvotājiem. Viena no nedrošākajām gājēju pārejām Teikā ir uz Lielvārdes ielas, tieši pirms pagrieziena uz Brīvības gatvi. Pirmā pārejas problēma saskatāma uzreiz – tur nav luksoforu. Pienākot tuvāk, saprotam, ka pāreja nav arī apgaismota. Par to brīdina vien atstarojošās gājēju pārejas

zīmes. Tumšajā diennakts laikā izmēģinām šo pašu pāreju apskatīt no autovadītāja perspektīvas. Braucot ar ātrumu 50 km/st., pāreju grūti pamanīt. Turklāt satiksme uz Lielvārdes ielas gandrīz vienmēr ir intensīva, tādēļ gājējiem, kas cenšas šķērsot šo ielu, jābūt ļoti uzmanīgiem.

Pāreja ir tikpat gara kā Brīvības ielā – 21 solis. Arī vidēji nepieciešamais laiks, lai ielu šķērsotu, ir aptuveni 13 sekundes. Pozitīvi, ka šajā pārejā ir drošības salīņa, kura sadala pretēji braucošo automobiļu plūsmu. Lai gan lielākā daļa novēroto gājēju turpināja ceļu bez apstāšanās, bija brīži, kad salīņa patiešām nodereja, jo tā ļauj no jauna pārliecināties par drošību.

Pārejai ir pazeminātas apmales, kas atvieglo ceļu, piemēram, gājējiem ar bērnu ratiņiem. Tomēr, lai arī labu mērķu vārdā radītas, tās rada ievērojamu problēmu – PEĻĶES! Tas nozīmē, ka slāpā laikā, cenšoties šķērsot ielu, ne tikai jāuzmanās netikt garām braucošā automobiļa apšļakstītam, bet arī pārejas abos galos jāveic ievērojams lēcieni, lai nesaslāpīnātu apavus. Cilvēki, kas šādu lēcieni nespēj

veikt, visbiežāk izvēlas ceļu uz ietves ārpus gājēju pārejas robežām, tādējādi viņi ir spiesti riskēt ar savu drošību.

► **Kā uzlabot situāciju?**

Šajā gājēju pārejā risinājums būtu pavisam vienkāršs – luksoforu un apgaismojuma ierīkošana. Luksoforu ierīkošana palīdzētu nodrošināt, ka automobiļi apstāsies pie gājēju pārejas, turklāt gājējiem šādā veidā tiktu sniegta papildu drošības sajūta. Savukārt apgaismojuma risinājums būtu divu ielu laternu ierīkošana katrā pārejas pusē, nodrošinot labāku redzamību ne tikai automobiļu vadītājiem, bet arī gājējiem.

PURVCIEMS

Purvcīmā ir vairākas bīstamas gājēju pārejas, uz kurām ik gadu cieš kāds gājējs. Apskatījām vienu no bīstamākajām – uz Augusta Deglava ielas, ceļā uz lielveikalu

Maxima. Pie šīs pārejas, tāpat kā Teikā, nav luksoforu. Un nav arī apgaismojuma. Tomēr labi ir tas, ielas apgaismojuma laukums sakrīt ar gājēju pārejas izvietojumu, jo tieši blakus pārejai ir ielas laterna, kas padara pāreju redzamāku. Tomēr kopumā uz šo gājēju pāreju ir attiecināmas tās pašas problēmas, kas ir Teikā, – spraiņa satiksme, lielas peļķes un nepietiekama redzamība, kuras nodrošināšanai izvietotas tikai atstarojošās zīmes.

Atšķirībā no iepriekš apskatītajām pārejām šī ir 27 soļus gara un vajag aptuveni 15 sekundes, lai ielu šķērsotu bez apstāšanās. Pārejas vidū ir izveidota drošības salīņa, kuru gājēji novērojuma laikā arī vairākkārt izmantoja, jo ir trīskārt jāpārliecinās, ka braucošā automobiļa vadītājs cilvēku pamanīs.

► **Kā uzlabot situāciju?**

Tā kā šī pāreja ir diezgan līdzīga apskatītajai pārejai Teikā, arī risinājums varētu būt līdzīgs: luksoforu un spēcīgāka apgaismojuma ierīkošana. Šajā gadījumā pat varētu diskutēt

Satiksmes psihologs, Rietummičiganas universitātes profesors Rons van Hūtenš (Ron van Houten) raksta, ka noslogotās brauktuvēs gandrīz visi gājēji pie sarkanā signāla gaidīs līdz 30 sekundēm.

par luksoforu ar pogu. Tā kā gājēju plūsma pa šo pāreju ir ļoti mainīga, iespējams, tas būtu vislabākais risinājums. Savukārt apgaismojums nepieciešams abās pārejas pusēs.

MASKAVAS PRIEKŠPILSĒTA

Maskavas priekšpilsētā gājējiem visbīstamākais ir Centrālā tirgus rajons. Izkaidrojums ir pavisam vienkāršs – tur trūkst gājēju pāreju, tāpēc nākas šķērsot ielu neatļautās vietās. Iespējams, ka tuvākā gājēju pāreja, kur ielu var šķērsot droši, ir Maskavas un Turgeņeva ielas krustojums. Tiem, kas vēlas šķērsot Turgeņeva ielu, paveicas – pa 20 soļu garo pāreju iespējams ielu šķērsot pie zaļās gaismas 35 sekunžu laikā, tomēr, ja neizdodas iekļauties, var pagaidīt uz drošības salīņas. Līdz nākamajam zaļās gaismas signālam jāgaida 45 sekundes. Taču tiem, kam jāšķērso Maskavas iela, ir jāpasteidzas – zaļā gaisma

luksoforā deg tikai 20 sekundes, bet pāreja ir 18 soļu gara. Novērojumā redzējām, ka seniori bieži vien pabeidz ielas šķērsošanu pie sarkanās gaismas, taču bērni, kad pēdējās piecās sekundēs zaļā gaisma sāk mirgot, paātrina tempu un skriešus šķērso ielu.

Nākamais zaļais signāls jāgaida veselu minūti, daudziem nepietiek pacietības, un tādēļ izvēle kriet par labu ielas šķērsošanai pie sarkanās gaismas. Luksofori nav aprīkoti ar pogām, un gaidīšana kļūst par problēmu.

Dienas laikā satiksme nav ļoti intensīva, taču rīta un vakara stundās šī iela ir noslogota. Diemžēl arī autovadītāji aizmirst, ka nedrīkst nobloķēt krustojumus un stāvēt uz pārejām, kas vēl vairāk apgrūtina ceļa šķērsošanu. Ir ne tikai jācenšas raiti pāriet uz otru pusi, bet arī jālavierē starp mašīnām un peļķēm un jāvēro, vai netuvojas tramvajs. Gājējiem bīstamību

palielina ielas sliktais apgaismojums – krustojuma tuvumā nav nevienas laternas. Tumsajā periodā gājējus gaida izaicinājums, kā panākt, lai viņus pamanītu automobiļu vadītāji, kas veic pagriezīenu.

► Kā uzlabot situāciju?

Visvienkāršākais risinājums, kā samazināt šīs pārejas bīstamību gājējiem, līdzīgi kā citās ielās, ir apgaismojuma ierīkošana. Tā kā šajā krustojumā krustojas ne tikai gājēju ceļi, bet arī transporta līdzekļu ceļi, tad visefektīvāk būtu palielināt zaļās gaismas ilgumu, lai gājēji bez steigas varētu šķērsot Maskavas ielu.

ĀGENSKALNS

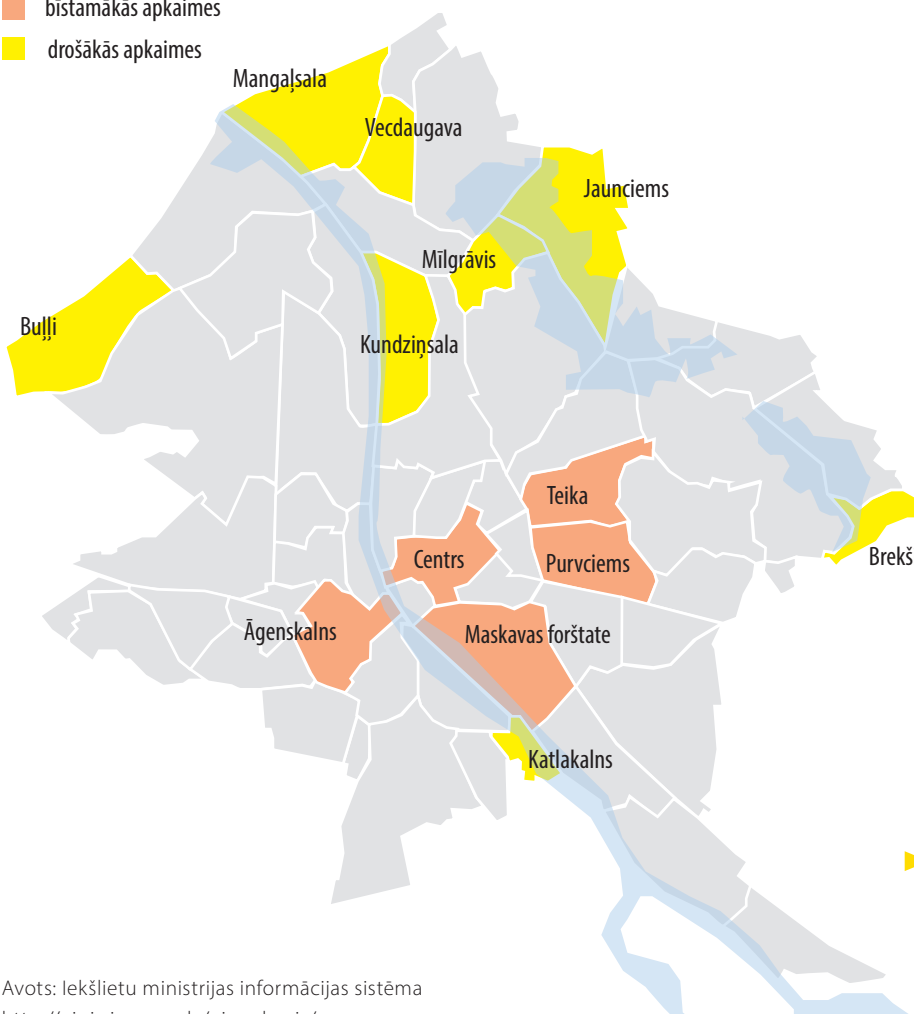
Mazās Nometņu un Bāriņu ielas krustojumā gājēju un autovadītāju ērtībām ir uzstādīti četri luksofori, taču tie neatrisina

problēmu, un šeit bieži notiek automobiļu uzbraukšana gājējiem. Pirmais, kas piesaista uzmanību, – *zebras* un transporta līdzekļu apstāšanās līnijas ir izbalējušas un vairs nav redzamas. Tās varētu palīdzēt orientēties, kur ir gājēju pāreja, situācijās, kad, piemēram, luksofors nestrādā vai ir apstājušies sabiedriskā transporta līdzekļi blakus esošajās pieturās. Novērojam, ka vienā no luksoforiem, kas gājējiem ļauj šķērsot Mazo Nometņu ielu, nedarbojas sarkanās gaismas signāls, un pirmajā brīdī varētu šķist, ka luksofors vispār nedarbojas, taču nekā – jāgaida, kad iedegsies zaļā gaisma, kas, par laimi, darbojas.

Visi četri luksofori darbojas vienādi, proti, lai šķērsotu ielu pa 18 soļu garo pāreju, gājējam ir atvēlētas 25 sekundes, taču sarkanais signāls ilgst 55 sekundes. Nepacietīgākie gājēji cenšas tikt pāri arī pie sarkanās gaismas, kaut

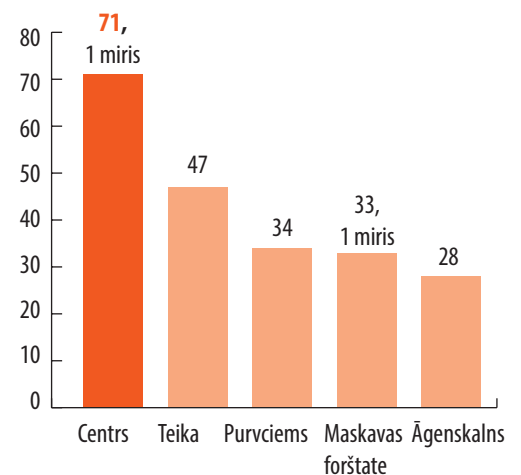
Gājējiem bīstamākās un drošākās apkaimes Rīgā 2018. gadā

- bīstamākās apkaimes
- drošākās apkaimes

Avots: Iekšlietu ministrijas informācijas sistēma
<http://gis.ic.iem.gov.lv/giswebcais/>

► Cietušo gājēju skaits

► Iedzīvotāju skaits drošākajās apkaimēs

Milgrāvis	6316
Vecdaugava	3101
Jaunciems	2512
Brekši	1751
Mangaļsala	1546
Kundziņsala	402
Bulli	265
Katlakalns	144

► Šajās apkaimēs 2018. gadā nav cietis neviens gājējs!

Avoti: Iekšlietu ministrijas informācijas sistēma
<http://gis.ic.iem.gov.lv/giswebcais/>,
Apkaimes.lv. <https://apkaimes.lv/statistika/iedzivotaju-skaits>

arī satiksme šeit ir intensīva jebkurā dienas stundā. Kad iedegas zaļā gaisma, jauniem un cilvēkiem brieduma gados pilnīgi pietiek laika, lai vidējā tempā pārietu ielu, taču senioriem problēmas sākas, kad jāšķērso Mārupes iela jeb, precīzāk, tur esošās tramvaja sliedes. Lielākais šķērslis ir nelidzenais bruģis ap tām. Novērojumā redzējām, kā kāda sirmgalve lēnām šķērsoja ielu, ik pa laikam cīnoties ar lielajām spraugām, kurās iesprūda viņas spieķis. Šāda pati problēma varētu būt aktuāla arī cilvēkiem ar redzes traucējumiem un tiem, kas pārvietojas ratiņkrēslā, jo nelidzenajai brauktuvei nav tik viegli tikt pāri.

Absurda situācija novērojama arī pie luksofora. Lai šķērsotu Mazo Nometņu ielu un tiktu uz Bāriņu ielas pusi, tur it kā drošībai ir drošības salīņa, jo jāšķērso divas brauktuves, taču luksofors ir tikai viens, un otrā pusē nav pat izveidota gājēju pāreja. Īstai drošībai

vajag, lai salīņas vienā pusē būtu bruģis ar reljefu, lai cilvēki ar redzes traucējumiem zinātu, kur apstāties, bet otrā pusē nepieciešams luksofors. Taču nav ne šāda bruģa, ne arī skaņas signāla, lai saprastu, kādas krāsas signāls ir luksoforā. Savukārt gājēju pāreja ir labi apgaismota, jo netālu ir vairākas laternas, kuras palīdz gājējiem labāk saredzēt šķēršļus, bet autobraucējiem – gājējus.

► **Kā uzlabot situāciju?**

Veiksmīgākai satiksmes organizācijai būtiski būtu atjaunot izbalejušās līnijas, kas ļautu saprast, kur konkrēti ir gājēju pāreja, kur jāapstājas pirms luksofora un kur ir vieta sabiedriskajam transportam. Šķietams sikums, taču Āgenskalna tirgus apkaimē šīs pārejas ir ieslīpās, tāpēc īpaši svarīgi tās labi saredzēt. Tāpat svarīgi būtu atrisināt ielas seguma problēmu, jo nepietiek, ka gājējiem ir jātiec

pāri tramvaja sliedēm, viņiem ir jāšķērso arī grumbuļainā iela – tas nemaz nav tik vienkārši senioriem un vecākiem ar bērnu ratiem, kur nu vēl cilvēkiem ratiņkrēslā vai ar redzes traucējumiem. Tāpat arī pogas ieviešana varētu novērst to, ka daudzi ielu izvēlas šķērsot pie sarkanās gaismas.

KO PAR PĀREJĀM SAKA ATBILDĪGAJĀS IESTĀDĒS?

Kā tiek izlemts, kur ierīkot gājēju pārejas? Rīgas domes Satiksmes departamenta (RDSD) speciālisti – pēc pašu iniciatīvas vai pēc iedzīvotāju ierosinājumiem – apskata vietas, kurās būtu nepieciešama gājēju pāreja. Potenciālās pārejas vietas tiek apsektas, lai noteiktu, vai tās ir iespējams ierīkot atbilstoši Latvijas Valsts standartam 190-10:2007 “Gājēju pāreju projektēšanas noteikumi” (turpmāk – LVS 190-10).

RĪGĀ PRIEKŠROKA AUTOMOBĪLIEM

► **Viesturs Krūmiņlipea, mobilitātes un pilsētplānošanas students**

“Viena no galvenajām gājēju problēmām Rīgā ir sliktās ielu šķērsošanas iespējas. Tā vietā, lai veidotu pārejas, tiek organizētas CSDD kampaņas, kurās kaunina gājējus par nepareizu ielu šķērsošanu. Otra problēma ir sliktais ceļu stāvoklis. Varbūt vairāk sarežģījumu ir brauktuves stāvokļa dēļ, taču arī ietvju kvalitāte varētu būt daudz labāka. Slapjā laikā pilsētas ielās veidojas milzu pelķes, gājējiem ir pastāvīgi jāizvairās no apšakstišanas. Iešana lietainā laikā pārvēršas asu izjūtu piedzīvojumā, jo vajag izvairīties gan no pelķēm uz ietves, gan no pelķēm uz brauktuves, gan no ūdens, kas tek no ēku jumtiem.

Trešā nopietnā problēma – kā izveidotas gājēju pārejas. Joprojām Rīgā ir daudz bīstamu gājēju pāreju, kurās nav luksofora, bet jāšķērso vairākas joslas ar intensīvu satiksmi. Citās vietās ar Rīgai tipiskajām barjerām ir ierobežotas gājēju iespējas šķērsot ielas, liekot mest neērtus likumus. Vēl citur, lielākos krustojumos un ceļu mezglos, vienkārši nav saprotams, kā nokļūt tur, kur gribi.

Vēl ir daudzas citas problēmas: šķēršļi uz ietvēm; ēnas trūkums tādos betona kanjonos kā Brīvības iela; soliņu un citu labiekārtojuma elementu trūkums,

tostarp nojumu trūkums pieturvietās; arvien pieaugošā un no gājējiem neatdalītā riteņbraucēju un elektroskūteru satiksme.

Rīgas vide ir gājējiem neērta, turpretī citās Latvijas pilsētās tā nav, tajās ievieš vairākus jauninājumus. Uzlabojumi galvaspilsētā, salīdzinot ar pārejām Latvijas pilsētām, ir atšķirīgi vērtējami – kāds projekts šķiet nekvalitatīvāks par vidējo līmeni, turpretī cits ir ļoti moderns, piemēram, Rīgā tiek ieviestas īpašas apmales nepārtraukto ietvju veidošanai iebrauktuvēs.

Rīgā gandrīz vienmēr priekšroka tiek dota automobiļiem. Vienlīdzīga attieksme būtu, ja pilnīgi visiem, kas pārvietojas pa galveno ceļu, – automobiļiem, velosipēdiem, gājējiem – būtu priekšroka, salīdzinot ar mazāku šķērsielu. Taču Rīgā tā nav, nekur šādās vietās nav izveidotas gājēju pārejas šķērsielām. Rezultātā gājējiem jādod ceļš visiem tiem autobraucējiem, kuri izbrauc no mazās ieliņas.

Dažādi sikumi kopā veido vidi, kas ir vai nav gājējiem draudzīga. Piemēram, ir krustojumi, kuros gājēji nevar šķērsot ielu vai krustojumu, lai gan īsti pamatojuma šādam ierobežojumam nav. Ir pārāk maz ielu šķērsošanas vietu. Pārāk ilgi jāgaida pie luksoforiem, šķērsošanai atvēlēts ļoti neliels laiks. Ir bīstami krustojumi, kuros autotransportam labā pagrieziena veikšanai zaļā gaisma ieslēdzas īsi pirms zaļās gaismas gājējiem – vienkārši kādā mirkli zem jau braucošu automobiļu riteņiem tiek palaisti

gājēji. Satiksmes drošības nolūkā jābūt pilnīgi pretēji – jāiededz gājējiem zaļā gaisma pāris sekundes agrāk nekā autobraucējiem, lai brīdi, kad iedegas zaļā gaisma automobiļiem, ielu šķērsojošie gājēji jau būtu autovadītājiem redzami.

Vietās, kur tiešām vajag zebras, galvenais mērķis ir gājējus padarīt saredzamus. Nevajag radīt vizuālo piesārņojumu ar raibiem stabiem un spilgtām ceļazīmēm, bet gan nodrošināt labu apgaismojumu, lai gājēji būtu redzami.

Manuprāt, veidojot pilsētvidi, būtu ētiski ievērot dažādu grupu iedzīvotāju vajadzības – būt iejūtīgiem un nodrošināt visiem ērtas iespējas dzīvot pilsētā. Protams, gādājot par ērtu pārvietošanos cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, ieguvums ir visiem, jo tiek dota iespēja visiem cilvēkiem būt ekonomiski aktīviem – tam arī finansiāli vajadzētu būt izdevīgi. Turklāt šāda pieeja noder visiem, piemēram, pazeminātās apmales krustojumos ir ļāvušas cilvēkiem sākt izmantot somas uz riteņiem, ērtāk ir pārvietot bērnu ratiņus, braukt vai stumt divriteņus, skrejriteņus. Man ļoti patīk skaņas signāli pie gājēju pārejām, jo tad, stāvot pirms pārejas un lūkojoties tālrunī, var pēc skaņas saprast, kad iedegusies zaļā gaisma un jāpievērš uzmanība ielai. No šķēršļiem brīva ietve uzlabo pārvietošanos pilnīgi visiem gājējiem. Tā tas ir ar daudziem elementiem.”

Projektējot gājēju pārejas, Ceļu satiksmes drošības direkcija veic auditu, lai pārlicinātos par ieceres atbilstību iepriekš minētajam standartam. Audits notiek arī esošajiem ceļiem un pārejām, ja ir šāds pieprasījums.

CSDD drošības auditoris Ziedonis Lazda stāsta, ka gājēju pārejas izveide tiek vērtēta galvenokārt pēc autotransporta un gājēju intensitātes. RSDS mājaslapā publicētā informācija liecina, ka satiksmes intensitātes mērījumi tiek veikti četros veidos: ar segumā iebūvētām indukcijas cilpām; ar mikroviļņu radara iekārtu RTMS; ar infrasarkanu staru detektoru iekārtu vai manuāli. Tieši gājēju intensitātes noteikšanai visbiežāk tiek izmantota mikroviļņu radara iekārta, kas raida mikroviļņu staru un apstrādā atstaroto signālu, vai manuālā metode – darbinieks iet uz konkrētu vietu un skaita, cik cilvēku šķērso ielu.

Ziedonis Lazda norāda, ka bieži tiek uzklautas arī iedzīvotāju sūdzības par gājēju pāreju nepieciešamību vai to nepiemērotu izveidi. Par gājējiem nepiemērotiem ceļiem iespējams

ziņot, rakstot RSDS iesniegumu vai sazinoties pa tālruni, vai ierodoties Ģertrūdes ielā 36.

RSDS par ideālu gājēju pāreju uzskata tādu, kurā ir ievērotas visas LVS 190-10 prasības, kurā gājējs ir laikus pamanāms un pēc iespējas ir novērsta konflikta rašanās starp gājēju un transportlīdzekļa vadītāju. RSDS arī norāda, ka Rīgā ir aptuveni 420 neregulējamas gājēju pārejas, no kurām 20 % nemaz nav aprīkotas atbilstoši LVS 190-10. Neatbilstošu gājēju pāreju uzlabošana tiekot iekļauta darba plānā. Diemžēl konkrētu informāciju par gaidāmajiem uzlabojumiem neizdodas uzzināt.

CSDD drošības auditoris Ziedonis Lazda norāda, ka ir svarīgi, lai gājēju pāreja būtu viegli uztverama gan gājējiem, gan autobraucējiem. Tas nozīmē, ka, piemēram, pārejās, kurās jāpiespiež poga, lai iedegtos signāls, jāpaiet zināmam laikam, lai satiksmes maiņa nebūtu par strauju autobraucējam. Tieši tādēļ LVS 190-10 ir norādīts, ka gaidīšanas ilgums nevar būt garāks par divām minūtēm, taču arī tas, pēc Ziedoņa Lazdas domām,

ir diezgan ilgs laiks. Ir svarīgi arī ieviest luksoforus pārejās, kur jāšķērso vairākas joslas. Pretējā gadījumā pāreja zaudē savu jēgu un tāpat ir bistama gājējam.

Lielākie izaicinājumi gājēju pāreju projektēšanā ir saistīti ar papildu apgaismojuma ierīkošanu, kā arī ar būtisku satiksmes organizācijas izmaiņu ieviešanu, kas mēdz būt nepieciešamas, lai ierīkotu pēc iespējas drošāku gājēju pāreju.

Pētījumā iegūtie rezultāti ļauj secināt, ka Rīga patiešām nav īpaši ērta gājējiem – ir krustojumi, kuros trūkst luksoforu vai kuros pie sarkanās gaismas ir jāgaida pārāk ilgi. Reizēm sliktā apgaismojuma dēļ gājējiem ir jāpiepūlas, lai viņi tiktu pamanīti, grūtības paspēt laikus šķērsot ielu rodas arī brauktuvju sliktā seguma dēļ. Taču ir iespējams to mainīt. Ja pamani kādu gājējiem nepiemērotu vai nedrošu pāreju, sazinies ar Rīgas domes Satiksmes departamentu! Atbildīgie norāda, ka tieši iedzīvotāju sūdzības mēdz dot ierosmi satiksmes izmaiņām. ?

Studē žurnālistiku!

Iestājies ar vidējo izglītību un
CE latviešu valodā, svešvalodā un matemātikā

Absolvējot iegūsti
sociālo zinātņu
akadēmisko bakalaura grādu
komunikāciju zinātnē

Profesionālās prasmes
apgūsti, darbojoties
RSU studentu
medijā "Skaļāk!"

Studē pētniecisko žurnālistiku,
sociālo mediju analīzi
un fotožurnālistiku

Pretendē uz bezmaksas
studiju vietām

Apgūsti radio un TV
žurnālistiku, runas
komunikāciju, komunikācijas
tiesības un redaktora darbu

Mācies žurnālistikas pamatus, mediju
auditorijas un valodu, komunikācijas
zinātni un fotogrāfiju

Uz ceļa notriekts dzīvnieks. Ko darīt?

Autores: Katrīna Sakalauska, Emīlija Vimba

Jebkurš autovadītājs var iekļūt ceļu satiksmes negadījumā, kurā iesaistīts dzīvnieks. Tā var gadīties, gan notriecot dzīvnieku, gan pabraucot garām dzīvniekam, kurš jau ir notriekts. Abos gadījumos šoferim ir jāzvana policijai. Gan policijas, gan apdrošināšanas akciju sabiedrības Balta pārstāvji stāsta, ka bieži tas netiek darīts vai zvanīts tiek tikai apdrošinātājam. Iemesli var būt dažādi: autovadītāji domā, ka draud sods par dzīvnieka notriekšanu, viņi nevēlas gaidīt policiju vai nezina, kam zvanīt – policijai vai meža dienestam.

POLICIJA, MEŽA DIENESTS, DABAS SARGI...

Valsts meža dienesta Medību daļas pārstāve Aiva Bondare stāsta, ka pēc sadursmes ar dzīvnieku tā ķermeni nedrīkst piesavināties un aizvest no negadījuma vietas.

Pēc tam, kad likumsargi ir saņēmuši informāciju par satiksmes negadījumu, viņi par notikušo informē attiecīgos dienestus, kuru uzdevums ir nepieciešamības gadījumā sniegt dzīvniekam palīdzību vai to nogādāt utilizēšanai.

Valsts policijas sabiedrisko attiecību nodaļas vecākā speciāliste Lina Kaļķe skaidro, ka policija izvērtē katru satiksmes negadījumu, kurā iesaistīts mājdzīvnieks vai meža zvērs.

Savukārt autovadītājiem jāzina: ja ir notriekts dzīvnieks, par notikušo noteikti ir jāziņo policijai. Nav svarīgi, vai negadījumā iesaistīts ir savvaļas vai mājdzīvnieks. Jo ātrāk par notikušo paziņos likumsargiem, jo mazāka iespējamība, ka notiks vēl kāds ceļu satiksmes negadījums, piemēram, tāpēc, ka citi autovadītāji nepamanīs notriekto dzīvnieku.

Ja tiek notriekts kādas medijamo dzīvnieku sugas zvērs, Valsts meža dienests sadarbojas ne tikai ar Valsts policiju, bet arī citiem dienestiem. Lai neradītu draudus sabiedrības drošībai un veselībai, medijamo dzīvnieku liķu savākšana notiek atbilstoši veterinārmedicīnas jomu regulējošo normatīvo aktu prasībām. Savukārt nemedijamie un aizsargājami dzīvnieki atrodas Dabas aizsardzības pārvaldes kompetencē. Lina Kaļķe gan piebilst, ka gadījumā,

ja ir notriekts mājdzīvnieks un tiek bojāts transportlīdzeklis, tad sodīt var mājdzīvnieka īpašnieku, proti, ja ir pārkāpti Ministru kabineta noteikumi Nr. 266. Tajos, piemēram, par suņiem noteikts, ka pilsētās vai ciemos, sunim atrodies ārpus telpām, tā īpašniekam jānorobežo privātā teritorija no publiskās, lai novērstu iespēju dzīvniekam nokļūt publiski lietojamajā daļā. Pilsētās un ciemos pastaigas laikā suns bez pavadas var atrasties zaļajā zonā un mežā īpašnieka uzraudzībā tādā attālumā, lai varētu kontrolēt tā rīcību.

Medību daļas pārstāve Aiva Bondare piebilst, ka dažkārt cilvēki, kas iesaistīti negadījumā ar dzīvniekiem, paši piezvana Valsts meža dienestam, nevis Valsts policijai.

Gadījumā, ja dzīvnieks nobraukts uz valsts ceļa, informācija par ceļu satiksmes negadījumu tiek nodota autoceļu uzturētājam, savukārt, ja negadījums noticis uz pašvaldībai piederoša ceļa, informēta tiek attiecīgā pašvaldība. Veterinārmedicīnas likuma 21.¹ pantā noteikts, ka pašvaldībām ir jānodrošina bezsaimnieka dzīvnieku liķu savākšana un iznīcināšana.

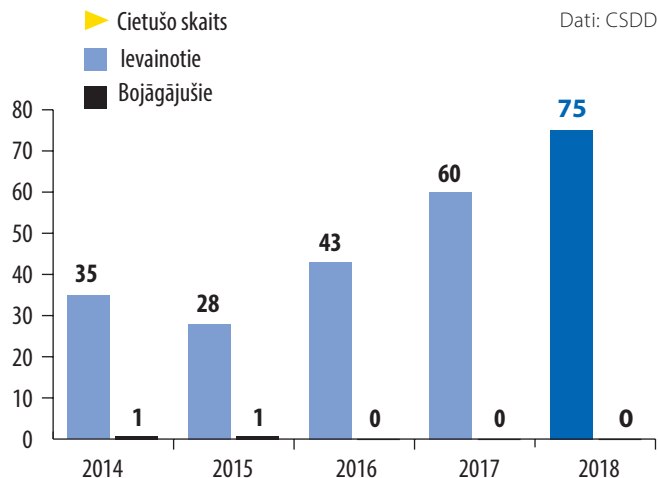
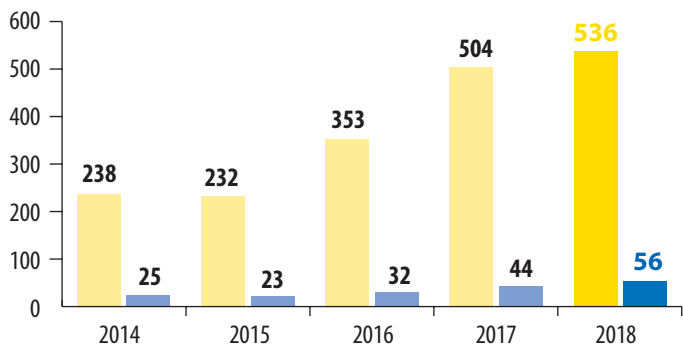
Valsts meža dienesta amatpersona, saņemot informāciju par sadursmē ar motorizētu transportlīdzekli bojā gājušu medijamo dzīvnieku, reģistrē šo faktu. Tāpat amatpersona pieņem lēmumu par turpmāko rīcību ar dzīvnieka liķi: to iznīcināt sadedzinot, aprokot, nogādājot utilizācijai vai nododot kā pārtiku citiem meža dzīvniekiem. Šajā brīdī Valsts meža dienesta darbinieks var piesaistīt konkrētajai teritorijai

piederīgo medību tiesību lietotāju, lai tas bojā gājušos dzīvniekus utilizētu vai izbarotu plēšējiem, skaidro Bondare, piebilstot, ka katrā konkrētā situācija tiek izvērtēta atsevišķi. Faktori, kas nosaka, kā tiks utilizēts dzīvnieka liķis, ir atlieku stāvoklis un dzīvnieka izmēri.

Informācija par notriektajiem meža dzīvniekiem ir nepieciešama meža dienestam, kas to izmanto, vērtējot medijamo dzīvnieku populācijas stāvokli. Tomēr šie dati neietekmē medību sezonā noteiktos limitus. Ja par notriektu meža zvēru policija visbiežāk ziņo Valsts meža dienestam, tad par notriektu mājdzīvnieku tā parasti informē dzīvnieka īpašnieku (ja tas ir zināms) vai konkrētu pašvaldību, kuras pienākums ir parūpēties par dzīvnieka atlieku savākšanu, sazinoties ar konkrētu uzņēmumu, ar kuru ir noslēgts līgums par šā pakalpojuma veikšanu. Ja, piemēram, Rīgas pilsētas teritorijā tiek notriekts dzīvnieks – gan savvaļas, gan arī bezsaimnieka dzīvnieks, proti, mājdzīvnieks, kuram nav zināms saimnieks –, par tā utilizēšanu atbildīgs ir Mājokļu un vides departaments. Departaments organizē Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā bojā gājušo bezsaimnieka un savvaļas dzīvnieku utilizēšanu. Tie tiek apglabāti dzīvnieku kapsētā *Citi medību lauki*. Departamenta uzdevums ir gādāt, lai tiktu savākti dzīvnieku liķi gan no patversmēm un veterinārajām klīnikām, ar kurām ir noslēgts līgums, gan no visas Rīgas pilsētas teritorijas, proti, parkiem, ielām, pagalmiem un citām vietām.

Ceļu satiksmes negadījumi uz valsts autoceļiem, kuros iesaistīti dzīvnieki

- Negadījumu skaits
- Negadījumi, kuros iesaistīti dzīvnieki
- Negadījumi ar cietušajiem

Dati: CSDD

Situācijas nopietnību raksturo arī dati, kurus sniedz CSDD pārstāvji. Pēdējo piecu gadu laikā negadījumu skaits uz valsts autoceļiem, kuros ir iesaistīti dzīvnieki, ir audzis ar katru gadu.

NOTRIEKTAM DZĪVNIĒKAM – NETUVOTIES!

Pārtikas un veterinārā dienesta Dzīvnieku infekcijas slimību uzraudzības daļas vecākais eksperts Mārtiņš Seržants skaidro, ka notriektiem dzīvniekiem nevajadzētu tuvoties, jo tie pārnēsā cilvēkam bīstamas slimības, piemēram, kašķi. Slimo gan cilvēki, gan arī dzīvnieki, taču to, kuras slimības ir konkrētam dzīvniekam, nosaka viņa piederība konkrētai sugai. Bieži vien tie dzīvnieki, kuri sabraukti uz ceļa, ir cietuši tāpēc, ka kādas slimības dēļ bijuši neuzmanīgi.

Latvijā sevišķi jāuzmanās no lapsām un jēnotsuņiem, jo tiem var būt trakumsērga. Svarīgi atcerēties, ka trakumsērgas izraisītāji pa gaisu neizplatās un ar to nav iespējams saslimt, ja vien nepieskaras slimam dzīvniekam. Latvijā trakumsērga nav izplatīta, jo daudz tiek darīts profilaksei. Dzīvnieki tiek vakcinēti pret šo bīstamo slimību. Vakcinē arī savvaļas dzīvniekus. Arī kaimiņvalstīs – Baltkrievijā un Krievijā – notiek vakcinēšana. Lapsas un jēnotsuņi var būt slimi arī ar citām slimībām, piemēram, ar kašķi, kas var pielipt cilvēkam. Mežacūkām iespējama bruceloze (hroniska, lipīga infekcijas slimība, ar kuru var inficēties cilvēks) vai arī Āfrikas cūku mēris. Lielajiem dzīvniekiem nav izplatītas slimības, kas apdraud cilvēkus. Visbiežāk šo dzīvnieku veselību bojā dažādi parazīti.

APDROŠINĀTĀJIEM ZVANA BIEŽĀK NEKĀ POLICIJAI

Apdrošināšanas akciju sabiedrībā *Balta* mūs informē, ka KASKO atlīdzībās par sadursmēm ar meža zvēriem pērn auto īpašniekiem

izmaksāti vairāk nekā 1,9 miljoni eiro – vidēji par vienu negadījumu tiek izmaksāta 1611 eiro liela atlīdzība. Vidēji apdrošināšanas kompānija 2019. gada vienpadsmit mēnešu laikā saņēmusi 108 atlīdzības pieteikumus ik mēnesi.

Tuvoties ziemai, meža dzīvnieki gatavojas aukstajai sezonai, viņiem jāuzņem pēc iespējas vairāk barības, tāpēc zvēri pamet ierastās meža takas un dodas tās meklējumos uz laukiem,

šinātāju redzeslokā nonāk ievērojami vairāk atlīdzības pieteikumu par sadursmēm ar meža zvēriem nekā norādīts oficiālajā Valsts policijas statistikā. AAS *Balta* tika reģistrēti 1054 negadījumi, savukārt pēc Valsts policijas un CSDD datiem uz valsts ceļiem esot noticis aptuveni divas reizes mazāk negadījumu, kuros transportlīdzeklis sadūrās ar dzīvnieku.

“Turklāt mēs lūkojamies tikai uz saviem, ne visa apdrošināšanas tirgus datiem. Tas liek

AAS *Balta* tika reģistrēti 1054 negadījumi, savukārt pēc Valsts policijas un CSDD datiem uz valsts ceļiem esot noticis aptuveni divas reizes mazāk negadījumu, kuros transportlīdzeklis sadūrās ar dzīvnieku.

kur atrodamas ražas paliekas. Saskaņā ar apdrošināšanas kompānijas apkopotajiem statistikas datiem kopumā atlīdzību pieteikumu skaits 2019. gada vienpadsmit mēnešos palielinājās par 12 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Bet līdz 2019. gada beigām bija reģistrēti 1189 negadījumi.

Apdrošināšanas akciju sabiedrības *Balta* Transporta produktu un risku parakstīšanas pārvaldes vadītājs Kristaps Liecinieks stāsta, ka apdrošināšanas sabiedrības rīcībā esošie dati liecina, ka ceļu satiksmes negadījumu, kuru iemesls ir sadursme ar meža zvēru, ir vairāk nekā oficiālajā statistikā ticis fiksēts. “Novērojām interesantu tendenci, ka apdro-

secināt, ka autovadītāji, kuriem nav KASKO apdrošināšanas, par šādiem negadījumiem bieži vien neziņo Valsts policijai. Visticamāk, realitātē sadursmju skaits ir ievērojami lielāks,” secina Liecinieks.

Visbiežāk – gandrīz divās trešdaļās gadījumu – automobīlis uzbrauc stīrnām, retāk – lielajiem meža dzīvniekiem aļņiem un briežiem.

AAS *Balta* ceļu satiksmes negadījumu statistikas dati liecina, ka katrā negadījumā ar cietušajiem traumas gūst vidēji 1,2 cilvēki – tas nozīmē, ka savainots tiek ne tikai autovadītājs, bet arī pasažieris. “Diemžēl šogad mūsu pieredzē ir gadījums, kad, mēģinot izvairīties

Koliāža: Modris Brašlīns

no meža dzīvnieka, kas izskrējis uz brauktuves, autovadītājs tomēr to notrieca un sadursmes rezultātā iebruca pretējā braukšanas joslā, frontāli saduroties ar citu transporta līdzekli. Gan autovadītājs, gan pasažieris notikuma vietā gāja bojā,” stāsta Liecinieks.

Valsts policijas sabiedrisko attiecību nodaļas vecākā speciāliste Kaļķe informē, ka 2019. gadā (līdz 8. decembrim) bija reģistrēti 587 ceļu satiksmes negadījumi, kuros iesaistīti dzīvnieki. 2018. gadā šajā periodā tika reģistrēti 585 ceļu satiksmes negadījumi, kuros ir iesaistīti dzīvnieki. Statistikas dati liecina, ka situācija ar ceļu satiksmes negadījumiem, kuros iesaistīti dzīvnieki,

nav uzlabojusies, un negadījumu skaits pēdējo divu gadu laikā ir saglabājies gandrīz nemainīgs.

KĀ BRĪDINĀT MEŽA DZĪVNIKUS?

Valsts akciju sabiedrības *Latvijas Valsts ceļi* (LVC) mājaslapā rakstīts, ka eksperimenta veidā Ventspils šosejas (A10) posmā no Ķemeru meža līdz Ozolpilij (49,0.–57,3. km) ceļa signālstabiņiem tika piestiprināti meža dzīvnieku brīdinātāji. “Diennakts tumšajā laikā, automašīnai tuvojoties, no ieslēgtām gaismām aktivizēsies ierīces, kas pievērsīs dzīvnieku uzmanību ar vizuāli akustiskiem signāliem, kā rezultātā dzīvniekiem tiks

kavēta autoceļa šķērsošana, tuvojoties transportlīdzeklim. Kopumā paredzētas 300 šādas ierīces,” tiek skaidrots LVC mājaslapā.

Signālstabiņus un dzīvnieku brīdināšanas iekārtas plānoja uzstādīt divos Rīgas apvedceļā (A5) Salaspils–Babīte posmos, divos autoceļā (A6) Rīga–Daugavpils–Krāslava–Baltkrievijas robeža (Pāternieki) posmos un divos autoceļā (A8) Rīga–Jelgava–Lietuvas robeža (Meitene) posmos.

Tāpat ar tehniskajiem līdzekļiem paredzēts apriņķot autoceļa (A9) Rīga (Skulte)–Liepāja posmu, autoceļa (A10) Rīga–Ventspils posmu, kā arī trīs autoceļa (A12) Jēkabpils–Rēzekne–Ludza–Krievijas robeža (Terehova) posmus.

Signālstabiņus un dzīvnieku brīdināšanas iekārtas plānots uzstādīt vēl divos autoceļā (A13) Krievijas robeža (Grebņeva)–Rēzekne–Daugavpils–Lietuvas robeža (Medumi) posmos un reģionālā autoceļā (P100) Jelgava–Dalbe posmā.

Par to, vai jaunā tehnoloģija labi darbojas, secinājumus vēl nav iespējams izdarīt, jo, kā skaidro LVC pārstāve Anna Kononova, to varēs izdarīt, kad būs pagājis vismaz viens gads. Tikai tad varēs salīdzināt statistikas datus par gadu, kad ierīces darbojās, un gadu, kad ierīces nebija uzstādītas.

POLICIJAI ZVANA RETAIS

Raksta autorēm nav pieredzes ar dzīvnieka notriekšanu, tāpēc vēlējamies noskaidrot, ko ir darījuši citi, kam gadījies, ar automobili braucot, notriekot dzīvnieku. Noskaidrojām, ka daļa sarunas biedru atstājuši notikuma vietu, policijai nezvanot.

► **Edvīns** (vārds mainīts) stāsta:

“Es notriecu zaķi, un tas arī bija vienīgais cietušais satiksmes negadījumā. Pēc sadursmes nezvanīju nevienam, jo “trešajai” personai nebija nodarīti nekādi bojājumi un arī manai mašīnai bija bojāta tikai numura zīme. Zvanot attiecīgajām iestādēm, droši vien būtu spiests šķirties no zināma apjoma finanšu līdzekļu. Kam ir jāzvana, es nezinu, taču domāju, ka loģiski būtu, ka tā būtu ceļu policija. Es domāju, ka informācija par to, kam ir jāzvana, kas jādara, ja noticis negadījums, noteikti būtu vajadzīga, jo, cik zinu, šobrīd par dzīvnieku notriekšanu ir diezgan smagi sodi, bet varbūt kļūdos.”

► **Ilmārs** (vārds mainīts) stāsta: “Notriecu stirnu un uzreiz zvanīju gan policijai, gan arī apdrošinātājiem, jo mašīnai bija neliela

skramba, tāpēc šķita svarīgi to ziņot arī savai apdrošināšanas kompānijai. Zvanīju policijai, jo zinu, ka tas ir jādara, tāpat kā citā satiksmes negadījumā, kurā iesaistītas divas mašīnas vai gājējs, vai velosipēdists,

Ja autovadītājs atstāj notikuma vietu, viņu var sodīt ar naudas sodu no 70 līdz 700 eiro un transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanu uz laiku no trim mēnešiem līdz diviem gadiem.

jebkas. Es domāju, ka informatīvas kampaņas nav vajadzīgas, jo ir pietiekami daudz informācijas.”

► **Zintis** (vārds mainīts) stāsta: “Iekļuvu satiksmes negadījumā, kurā nobraucu suni, taču nevienam nezvanīju. Ja nobrauc kādu meža dzīvnieku, noteikti būtu jāzvana sievai, lai silda pannu. Ja nopietni, tad zinu, ka jāzvana policijai. Pēc negadījuma cietušo nebija un mašīna darbojās ļoti labi. Es domāju, ka vajadzētu rīkot informatīvas kampaņas, jo ir lietas, kuras par šo tēmu daudziem vēl joprojām nav skaidras. Informatīvas kampaņas noteikti palīdzētu atrisināt daudzas problēmas, kā arī atbildēt uz neskaidrajiem jautājumiem, kuri rodas, kad esi iekļuvis šādā situācijā.”

Valsts policija aicina gadījumā, ja notriekts vai uz ceļa pamanīts jau sabraukts dzīvnieks, par to ziņot, zvanot pa tālruni 110. Policija tad attiecīgi informēs, kādai ir jābūt autovadītāja tālākai rīcībai.

KAS JĀDARA AUTO VADĪTĀJAM, JA GADĪJIES NOTRIEKT DZĪVNIEKU?

► Autovadītāja pienākums ir zvanīt Valsts policijai vai meža dienestam. Ja autovadītājs atstāj notikuma vietu, viņu var sodīt ar naudas sodu no 70 līdz 700 eiro un transportlīdzekļa vadīšanas tiesību atņemšanu uz laiku no trim mēnešiem līdz diviem gadiem vai arī ar naudas sodu bez transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanas. Sods par dzīvnieka notriekšanu autovadītājam uzlikts netiek.

► Meža dienesta pienākums ir sazināties ar pašvaldību, lai utilizētu dzīvnieku, kas sabraukts uz pašvaldībai piederošā ceļa, vai arī

jāsazinās ar pašvaldības mednieku, kurš varētu parūpēties par ceļa atbrīvošanu un dzīvnieka utilizāciju.

► Valsts policijas pienākums ir sazināties ar meža dienestu vai pašvaldību, kā pārvaldībā

ir ceļš, uz kura noticis satiksmes negadījums, kurā iesaistīts dzīvnieks.

► Nemedijamie un aizsargājami dzīvnieki ir Dabas aizsardzības pārvaldes kompetencē.

► Ja autovadītājs ir iekļuvis satiksmes negadījumā ar mājdzīvnieku, kuram vēl ir dzīvības pazīmes, jāzvana veterinārmedicīnas klīnikai, lai veterinārārsts sniegtu pirmo palīdzību notriektajam dzīvniekam un, iespējams, identificētu dzīvnieka saimniekus.

► Ja ceļu satiksmes negadījums ar dzīvnieku notiek Rīgas pilsētas administratīvajā teritorijā, autovadītājam ir jāzvana Valsts policijai vai Mājokļu un vides departamentam, kas tālāk organizēs dzīvnieka utilizēšanu. 📞

LIKUMU SKAIDROJUMI

Latvijas Republikas Ministru kabineta 2006. gada 4. aprīļa noteikumi Nr. 266 “Labturības prasības mājas (istabas) dzīvnieku turēšanai, tirdzniecībai un demonstrēšanai publiskās izstādēs, kā arī suņa apmācībai”:

10. punkts

Pilsētās un ciemos, ja suns atrodas ārpus telpām tā īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošajā teritorijā:

10.1. suņa īpašnieks vai turētājs nodrošina pilnīgu attiecīgās teritorijas norobežošanu no publiskai lietošanai paredzētās teritorijas (turpmāk – norobežota teritorija), novēršot iespēju sunim izklūt no tās.

11. punkts

Ja suns atrodas ārpus tā īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošās teritorijas, sunim jābūt uzliktai kaklasiksnei vai citam aksesuāram, piemēram, iemauktiņiem, bet bīstamam sunim jābūt arī sarkanai atšķirības lentei, ar ko apzīmē bīstamu suni.

12. punkts

Pilsētās un ciemos ārpus norobežotās teritorijas:

12.1. suni ved pavadā;

12.2. sunim ir uzlikts uzpuņš, ja suns ir atzīts par bīstamu saskaņā ar normatīvajiem aktiem par kritērijiem un kārtību, kādā suni atzīst par bīstamu un nosaka turpmāko rīcību ar to, kā arī par prasībām bīstama suņa turēšanai.

13. punkts

Pilsētās un ciemos ārpus norobežotās teritorijas suns bez pavadas var atrasties zaļajā zonā un mežā (izņemot vietējo

pašvaldību noteiktās vietas, kur saskaņā ar vietējo pašvaldību saistošajiem noteikumiem tas ir aizliegts) pastaigas laikā īpašnieka vai turētāja uzraudzībā un redzeslokā tādā attālumā, kādā īpašnieks vai turētājs spēj kontrolēt dzīvnieka rīcību.

14. punkts

Ārpus pilsētām un ciemiem:

14.1. viensētās suni var turēt ārpus telpām nepiesietu, ja tiek nodrošināts, ka tas neapdraud cilvēkus un dzīvniekus;

14.2. ja suns veic sargāšanas uzdevumu, tā uzturēšanās teritoriju norāda ar zīmi “Suns!”;

14.3. ārpus īpašnieka vai turētāja valdījumā vai turējumā esošās teritorijas suns bez pavadas var atrasties pastaigas laikā īpašnieka vai turētāja uzraudzībā un redzeslokā tādā attālumā, kādā īpašnieks vai turētājs spēj kontrolēt dzīvnieka rīcību.

Veterinārmedicīnas likums:

21.¹ pants

Pašvaldības nodrošina bezsaimnieka dzīvnieku liķu savākšanu un iznīcināšanu.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss:

149.¹⁶ pantā paredzēts, ka par ceļu satiksmes negadījuma vietas atstāšanu pēc ceļu satiksmes negadījuma, pārkāpjot noteikto kārtību, uzliek naudas sodu velosipēda un mopēda vadītājam no septiņiem līdz 55 eiro, cita transportlīdzekļa vadītājam uzliek naudas sodu no 70 līdz 700 eiro un atņem transportlīdzekļu vadīšanas tiesības uz laiku no trim mēnešiem līdz diviem gadiem vai bez transportlīdzekļu vadīšanas tiesību atņemšanas.

pakalpojumu kvalitātes pētījumi

Mans ikdienas kebabs:
svaigs vai sabojājies?

Kritisks skats uz mūsu visu
atkritumu kaudzi

Slimnīca!
Staigāt ar vai bez bahilām?

Man, lūdzu, kebabu! Vai to ēst ir droši?

Autors: Krišs Jānis Kairis

Rīgā un visā Latvijā ir daudz dažādu kebabu ēstuvju. Šis ēdiens kļuvis ļoti populārs. Kā kebabnīcās tiek ievērotas higiēnas prasības – vai ēst tajās ir droši?

Šo tematu 2018. gadā pētīja Latvijas Televīzijas raidījuma “Aizliegtais paņēmieni” veidotāji. Ik pa laikam saņemam ziņas, ka šī tipa ēstuvju darbība apturēta vai tās tiek aizvērtas higiēnas prasību neievērošanas dēļ. Pēc Pārtikas un veterinārā dienesta (PVD) datiem līdz 2019. gada vasarai populārās ēstuves *Pakistānas kebabs* zīmola kādas iestādes darbība trīs gadu laikā – no 2016. līdz 2019. gadam – tika apturēta veselas desmit reizes. Šis uzņēmums nav vienīgais – darbība apturēta arī citu populāru zīmolu, piemēram, *Turkebab*, ēstuvēm.

Ko darīt, ja kebabu tiešām garšo? Kopā ar speciālistiem apspriedu un izveidoju kebabu ēstuvju tīrības vērtēšanas kritērijus, pēc tam devos tos pārbaudīt.

KEBABU ĒSTUVJU GALVENIE RISKI

Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta “BIOR” direktora vietniece laboratoriju jautājumos Olga Valciņa izceļ trīs ar pārtiku saistītos riska faktorus:

- dārzeņi – lielākoties ēstuvēs dārzeņi tiek sagatavoti jau iepriekš, nevienam neredzot griešanas un mazgāšanas procesu. Pastāv iespēja, ka cilvēks, kurš griež gaļu, mirkli vēlāk ar to pašu nazi griež arī dārzeņus; iespējams arī, ka sagrieztie dārzeņi tiek uzglabāti visu dienu vai varbūt pat divas dienas, un baktērijām šāda vide ir pietiekoši atbilstoša, lai tās vairotos (tāpat arī vīrusi, kas ir saistīti ar pārtiku);
- kebabnīcās taisītās mērces – arī par tām patērētājs nevar zināt, kā tās pagatavotas un vai ir ievērotas higiēnas prasības;
- kebabu gaļa – tas ir visnopietnākais risks un iemesls, kādēļ par higiēnu kebabu sakarā tiek runāts tik bieži. Problēma slēpjas tajā, ka kebabnīcās dažkārt izmanto vienu un to pašu gaļu divas vai vairākas dienas pēc

kārtas. Ja visa gaļa netiek izpirkta, sapaķotu to ieliek ledusskapī, kur tā lēni atdziest līdz ledusskapī uzturētajai temperatūrai. No rīta, kad kebabnīca atsāk savu darbu, gaļa tiek izņemta un likta atpakaļ uz sildāmā iesma (nevis, piemēram, krāsnī, kur tā ātrāk sasniegtu augstu temperatūru), un uz iesma gaļa sasilst no temperatūras, kurā tā tikusi uzglabāta pa nakti (apmēram 4 °C), līdz temperatūrai, kuru sasniedz šis sildāmais iesms (apmēram 62 °C). Process ir lēns un ilgst, iespējams, pat vairākas stundas. Gaļa ilgi atrodas tā saucamajā optimālajā temperatūrā, kas ir ideāla mikrobu vairošanās procesam. Piemēram, var savairoties salmonellas. Riski, protams, ir arī citos apstākļos – no kādas mājāsaimniecības gaļa saņemta, kas un kā to piegādā, vai gaļa tiek pārbaudīta u. tml.

VALODAS BARJERA KEBABU ĒSTUVĒS

Jautājumu komentē Valsts valodas centra Valodas kontroles departamenta Valodas kontroles reģionālās nodaļas vadītājs Viesturs Razumovskis: “Kebabnīcās liela daļa darbinieku ir ārvalstu studenti. Vairumam šo kebabnīcu strādnieku ir problēmas ar latviešu valodu. Cilvēkiem, kuri apkalpo klientus pie kases, latviešu valodas zināšanām jābūt B1 līmenī. Šī prasība ne vienmēr tiek ievērota, un par pārkāpumu juridiskai personai sods ir no 35 līdz 700 eiro. Problēmas ar valodu (un, domājams, arī higiēnu) sagādā arī lielā darbinieku mainība. Šajā gadījumā – ja cilvēks neprot valodu, stipri sarežģīti darba devējam ir iemācīt viņam pareizas higiēnas prasības, piemēram, šādu principu – pēc gaļas apstrādes rokas nomazgāt ar speciāli šim nolūkam paredzētām ziepēm un tikai tad griezt dārzeņus vai ko citu.”

RAKSTURĪGĀKIE PVD FIKSĒTIE PĀRKĀPUMI KEBABNĪCĀS

► **Valsts valodas nezināšana.** Kebabnīcās sākotnēji pārbauda PVD, tikai vēlāk, ja nepieciešams, tiek iesaistīts arī Valsts valodas centrs.

► **Nav pieejami nepieciešamie dokumenti.**

Trūkst paškontroles dokumentu par ūdens kvalitāti, pārtikas produktu pavaddokumentu, kā arī darbiniekiem nav izziņu no ģimenes ārsta par veselības stāvokļa atbilstību darbam sabiedriskajā ēdināšanā.

► **Juridisko personu maiņa un uzņēmuma īpašnieka nepareiza pārreģistrēšana.** Šis jautājums, visticamāk, sagādā galvassāpes dažādu valsts institūciju atbildīgajām personām. Bieži notiek kebabnīcu īpašnieku maiņa, kas ne vienmēr tiek saskaņota ar PVD. Tas dienestam rada problēmas – īpašnieks tiek sodīts par neatbilstībām, tomēr, kad PVD darbinieki dodas uz šo pašu vietu atkārtoti, tad nākamajā reizē tai jau ir cits īpašnieks, no kura nekādu atbildību par iepriekšējā saimnieka pārkāpumiem pieprasīt nevar. Labāka situācija ir ar uzņēmumiem, kas piesaista vietējos speciālistus, kuri palīdz sakārtot dokumentus.

► **Produktu glabāšanas noteikumu ievērošanas problēmas.** Nepietiekama temperatūra gan atdzesējamo pārtikas produktu, piemēram, gaļas vai dārzeņu, uzglabāšanai ledusskapjos, gan pārāk mazs karstums gaļas cepšanas ierīcēs.

► **Nav noteikti derīguma termiņi pārtikas produktiem.** Šis ir plaši izplatīts pārkāpums arī citos ēdināšanas uzņēmumos.

► **Ne vienmēr ir korekti dokumenti par darbinieku reģistrāciju un darba tiesiskajām attiecībām.**

PVD speciālisti gan norāda, ka Latvijā situācija ar kebabnīcām uzlabojas – to īpašnieki ņem vērā dienesta norādījumus par higiēnas

Foto: Reinis Fjodorovs

Pētījuma gaitā apmeklēto *kebabnicu* vērtējums

Iestādes nosaukums	Valodas prasmes	Ēstuves noslogojums	Kopējais vizuālais tēls	Tualetes esamība
"Pakistānas kebabs"	5	1	2	Ir
"Hassana kebabs"	2	2	4	Nav
"Kebabs Fix"	5	5	4	Ir

prasībām. Pašreizējo situāciju nevar salīdzināt ar to, kāda tā bija šīs desmitgades sākumā, kad "*kebabnicu* bums" Latvijā tikai sākās. Šobrīd vērojama daudz labāka situācija.

KĀ PĀRBAUDĪT KEBABU ĒSTUVI?

Protams, parastam apmeklētājam nav piekļuves visam tam, ko pārbauda PVD, taču ir dažas pazīmes, kas palīdzēs novērtēt, tiek vai netiek ievērotas higiēnas prasības *kebabnicās*.

Darbinieku valoda. Valoda ir svarīgs indikators tam, ka ēstuvē tiek ievērotas vai, tieši otrādi, netiek ievērotas normatīvo aktu prasības. Ja darbinieks, kurš strādā ar klientiem, nerunā valsts valodā atbilstīgi B1 līmenim, tā ir jau viena pārkāpta prasība, kas var mudināt domāt, ka tiek pārkāptas arī citas prasības, piemēram, tās, kas saistītas ar higiēnas noteikumu ievērošanu ēdināšanas iestādēs.

Kopējais ēstuves vizuālais izskats.

Visbiežāk *kebabnicās* ir atklātās virtuves, un apmeklētājiem nav sevišķi grūti ielūkoties procesā, kā top kebabs, cik tīras ir darba virsmas, vai darbinieki ēdiena pagatavošanas laikā lieto cimdus. Tomēr cilvēks ar "neapbruņotu aci" neredzēs mikrobus uz virsmām, tādēļ ir vērts aplūkot arī grīdas un zāles tīrību. Telpas daudz var *pastāstīt* par darbinieku attieksmi pret higiēnu.

Kebabu gaļa. Vislabāk par kebabu gaļu var spriest gadījumos, ja klients uz ēstuvi atnāk no rīta un ir skaidri redzams, ka liels daudzums gaļas ir jau iepriekš bijis sagriezts. To var uzskatīt par indikatoru, ka gaļa tiek sildīta otro dienu pēc kārtas un tajā, iespējams, būs savairojušās baktērijas un mikrobi, kas var kaitēt cilvēka veselībai. Atsevišķi jāvērtē iestādes, kas strādā 24 stundas diennaktī.

Iestādes noslodze. Drošības pēc pirms pasūtīšanas var apmēram 10 minūtes pasēdēt ēstuvē un pavērot cilvēku plūsmu. Uz šo indikatoru var skatīties divējādi: no vienas puses, iestādē ar lielāku apgrozījumu gaļa, dārzeņi, merces un citi produkti sagriezti stāves īsāku laiku. Tādējādi baktērijām un mikrobiem netiek ļauts savairoties ilgākā laika

periodā. Taču, no otras puses, šādās vietās ir vairāk darbinieku, darbinieku apmācība ir sarežģītāka – tas var kaitēt higiēnas prasību ievērošanai.

Vai iestādē ir tualete? Atbilstoši PVD "Labas higiēnas prakses vadlinijām atklāta tipa ēdināšanas uzņēmumiem" uzņēmumos ir jābūt prasībām atbilstošām tualetes telpām, kurās ir ventilācijas sistēma un kanalizācijas sistēma. Tās nedrīkst būt savienotas ar pārtikas aprīti izmantojamām telpām. Ja labierīcību nav vai tās neatbilst šiem noteikumiem, tas var būt rādītājs, lai spriestu par citu noteikumu ievērošanu.

Pakistānas kebabs – viena no lielākajām *kebabnicu* ķēdēm Latvijā ar filiālēm ne tikai Rīgā, bet arī citās Latvijas pilsētās. Konkrētu datu par šā tīkla *kebabnicu* skaitu nav. Turklāt vairākās *Pakistānas kebabs* norādītajās adresēs vairs nav *kebabnicu* vai tām ir cits nosaukums, piemēram, *Indijas kebabs* Rīgā, Mazajā Nometņu ielā 27. Vaicājot darbiniekiem, kādēļ mainīts nosaukums, saņēmē atbildi, ka mainījies ēdināšanas iestādes īpašnieks, kurš ir indietis, nevis pakistānietis, kā iepriekšējais saimnieks, tādēļ arī nosaukums ir cits.

Apmeklētā iestāde: *Pakistānas kebabs* Merķeļa ielā 17, Rīgā.

Bīstama var būt ne tikai gaļa kebabos, bet arī citviet. Piemēram, bistro, kur teju visa ēstuves darbalaika garumā uz sildošajām platēm stāv dažādi gaļas ēdieni, šajās platēs temperatūra ir apmēram 45–50 °C, kas ir baktēriju optimālajā diapazonā. Tāpat šajās vietās darbinieku vai vadītāju nolaidības rezultātā gaļas izstrādājumi var netikt pareizi atdzesēti un uzkarsēti, kas arī rada labdabīgu vidi baktērijām.

Šīs nav pazīmes, kas nepārprotami norāda uz higiēnas noteikumu pārkāpumiem, bet tās ir indikatori, kas varētu norādīt uz pārkāpumiem. Proti, vizuāli visnepievilcīgākajā vietā var tikt gatavots higiēnas prasībām visatbilstošākais ēdiens, taču var būt arī pilnīgi pretēja situācija.

KAS NOTIEK KEBABU ĒSTUVĒS?

Devos pārbaudīt Latvijā biežāk sastopamās *kebabnicas* pēc tikko nosauktajiem indikatoriem.

Apmeklēju trīs zīmolu *kebabnicas*, kuru restorānus izvēlējos pēc nejausības principa.

Hasana kebabs – Facebook vietnē noskaidroju, ka Rīgā ir piecas šī zīmola ēstuves, un tās izvietotas galvenokārt Rīgas centra rajonā. Apmeklētā iestāde: *Hasana kebabs* Ernesta Birznieka-Upīša ielā 6–8, Rīgā.

Kebabs Fix – uzņēmums Facebook vietnē vēsta, ka Latvijā tas strādā jau kopš 2001. gada. Apmeklētā iestāde: *Kebabs Fix* tirdzniecības centrā *Rīga plaza* Mūkusalas ielā 71, Rīgā.

Novērojums tika veikts no parasta apmeklētāja skatpunkta, sarunājoties tikai latviešu valodā, uzmanīgi vērojot, kā darbinieki strādā un kādi ir darba apstākļi. Iestādes kopējā vizuālā tēla vērtējumā tika

iekļauti arī novērojumi par kebabu gaļu, sarunās ar darbiniekiem – vaicāts par tualetes esamību ēstuvē, kā arī tika lēsts, cik daudz ir apmeklētāju.

Kebabnīcas tika vērtētas tikai pēc vienas apmeklējuma reizes, izmantojot šādu skalu: 5 – izcili, 4 – ļoti labi, 3 – gandrīz labi, 2 – gandrīz viduvēji un 1 – neapmierinoši.

Kopējais vizuālais tēls. *Pakistānas kebab*s izskatījās tā, it kā tas būtu daļēji slēgts. Ienākot telpās, bija redzams, ka mētājas nomesta cenu zīme. Grīda bija diezgan netīra. Tādi izskatījās arī dārzeni, ko liek kebabos. Pozitīvi, ka kebabu taisot, darbiniekam vienā rokā bija cimds, ko diezgan uzsverti viņš uzvilka. Tāpat abiem tajā brīdī ēstuvē esošajiem darbiniekiem galvā bija cepures.

*Hasana kebab*s izskatījās estētiski pievilcīgāk – virtuvē šķita diezgan tīra, darbinieks, taisot kebabu, uzvilka cimds, virtuvē bija pienācīga izlietne. Viss bija kārtīgs, vien apmeklētāju zālē bija dažas nepilnības, piemēram, nenotīrīts galds un netīra lete, tādēļ

augstāko atzīmi šai vietai piešķirt nevarēju.

Kebabs Fix vērtējumam par sliktu nāca lielā noslodze – virtuvē bija manāmi vairāki netīri trauki, uz grīdas bija kastes. Tomēr vizuāli virtuve izskatījās labi. Salīdzinot ar citām iestādēm, telpa bija plaša un pārredzama, tajā bija daudz ledusskapju. Tie ļauj domāt, ka produkti, kurus vajadzētu glabāt atdzēsētus, ļoti iespējams, tiešām tiek atdzēsēti.

Tualetes esamība. *Pakistānas kebab*s ēstuvē bija atsevišķa tualete apmeklētājiem, un tajā netrūka arī izlietnes un silta ūdens.

Hasana kebabā piedāvāja interesantu risinājumu – apmēram 50 līdz 70 metru no šīs ēstuves atrodas cita *Hasana kebab*s ēstuve, kurā esot tualete. Ernesta Birznieka-Upīša ielā 6–8 strādājošais pārdevējs ieteica doties uz otru *kebabnīcu*, lai izmantotu tualeti.

Kebabs Fix atrodas tirdzniecības centrā, tādēļ ēstuve var neuztraukties par to, lai apmeklētājiem būtu tualete.

Valodas prasme. *Pakistānas kebabā* pārdevējs, lai gan ar savu kolēģi sarunājās

citā valodā, pie kases, apkalpojot cilvēkus, spēja teicamā latviešu valodā komunicēt ar klientiem.

Hasana kebabā pārdevējs mani saprata, tomēr atbildes sniedza trūcīgā latviešu valodā ar iestarpinājumiem angļu valodā.

Kebabs Fix pārdevēja, šķiet, bija vietēja, un problēmas komunikācijā ar viņu neradās.

Ēstuves noslodze. *Pakistānas kebab*s bija ļoti tukšs, novēroju arī to, ka dzērienu ledusskapī nekā nebija. *Hasana kebabā* bija daži apmeklētāji. *Kebabs Fix* ēstuvē kebabus bija jāgaida 15 minūtes tikai tāpēc, ka bija daudz pasūtījumu.

Visbeidzot – secinājums: izvēle par kebabiem – ēst vai neēst –, protams, paliek katra paša ziņā. Ja izvēle ir par labu *kebabnīcas* apmeklējumam, ieteicams izmantot šeit minētos indikatorus un mēģināt patstāvīgi vērtēt higiēnas līmeni ēdināšanas iestādē, tāpat vienmēr ir vērts iepazīties ar citu cilvēku pieredzi, par konkrētām ēstuvēm to ērti var uzzināt internetā. 🗺️

Studē multimediju komunikāciju!

Iestājies ar vidējo izglītību un CE latviešu valodā, svešvalodā un matemātikā

Unikāla sociālo zinātņu studiju programma

ERASMUS+ un NordPlus apmaiņas programmas

Jaunākās paaudzes video un fototehnika, montāžas un attēlu apstrādes programmas un fotostudija

Pasniedzēji ir atzīti jomu eksperti: Anda Rožukalne, Alnis Stakle, Klāvs Sedlenieks, Dita Rietuma, Sergejs Kruks un citi

Iejūties operatora, producenta, ziņu diktora vai sociālo mediju redaktora lomā RSU studentu televīzijā un medijā

Studijas apvienotas ar praksi vadošos nozares uzņēmumos

Kur paliek tava atkritumu maisa saturs?

Autori: Reiĉela Adele Bišere, Viktors Demidovs

Plastmasas maisiņi, higiēnas kociņi, kartupeļu mizas un skārda kārbas – mājas atkritumu grozā tiek izmests daudz kas. Liela daļa atkritumu tiks nogādāta poligonā un, nespējot dabiskā veidā sadalīties, tur arī paliks. Daļa izmesto atkritumu tiks pārstrādāta. Kas notiek ar atkritumiem, kurus mēs izmetam ārā, un kāpēc Latvijā ābola serde ir jāmet vienviet ar sviesta iepakojumu, ja citās Eiropas valstīs ir izstrādāti veiksmīgāki atkritumu apsaimniekošanas un pārstrādes modeļi?

Lielākā daļa Latvijā radīto atkritumu tiek nogādāta atkritumu poligonā. Atkritumu apsaimniekošanas likumā noteikts, ka poligons ir “speciāli ierīkota un aprīkota vieta atkritumu apglabāšanai uz zemes vai zemē, kur nodrošināti normatīvajos aktos noteiktie vides aizsardzības pasākumi”. Pēc Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) datiem Latvijā sadzīves atkritumi tiek vesti uz 11 poligoniem. Pastāv vēl divi speciālie poligoni – bistamajiem un azbestu saturošajiem atkritumiem. 2018. gada pārskatā par atkritumu poligoniem Latvijā ir teikts, ka poligonos tika nogādāti gandrīz 520 tūkstoši tonnu nebīstamo jeb sadzīves atkritumu.

Viens no Eiropas Savienības (ES) nākotnes mērķiem, kas jārealizē līdz 2035. gadam, ir apglabāt poligonos tikai 10 % sadzīves atkritumu. VARAM Vides aizsardzības departamenta direktore Rudīte Vesere uzskata, ka Latvijai tas būs liels izaicinājums, jo tuvāko 15 gadu laikā poligonos izgāzto atkritumu apjomu vajadzēs samazināt gandrīz septiņkārt. Pašlaik tajos tiek noglabāts apmēram 70 % sadzīves atkritumu.

SADZĪVES ATKRITUMU CEĻŠ

Latvijā ir daudzi atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, katram no tiem ir savi noteikumi un katram savi dalīti vākto atkritumu konteineri. Šķīrotajiem atkritumiem izplatīti ir šādu veidu konteineri – plastmasai, papīram, metālam un stiklam. Šāds iedalījums ir raksturīgs vismaz diviem atkritumu apsaimniekotājiem – *Clean R* un *SIA Eco Baltia vide*. Sadalījums ir izveidojies atbilstīgi iepakojumam, kas galvenokārt tiek ražots no šīm izejvielām.

Lai precīzi ievietotu tirgū, tās ražotājam ir jāmaksā dabas resursu nodoklis vai jānoslēdz līgums ar ražotāju atbildības sistēmas operatoriem. Tas nepieciešams, lai nodrošinātu

Foto: Reinis Fjodorovs

ražotāju izgatavotā iepakojuma savākšanu normatīvajos aktos noteiktajā apmērā. Dalītie atkritumi, kas izmesti atsevišķos konteineros, tiek aizvesti uz šķirošanas centru. Šeit tie nonāk uz atkritumu šķirošanas līnijas un centra darbinieki tos vērtē un atkārtoti sašķiro, pievēršot uzmanību materiālam un tā kvalitātei. Pārstrādei nederīgie atkritumi tiek nogādāti poligonā, bet derīgie tiek saķīpoti, iekrauti kravas automobiļos un aizvesti uz pārstrādi.

Apsaimniekošanas uzņēmuma grupas *SIA Eco Baltia vide* pārstāve Daiga Buča norāda, ka Latvijā ir augsti attīstīta polimēru iepakojumu pārstrāde. Rūpniecā *Nord Plastic* pārstrādā plēves, plastmasas maisus, kannas un citus cietās plastmasas izstrādājumus. Savukārt Jelgavā – PET pudeles un to korķišus. Stikla rūpniecā Latvijā nav, tāpēc šā materiāla atkritumus ved uz Igaunijas vai Lietuvas stikla pārstrādes rūpniecām. Atkritumu pārstrādes attīstībā ir vērojama augšupeja. Uz to norāda arī *SIA Eco Baltia vide*, informējot, ka Tukumā 2019. gadā no vecām riepām sākts ražot dažāda veida gumiju.

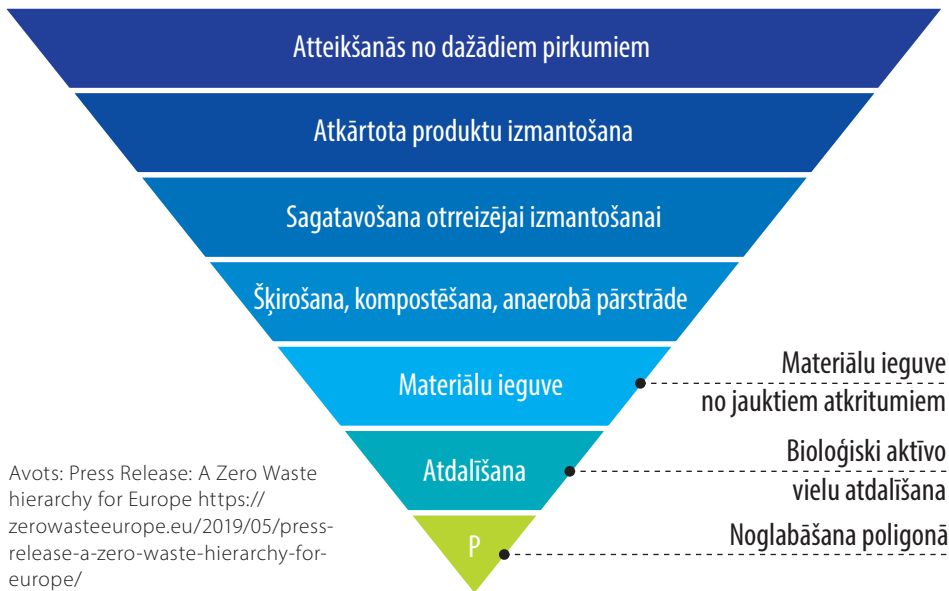
Latvijā ir vēl vairāki nelieli šīs nozares uzņēmumi, piemēram, *SIA EKO ISO*, kuros no vecām avīzēm ražo ekovati, kas ir siltumizolācijas materiāls. Neliels daudzums makulatūras tiek izmantots cementa ražošanā, precīzāk – kā kurināmais materiāls, šādi aizstājot mazutu.

KAS NOTIEK PĒC ATKRITUMU PĀRSTRĀDES?

Sapresētie un saķīpotie atkritumi tiek nogādāti rūpniecās, kurās, tos otrreizēji pārstrādājot, izgatavo dažādas sadzīvē noderīgas lietas. Piemēram, no plēves izgatavo granulas, kuras pēc tam izmanto atkritumu maisu izgatavošanai vai jaunas plēves ražošanai. Dažās pārstrādes rūpniecās ražošanas cikls ir isāks – iegūst granulas, ko pārdod citiem uzņēmumiem.

Papīra pārstrādes vietās ražo dažādus higiēnas izstrādājumus – papīra dvieļus, tualetes papīru u. c. Savukārt ikdienā plaši izmantotais gofrētais kartons otro mūžu iegūst kā vienslāņainais kartons, kas pēc tam, nogādāts citās rūpniecās, atkal pārtop gofrētajā kartonā. Turklāt no izmantotiem materiāliem ražotos

Eiropas Savienības *Zero Waste* hierarhija

Avots: Press Release: A Zero Waste hierarchy for Europe <https://zerowasteurope.eu/2019/05/press-release-a-zero-waste-hierarchy-for-europe/>

izstrādājumus cilvēki var atkal nodot kārtējai pārstrādei. Tikai jāreķinās, ka ar katru pārstrādes reizi daudzu produktu sastāvs un citas īpašības pasliktinās. Vairākkārt pārstrādājot materiālu, no tā vairs nebūs iespējams saražot augstvērtīgu izstrādājumu. Tomēr tā nav vienmēr, piemēram, stiklu var pārstrādāt daudz reizi, un tā struktūra nemainās.

Latvijā papīrs tiek veiksmīgi pārstrādāts uzņēmumā SIA V.L.T., kurā ražo olu iepakojumu (kastes), izmantojot 100 % iepriekš lietotu materiālu. Šis ir ļoti labs piemērs, jo šo materiālu var pārstrādāt atkal. Vairākkārtējās pārstrādes problēma gan ir tajā apstākli, ka materiāla kvalitāte samazinās, bet, pievienojot kādus papildu materiālus, iepakojumu vairs nevar pārstrādāt. Pēc vairākkārtēja pārstrādes un ražošanas cikla šis iepakojums sastāv gan no kartona, papīra un līmes, gan no citām izejvielām, tādēļ to ņemt nevēlas nedz kartona rūpnīcā, nedz arī papīra pārstrādātāji, jo abas šīs sastāvdaļas tiek šķirotas atsevišķi. Šis ir tikai viens piemērs, kas parāda, ka šķirošana nevar atrisināt visas atkritumu izmantošanas problēmas.

KĀ SAMAZINĀT ATKRITUMU DAUDZUMU?

Kā vienu no instrumentiem atkritumu daudzuma samazināšanai VARAM Vides aizsardzības departamenta direktore Rudite Vesere min dabas resursu nodokļa likmes paaugstināšanu par atkritumu apglabāšanu. Likme ar katru gadu aug, un no 2020. gada

1. janvāra tā jau ir 50 eiro par tonnu. Ministrijas pārstāve norāda, ka paaugstināts nodoklis iedzīvotājiem palielina vēlmi atkritumus šķirot un rūpēties, lai tie nenonāktu poligonos, bet gan tos pārstrādātu vai reģenerētu jeb sadedzinātu, iegūstot enerģiju.

Clean R pārstāvis Māris Vējiņš atzīmē, ka Somijā un Zviedrijā atkritumu šķirošanas sistēma ir sakārtota. Kaut gan pēc šķirošanas nedegradējamie atkritumi paliek tik un tā, tomēr abās ziemeļu valstīs cilvēki dzīvo “zaļi”. Atkritumi, kurus nevar sašķirot, tiek samalti vai sadedzināti, norāda Vējiņš.

Vērts pieminēt arī Nīderlandi, Austriju un Dāniju, kur, kā atzīst Vesere, ar atkritumu šķirošanas sistēmu ir izaugusi vesela paaudze, kura nekā citādi dzīvi nemaz nevar iedomāties. Savukārt Slovēnijas galvaspilsēta Ļubļana ievērojamas rezultātus dalītajā atkritumu vākšanā ir sasniegusi tikai dažu gadu laikā.

Pagaidām vēl nav pieejami dati par pērn Latvijas mājāsaimniecībās saražoto sadzīves atkritumu daudzumu, taču, ja sadzīves atkritumu apjoms tuvāko gadu laikā īpaši nemainīsies, mērķi samazināt par 10 procentiem atkritumu daudzumu poligonos nesasniesim pat 2050. gadā. Tādēļ izmaiņas ir jāievieš visā apsaimniekošanas un katra atkritumu apsaimniekotāja sistēmā.

Vērts atzīmēt arī depozītu sistēmas ieviešanu Latvijā no 2022. gada februāra. Tā patērētājiem dos iespēju nodot alus, sidra un bezalkoholisko dzērienu plastmasas un stikla pudeles, kā arī skārdenes. Tas nozīmē, ka, cil-

vēkiem pērkot precī depozīta iepakojumā, būs jāmaksā par precī un jāveic norādītā depozīta maksa. Savukārt, nododot taru, cilvēks atgūs naudu par depozīta maksājumu vai saņems čekus, ar kuru veikalā varēs iegādāties sev vajadzīgās preces. Šī sistēma motivēs cilvēkus vairāk rūpēties par vidi un veicinās atkritumu apjoma ievērojamu samazināšanos.

Rezumējot Latvijas centienus rūpēties par vides kvalitāti, jāuzsver, ka šķirotu atkritumu sistēmas ieviešana ir liels solis uz priekšu vides tīrības uzturēšanā, taču tā nesamazina kopējo atkritumu daudzumu. **Risinājums ir pēc iespējas samazināt atkritumu radīšanu. Tos sašķirot, tikai mazinām jau radušos problēmu, lai gan būtu daudz intensīvāk jāstrādā, lai problēma vispār neeksistētu.**

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS PROBLĒMAS

Pasaules Dabas fonda komunikācijas vadītāja Laura Treimane uzsver, ka Latvijā ir trīs problemātiski faktori atkritumu apsaimniekošanas jomā.

Pirmkārt, valsti netiek ievērots hierarhijas princips, kas nozīmē, ka netiek darīts pietiekami daudz, lai atkritumu apjomu samazinātu. ES ir izveidojusi *Zero Waste* hierarhijas principu. To ievērojot, iespējams izvairīties no pārmērīgas atkritumu radīšanas.

Šī principa pamatā – bezatkritumu procesa pirmajā posmā – notiek atteikšanās no dažādiem pirkumiem un alternatīvu produktu izmantošana, lai netiktu radīts kāds atkritumu daudzums. Tas nozīmē, ka nepieciešama inovatīva pieeja, lai jau eksistējošus produktus pārveidotu vai atjaunotu, atrastu tiem vēl kādu lietojumu, izmantotu atkārtoti, nevis pirktu jaunas lietas un radītu papildu atkritumus.

Bezatkritumu procesa otrajā posmā ir ietverta produktu atkārtota izmantošana – jau saražotas lietas tiek iekļautas atpakaļ apritē, un tās nekļūst par atkritumiem. Vēl piecos posmos gan ir paredzēta atkritumu rašanās, bet tiek izdalītas dažādas stadijas, kā ar tiem rīkoties.

Trešajā posmā paredzēta kāda jau esoša produkta vai priekšmeta sagatavošana tā otrreizējai izmantošanai.

Ceturtajā posmā paredzēta atkritumu šķirošana, kompostēšana un anaerobā pārstrāde (atkritumu pārstrāde bezgaisa apstākļos). Šajā posmā paredzēts gādāt, ka atkritumus ir iespējams pārstrādāt un iegūt augstas kvalitātes otrreizēji lietojamus materiālus.

Piektais posms ir tehniski sarežģīts. Tajā paredzēta materiālu ieguve no jauktajiem

atkritumiem, šādi iegūstot plašāku lietoto izstrādājumu klāstu, ko var pārstrādāt. Tas ir ļoti augsts dalītās atkritumu vākšanas līmenis, kas ļauj saglabāt resursu vērtību.

Nākamais posms – nodrošināt bioloģisko stabilitāti, t. i., no jauktajiem atkritumiem atdalīt bioloģiski aktīvās vielas, ļaujot nešķirojamus atkritumus droši noglabāt poligonā.

Noslēdzotais posms ir pretrunā ar ES dekarbonizācijas programmu, tāpēc tas būtu jāmaina. Tas ietver nestabilizēto atkritumu apglabāšanu poligonā un atkritumu sadedzināšanu, kas ir vislielākais vides piesārņojums.

Ari Latvijā būtu jāievieš šā principa sistēma, kuras rezultātā atkritumu apjoms var tikt ievērojami samazināts.

Otrkārt, viena no lielākajām problēmām, kas tieši sasauca ar pirmo, ir neobligāta atkritumu šķirošana. Iedzīvotājiem nav noteikts, ka atkritumu šķirošana ir obligāta, tāpēc visa veida atkritumi nonāk kopējos maisos. “Tas ir caurums likumā, kuru vajag aizlāpīt,” norāda Pasaulis Dabas fonda pārstāve Laura Treimane. Atkritumu šķirošana jau ir solis tuvāk rūpēm par vidi un jaunajās Eiropas atkritumu direktīvās noteiktā sasniegšanai – tajās paredzēts,

ka līdz 2035. gadam no sadzīves atkritumiem pārstrādē vai atkārtotā lietošanā ir jānonāk ne mazāk kā 65 % no kopējā atkritumu daudzuma.

Treimane norāda, ka problēma ir arī pati atkritumu apsaimniekošanas sistēma. Latvijā, līdzīgi kā citās Eiropas valstīs, atkritumu apsaimniekošana ir business un industrija. Diemžēl, uzskata Treimane, Latvijā bieži atkritumu apsaimniekotājiem prioritāte ir peļņa, nevis vide. Tādēļ šķirot atkritumus bieži vien nav izdevīgi, jo apsaimniekotājiem ir jāinvestē līdzekļi šķirošanas sistēmas darbības nodrošināšanai.

Vides aizsardzības organizācijas *Zaļā brīvība* valdes priekšsēdētājs Jānis Brizga uzskata, ka Latvijai var neizdoties sasniegt ES direktīvās noteiktos mērķus par pārstrādei un atkārtotai izmantošanai nododamo sadzīves atkritumu īpatsvaru, kā arī par pārstrādei un atkārtotai izmantošanai nododamā iepakojuma apjomu. Rūgtā patiesība ir tā, ka šīs direktīvas nav ļoti ierobežojošas un ļauj izmantot vairākus aprēķinu veidus, kā kalkulet radītos un šķirotos atkritumus. Daudzas Eiropas valstis izmanto šo mehānismu, lai apietu regulas

un “uz papīra” viss izskatītos tā, kā vajag, lai gan praksē nekādas izmaiņas nav ieviestas. Šobrīd neviens atkritumu apsaimniekotājs nav ieviesis bioloģiski noārdāmo atkritumu konteinerus, tāpēc nekas neliecina, ka direktīvu prasības tiks sasniegtas (vienā no noteikumiem paredzēta arī bioloģiski noārdāmo atkritumu šķirošanas nodrošināšana). Ja šādi konteineri būtu un iedzīvotāji varētu šo atkritumu veidu atsevišķi šķirot, tas jau būtu solis tuvāk reālām pārmaiņām.

Mērķis ir noteikts, tagad tikai uz priekšu! Bet kā? Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas centra (LVĢMC) vietnē pieejamā informācija rāda, ka no 2012. līdz 2018. gadam mājāsaimniecībās saražoto un tiem līdzīgo sadzīves atkritumu daudzums katru gadu svārstās no 560,2 tūkstošiem tonnu 2014. gadā līdz 850,7 tūkstošiem tonnu 2017. gadā. Nākamajā gadā pēc rekordlielā atkritumu daudzuma bija zemākais rādītājs pēdējo trīs gadu laikā – 785,1 tūkstotus tonnu. Vai tas liecina, ka cilvēki sāka vairāk aizdomāties par to, ko met ārā, informācijas nav. Latvijā iedzīvotāju skaits sarūk, bet atkritumu apjoms nesamazinās. 🤔

PIEREDZE

Atkritumu ceļš Beļģijā un Itālijā

Ārons, kurš dzīvo privātmājā Beļģijas pilsētā Gentē, stāsta, ka atkritumu sistēma ir diezgan vienkārša. Atsevišķi tiek šķiroti papīrs un stikls, kuru izved reizi četrās nedēļās. Bioloģiski noārdāmie atkritumi tiek izvesti reizi divās nedēļās – uz ielas ir jānovieto neliels konteiners ar radītajiem bioloģiskajiem atkritumiem. Pie bioloģiski noārdāmiem atkritumiem, līdzīgi kā Latvijā, pieder dārzeņi vai parku atkritumi, mājāsaimniecību, restorānu un sabiedrisko iestāžu pārtikas vai virtuves atkritumi.

Savukārt visa veida iepakojums ir sadalīts divās daļās – *PMD* un cita veida plastmasas. *PMD* atkritumi ir plastmasas pudeles, metāla kārbas un tetrapakas, kas ir jāievieto zilos maisos, kurus reizi divās nedēļās savāc atkritumu apsaimniekotājs. Process ir vienkāršs – par atkritumu izvešanu nav jāmaksā, taču tiek maksāts, nopērkot attiecīgos atkritumu maisus, kuros sašķirotais jāievieto. Konkrētā dienā šis maiss vienkārši jānoliek uz ielas, kur to savāks un ar atkritumu mašīnu aizvedīs. Viena zilā maisa cena ir 30 centi, bet viena dzeltenā maisa cena – 1,84 eiro. Dzeltenajos maisos

liek visa veida plastmasas izstrādājumus un iepakojumu, kuru neievieto pie *PMD*, papīra vai stikla atkritumiem. Ja maisi netiek piepildīti, tad atkritumu izvešanas dienā tos neliek ārā, tādējādi cilvēki nepamatoti nepārmaksā.

Zilā atkritumu maisa tilpums ir 75 litri, bet dzeltenā – 30 litri. Dzeltenā maisa tilpums ir 2,5 reizes mazāks nekā zilā, bet cenas ziņā – sešas reizes dārgāks. Ar atšķirīgu maisu tilpumu un maksu cilvēki tiek motivēti izvairīties no precēm, kuru iepakojumu nevar klasificēt kā *PMD*, papīra vai stikla atkritumus un ko pārstrādāt ir sarežģītāk.

Savukārt Itālijā ir nedaudz citāda sistēma. Tāpat kā Latvijā, par atkritumu apsaimniekošanu ir atbildīga katra pašvaldība. Ziemeļu pilsētā Boloņā, kur dzīvokli dzīvo Līga, ir izstrādāta detalizēta un pārdomāta sistēma, lai iedzīvotājus motivētu šķirot atkritumus. Atkarībā no dzīvokļa lieluma un iedzīvotāju skaita ir izrēķināts iespējama atkritumu daudzums. Gala cena ir nodoklis, kas tiek maksāts attiecīgajai pašvaldībai, kura organizē iedzīvotāju radīto atkritumu savākšanu. Boloņas centrā ir izvietoti pazemes konteineri bioloģiski noārdāmajiem atkritumiem un stiklam. Tuvāk komercdarbības rajoniem, kas ir pats

pilsētas centrs, ir arī plastmasas un papīra pazemes konteineri. Savukārt iedzīvotāju radītos pārējos atkritumus savāc reizi nedēļā. Cilvēkiem iepriekšējā vakarā pirms atkritumu izvešanas papīra un plastmasas maisi ir jāiznes uz ielas. Šie maisi iedzīvotājiem tiek piešķirti bez maksas.

Nešķirojamiem atkritumiem no šī gada ir jauna sistēma. Ir izvietoti virszemes konteineri, kuros, reģistrējot speciālu karti, pēc nepieciešamības ir iespēja izmest atkritumus. Maksa par tiem tiks aprēķināta vēlāk. Ar šādu sistēmu pašvaldība vēlas motivēt cilvēkus šķirot savus atkritumus.

Itālijā ļoti ērti iespējams atbrīvoties no lielgabarīta atkritumiem. Ir jāpiezvana uz pilsētas pašvaldības centru un jāpiesaka diena, kad šos atkritumus bez maksas aizvedīs. Vienīgais, kas pasūtītājam jāizdara – lielgabarīta atkritumi jānovieto uz ielas.

Vēl viena no pašvaldības iniciatīvām ir lietotnes izveide, kurā var ziņot ne tikai par atkritumiem uz ielām, bet arī par saplūsušām atkritumu tvertņēm. Ar šīs lietotnes palīdzību arī iespējams nekļūdīgi šķirot atkritumus. Ir tikai jānoskenē preces svitrkods, un tālrunā ekrānā parādīsies informācija ar norādēm, kurā konteinerā izmest katru no iepakojuma sastāvdaļām.

Slimnīcu dilemma – piesārņot grīdu vai dabu?

Autores: Megija Marija Liesma,
Estere Dravniece

“Nodaļā atļauts ienākt tikai maiņas apavos vai bahilās.” Šādi uzraksti Bērnu kliniskās universitātes slimnīcas (BKUS) gaitenīs vairs nav redzami. Vai zīlie apavu pārvalki ir tikai moderns un pelņu nesošs slimnīcu aksesuārs vai arī patiešām noderīgs tīrības uzturēšanas palīgīdzeklis?

Bahilu cenas slimnīcās

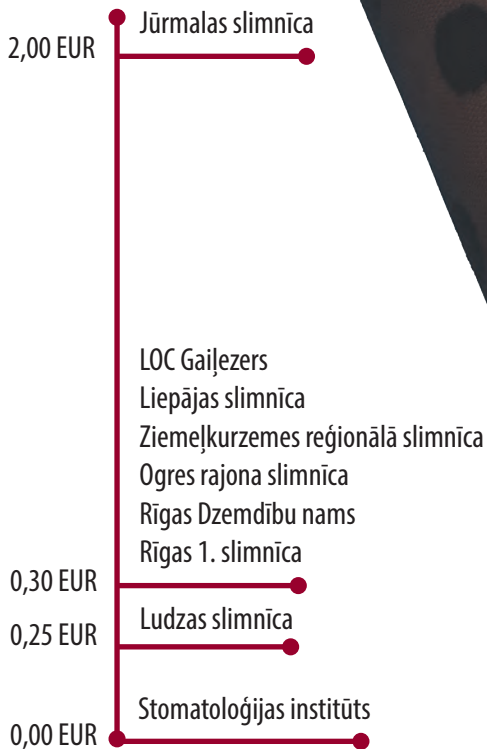

Foto: Reinis Fjodorovs

BKUS BAHILĀM SAKA “NĒ”

Smiltis, dubļi, baktērijas un mikrobi – tam visam vajadzētu arī palikt turpat pie apavu zoles, ja vien ir uzvilktas bahilas. Varētu domāt, ka bahilas spēj atrisināt problēmas, kas saistītas ar tīrības uzturēšanu slimnīcās, taču izrādās, ka viss nav tik vienkārši. Bērnu kliniskajā universitātes slimnīcā pieņemts lēmums atteikties no bahilām kā obligātas prasības.

Komunikācijas daļas vadītāja Vita Šteina paskaidroja, ka galvenais šāda lēmuma iemesls

bijis tas, ka ne visi vecāki ievēroja lūgumu neienākt bez bahilām. Neesot iespējams izkontrolēt, kurš ienāk bahilās un kurš tās nav uzvilcis. Arī sliktā bahilu kvalitāte bijusi viens no būtiskiem iemesliem, kādēļ slimnīcā tās vairs nelieto. Bahilas ātri plīst, īpaši rudens un ziemas laikā. Ja bahila ir saplīsusi, tad tā vairs nepilda savu funkciju – nepalīdz nodrošināt tīru vidi. Tātad tā rada papildu atkritumus.

BKUS pārstāve atzīst, ka atteikšanās no bahilām radīja daudz citu rūpju – biežāk

jāveic uzkopšana, tādējādi apkopējam ir lielāka slodze un arī darbarīki jāmaina biežāk. Rezultātā palielinās tīrības uzturēšanas izmaksas.

Ir vietas, kur bahilas jālieto obligāti, piemēram, operāciju zālēs, operāciju blokos, arī apmeklējot onkohematoloģijas pacientus vai pacientus ar bīstamām infekcijām. Tās palīdz sargāt sevi no slimību “aiznešanas” mājās vai “atnešanas” pacientam. Tāpēc bahilas tik un tā no slimnīcām tik drīz nepazudīs.

Taču galvenais, ko uzsver BKUS, atsakoties no bahilām kā obligātas prasības, – slimnīcā netiek veicināts privātais bizness. Slimnīcā bahilas var nopirkt bahilu automātos, kurus apkopi SIA *Aledo*. Diemžēl uzņēmums nevēlējās šī raksta vajadzībām izpaust informāciju, cik bahilu pāru vidēji mēnesī tiek pārdoti, taču var secināt, ka, uzstādot šādus automātus, var gūt peļņu. Apbraukājām vairākas slimnīcas un secinājām, ka viena bahilu pāra cena šādos automātos ir 0,30 eiro. Automāti uzstādīti Latvijas Onkoloģijas centrā, Liepājas slimnīcā, Ziemeļkurzemes reģionālajā slimnīcā un Ogres rajona slimnīcā, kā arī Rīgas 1. slimnīcā, kur viens bahilu pāris maksā 0,20 eiro. Visdārgākās bahilas tirgo Jūrmalas slimnīcā – divi eiro par vienu pāri, taču Rīgas Stradiņa universitātes Stomatoloģijas institūtā bahilas apmeklētāji var saņemt bez maksas. Kāpēc bahilu pārdošanas automāti ir ienesīgi? Vairumtirgotāja cena par vienu bahilu pāri vidēji ir 1,75 centi, aptiekā – pieci centi. Tas nozīmē, ka uzcenojums ir daudzkārt lielāks nekā preces patiesā cena. Protams, uzņēmējs maksā par aparātu, tā apkopi un sedz bahilu piegādes izdevumus.

INFEKTOLOĢE: ATSAKOTIES NO BAHILĀM, VĀR SAUDZĒT DABU

Guna Laizāne

“Zilo plastmasas maisiņu lietošana virs ielas apaviem mūs var pasargāt ne tikai no netīrumu radīšanas slimnīcā, bet arī no saslimšanām, kas var izraisīt smagas sekas,” skaidro BKUS infektoloģe un pediatre Guna Laizāne. Viņa uzsver, ka tas ir mīts, ka netīra grīda var veicināt bīstamas saslimšanas. “Grīdas slimnīcā vai trolejbusā var būt ar pilnīgi identisku netīrības pakāpi. Netīrām grīdām nav nekādas saistības ar saslimšanām,” akcentē ārste.

Taču bahilu lietošana ir ļoti svarīga, apmeklējot konkrētus pacientus – onkohematoloģijas vai pacientus ar bīstamām infekcijām. Dodoties pie šādiem pacientiem, bahilu lietošana ne tikai pasargā mūs pašus, bet arī pacientu no papildu saslimšanām, ko varam “atnest” uz viņa palātu. Bahilu nepieciešamība noteikti neattiecas uz visu slimnīcu. Ja runājam par infekcijas slimībām, piemēram, A hepatītu, Rota vīrusu, parazitārājiem slimībām vai gripu, jāatceras, ka galvenie slimību ierosinātāji atrodas uz mūsu rokām. Ja tās nemazgājam, tad pakļaujam sevi saslimšanai arī tad, ja kājās būs bahilas.

Ārste Laizāne nosauc vairākus pozitīvus aspektus, kas būtu, ja visās slimnīcās atteiktos no bahilu lietošanas. Pirmkārt, bahilas ir no plastmasas, un, no tām atsakoties, var saudzēt dabu. Otrkārt, ir jāsaprot, ka nav jēgas lietot bahilas, ja tās netiek pareizi lietotas. Diemžēl apmeklētājiem bieži trūkst šādu zināšanu. Atsakoties no bahilām, ārste kā vienīgo negatīvo faktoru min to, ka uzkopšanas darbiniekiem lielāka uzmanība jāpievērš telpu tīrībai.

ASISTENTE: OPERĀCIJU ZĀLĒ BEZ BAHILĀM NEIZTIKT

Laura Stepīņa

“Ikviens, kurš ieiet operāciju blokā, velk maiņas apavus vai īpašas gumijas čības,” stāsta medicīnas asistente operāciju blokā Laura Stepīņa. “Operāciju telpā ir pieejamas arī bahilas.

Tās kalpo kā rezerves variants, ja nav maiņas apavu. Visbiežāk bahilas izmanto pacienti, kuri ir fiziski spējīgi paši atņākt uz operāciju zāli.” Uz katru operāciju ir nepieciešams vilkt citas bahilas, bet, ja nav iziets ārā no operāciju bloka, tās netiek mainītas. Asistente stāsta, ka izlieto to bahilu skaits atkarīgs no operāciju skaita. “Operācijā parasti piedalās ķirurgs, ķirurga asistents, operāciju māsa, medicīnas asistents, anesteziologs un anesteziologa asistents,” turpina Stepīņa. “Kopā tie ir seši medicīnas darbinieki katrā operācijā. Vidēji dienā tiek veiktas piecas nopietnas operācijas. Tātad sanāk, ka vienā dienā darbinieki izlieto 30 pārus bahilu.” Pēc viņas domām, atteikšanās no bahilām var saudzēt apkārtējo vidi, jo ikviens bahilu pāris pēc dažām minūtēm nonāk atkritumu tvertnē. “Ja operāciju blokā nelietotu bahilas, tad slimnīcai būtu katram pacientam jānodrošina gumijas čības. Tas nozīmētu gan vēl vairāk atkritumu, gan lielākas izmaksas.”

LĒMUMS PAR BAHILĀM – SLIMNĪCU ZIŅĀ

BKUS teritorija ir sadalīta zonās, un to uzkopšanas biežums atšķiras, taču ar tīrību neesot problēmu, uzskata komunikācijas daļas vadītāja Vita Šteina. Gadījumos, ja kaut kas izliet vai ir netīrs, tiek izsaukta apkopēja, lai sakoptu.

Arī normatīvajos aktos, proti, Ministru kabineta noteikumos Nr. 104 “Noteikumi par higiēniskā un pretepidēmiskā režīma pamatprasībām ārstniecības iestādē” nav

Kas padara bahilas neefektīvas?

Nezturīgums

Ja bahilas saplīst, tās vairs nepilda savu funkciju un rada tikai liekus atkritumus

Nepareiza uzvilkšana

Lai bahilas saglabātos sterilas, pirms to vilkšanas ir jādezinficē rokas

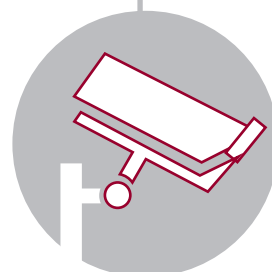
Apaušana par agru

Bahilas jāuzvelk pirms ieiešanas konkrētajā nodaļā. Izstaigāt visu slimnīcu bahilās vai ārā apavos – nav starpības

Kontroles trūkums

Nav iespējams izkontrolēt, lai visi apmeklētāji vilktu bahilas

noteikta bahilu obligāta lietošana apmeklētājiem, stāsta Veselības inspekcijas Ārstniecības iestāžu kontroles nodaļas vecākā inspektore Līga Paegļite. Minimālā prasība, ko Ministru kabineta noteikumi regulē, – vismaz divas reizes diennakti jāveic mitrā uzkopšana visās slimnīcas telpās.

Slimību profilakses un kontroles centrs izstrādā ieteikumus ārstniecības iestādēm, precīzāk, veido higiēniskā un pretepidēmiskā režīma paraugplānu. Atsaucoties uz to, katrai ārstniecības iestādei ir jāizstrādā savs plāns, pielāgojot to iestādes darbībai un sniegtajiem

pakalpojumiem, akcentē inspektore. Slimību profilakses un kontroles centra rekomendācijās ir minēts, ka gadījumā, ja iestādes kārtībā paredzēta bahilu lietošana, tad jābūt pieejamam arī roku dezinfekcijas līdzeklim. Bahilu lietošana nav infekciju kontroles pasākums. Ja bahilas tiek lietotas, nedezinficējot rokas, pastāv infekciju izplatības risks.

MIKROBIOLOGS: BAHILAS VAJADZĪGAS TELPU TĪRĪBAI

Ingus Skadiņš

“Bahilu lietošanai ir daudzas pozitīvas īpašības,” stāsta mikrobiologs, Rīgas Stradiņa universitātes docētājs Ingus Skadiņš. “Parasti bahilu efektivitāte tiek pamatota ar telpu tīrību un vēlmi uzturēt kārtību. Lai uzturētu koplietošanas telpas pēc iespējas tīrākas, apmeklētājiem tiek lūgts uzvilkt bahilas. Tas īpaši svarīgi ziemas un rudens periodā, kad ir slāpjš un dubļains.” Viņš akcentē, ka bahilu lietošana ir

ļoti labs veids, lai uzturētu telpas tīras un atvieglotu darbu slimnīcas personālam, kā arī samazinātu mikroorganismu izplatību, taču ne tādēļ, lai pilnībā to apturētu. “Velkot bahilas, tās saskaras gan ar mūsu rokām, gan apaviem. Tādēļ vērtīgi būtu apzināt tos slimību izraisītājus, kas var atrasties uz mūsu apaviem,” uzskata Skadiņš. Visbiežāk uz apaviem atrodas tie slimības izraisīšie mikroorganismi, kuri sastopami augsnē un ūdens mikroflorā, kā arī uz tiem ir dzīvnieku zarnu mikrofloras baktērijas.

Katrai slimnīcas telpai ir atšķirīgas tīrības prasības. Mikrobiologs skaidro, ka ir “jāsaprot, vai tās ir koplietošanas telpas, piemēram, gaiteni, kuriem tīrības prasības ir daudz mazākas nekā, piemēram, palātām, kuru tīrības pakāpes prasības ir daudz stingrākas.” Operāciju bloki un laboratorijas ir vietas, kurās tīrībai būtu jābūt tuvu ideālam. “Visā slimnīcā videi nav jābūt vienādi sterilai,” uzsver Skadiņš. Apmeklējot pacientus, ir jābūt uzmanīgiem. “Ir pacienti, kuru imunitāte ir daudz zemāka nekā pārējiem. Tie ir gados veci pacienti, pacienti

secināt, ka uzkopšanas darbinieki kvalitatīvi veic savus pienākumus. Uzrunājot slimnīcas apmeklētājus, uzzinām, ka viņi vienmēr cenšas ievērot norādes, kuros korpusos jāvelk bahilas, bet ne vienmēr tas izdodas. Daži uzrunāti uzskata, ka tā ir lieka laika un naudas tērēšana. Slimnīca ir ļoti liela, paiet laiks, kamēr atrod isto korpusu un palātu. Kāds vīrs minēja, ka pērk bahilas ikreiz, kad nāk apciemot savu sievu. Viņš uzskata, ka daudz ērtāk būtu, ja tas nebūtu jādara, tomēr: “Mūsu interesēs ir tuvinieku labsajūta un veselība. Ja mēs to varam stiprināt ar bahilu lietošanu apciemojuma laikā, tad viss ir pareizi.”

Novērojuma laikā slimnīcā bija karantina jeb pastiprināti piesardzības pasākumi gripas epidēmijas periodā. Uz durvīm bija paziņojumi, ka nedrīkst apmeklēt pacientus, ja esi saslimis, ka ir svarīgi nēsāt masku un mazgāt rokas ar ziepēm. Nekur nebija minēts, ka jāvelk bahilas. Slimnīcas teritorijā vienīgais uzraksts par bahilām bija *Narvesen* kioskā – tā bija informācija, ka bahilas iespējams iegādāties par 25 centiem.

Līdzīga situācija bija Rīgas 1. slimnīcā. Ieejot tajā, nekas neliecināja, ka apmeklētājiem būtu jāuzvelk bahilas, taču arī par tīrības trūkumu telpās nevarēja sūdzēties. Reģistratūras darbiniecei jautājām, vai ir nepieciešamas bahilas un kur tās var iegādāties. Viņa atbildēja, ka pie ieejas nodaļā atrodas bahilu automāti. Šādi slimnīca spēj nodrošināt, ka apmeklētāji neuzvelk bahilas pirms laika.

Citādu situāciju novērojām Ogres rajona slimnīcā. Tur bahilu automāts ir uzstādīts tieši pie ieejas slimnīcā. Blakus atrodas krēslī, lai var apsēties un ērti tās uzvilkt. Apmeklētāji vispirms uzvelk bahilas un tikai tad dodas uz nepieciešamo nodaļu, tādējādi bahilas nespēj pildīt savu funkciju. Medmāsa cenšas uzraudzīt, lai dzemdību nodaļas apmeklētāji neienāktu āra apavos, taču tāpat kādam izdodas ielavīties bez bahilām. Uz jautājumu, kāpēc neievēro noteikumu, ka nodaļā bez bahilām nav atļauts ienākt, visbiežākā atbilde ir, ka nav sīknaudas, ka norēķiniem lieto kartes. Novērojumā redzējām, ka vairāki apmeklētāji, kas nevēlas maksāt par bahilām, paņem tās no blakus automātam novietotās tvertnes, kas paredzēta jau lietotajām bahilām. Kāpēc maksāt, ja šis ir kā jaunas? Šāds pretjautājums tika saņemts uz iebildumu, ka tās bahilas, kas izmestas tvertnē, ir atkritumi.

Novērotais apstiprina pieņēmumu, ka cilvēkiem trūkst izpratnes, kādēļ bahilas būtu jālieto un kā to pareizi darīt. 🤔

Novērojumā redzējām, ka vairāki apmeklētāji, kas nevēlas maksāt par bahilām, paņem tās no blakus automātam novietotās tvertnes, kas paredzēta jau lietotajām bahilām. Kāpēc maksāt, ja šis ir kā jaunas?

Autoru foto

ar nomāktu imūno sistēmu, piemēram, ar HIV diagnozi, pacienti ar hroniskām blakus saslimšanām vai novājinātu imūnsistēmu. Viņi ir daudz uzņēmīgāki pret dažādām infekcijām. Lai pasargātu šāda veida pacientus, dodoties viņus apciemot, ir pāris speciālie pasākumi, kurus vērts paturēt prātā. Pats efektīvākais vienmēr būs personiskā higiēna, piemēram, roku mazgāšana. Ja pacientam ir sliktā imunitāte, tad apmeklējuma laikā jālieto halāts, maska un bahilas. Parasti šādiem pacientiem tiek rekomendēts vakcinēties pret dažādām saslimšanām. Dažreiz pacienti tiek izolēti,” saka mikrobiologs.

KO SAKA SLIMNĪCU APMEKLĒTĀJI?

Paula Stradiņa Klīniskajā universitātes slimnīcā var redzēt, ka grīdas tiešām ir tīras arī tur, kur bahilu lietošana nav obligāta. Var

kultūras pētījumi

Brauc un skaties!

Ekrāni Rīgas sabiedriskajā transportā

Mans draugs – uzņēmuma **robots**

Cik maksā svētku prieks Latvijas pilsētās?

Brauc un skaties!

Kas atbild par sabiedrisko transportlīdzekļu salonu ekrānos redzamo saturu?

Rīgas satiksmes sabiedriskā transporta līdzekļos, arī mikroautobusus, ir izvietoti monitori, kuros pasažieriem rāda spilgtas reklāmas, ēdienu receptes, animācijas filmas un gleznu attēlus. Vai ekrānos redzamo saturu iespējams uzlabot? Kas par to atbild? To skaidrojam mūsu pētījumā.

Autori: Krišs Jānis Kairis, Emīlija Vimba

Foto no *Rīgas satiksme* / Facebook

Reklāmas sabiedriskajā transportā, uz transportlīdzekļiem un pieturās pasaulē ir ierasta prakse. Rīgas sabiedrisko transportlīdzekļu salonos ir izvietoti ekrāni, kuros tiek raidīta informācija gan par darba iespējām *Rīgas satiksmē*, gan demonstrēti ēdiena gatavošanas videopadomi. Tomēr ļoti trūcīga ir informācijas par to, kā saturs tiek izvēlēts un kas par to ir atbildīgs. Tāpēc vērsāmies atbildīgajos uzņēmumos ar jautājumiem par sabiedrisko transportlīdzekļu salonos izvietoto ekrānu saturu.

SATURU IZVIETOJAM, TAČU PAR TO NEATBILDAM!

Lai noskaidrotu nepieciešamo informāciju par izvietoto reklāmu sabiedriskajā transportā Rīgā, vispirms sazinājāmies ar uzņēmuma *Rīgas acs* pārstāvjiem. Uzņēmums ir atbildīgs par reklāmu sabiedriskajā transportā, tomēr par

spīti tam zina pārsteidzoši maz par šo tematu. Pirmkārt, ar uzņēmuma pārstāvjiem nebija iespējams sazināties pa tālruni, jo, zvanot uz tālruņa numuru, kas norādīts mājas lapā, neviens darbinieks neatbildēja, tāpēc visi jautājumi bija jāsūta elektroniski. E-pastā mums atbildēja uzņēmuma valdes loceklis Guntars Zeips, kurš skaidroja, ka *Rīgas acs* nodrošina *Rīgas satiksmes* iesniegto vizuālās informācijas materiālu pārraidīšanu sabiedrisko transportlīdzekļu salonos uzstādītajos monitoros. Tāpat *Rīgas acs* nodrošina citu personu iesniegtās vizuālās informācijas materiālu pārraidīšanu sabiedrisko transportlīdzekļu salonos uzstādītajos monitoros. Informācijas pārraidīšanas apjomam ir noteikta šāda proporcija: 30 % – *Rīgas satiksmes* iesniegtā informācija un 70 % – citu personu iesniegtā informācija. Papildu informācijas pārraidīšanai tiek nodrošināts arī salona videonovērošanas attēls. Kas attiecas uz monitoros

pārraidīto saturu, – *Rīgas acs* kompetencē neesot pārraidāmās informācijas satura sagatavošana. Visā procesā ir iesaistīti vairāki starpnieki.

Vērsāmies *Rīgas satiksmē* ar līdzīgiem jautājumiem kā *Rīgas aci* – interesējāmies par saturu, kas tiek rādīts, un par to, kāpēc tieši šāds saturs ir izvēlēts. *Rīgas satiksmes* sabiedrisko attiecību nodaļas vadītāja Baiba Bartaševica-Feldmane apstiprināja *Rīgas aci* saņemto informāciju, ka 30 % satura veido *Rīgas satiksme*, tomēr viss pārējais ir uzņēmuma *Rīgas acs* pārvaldībā, kas izvieto informāciju, kura ir piegādāta ar reklāmas kompānijas *Mass media* starpniecību. Bartaševica-Feldmane gan norādīja, ka *Rīgas satiksme* neiejaucas *Rīgas acs* un *Mass media* savstarpējās attiecībās.

Par *Rīgas satiksmes* pārvaldītajiem 30 % satura tieši atbild uzņēmuma sabiedrisko attiecību nodaļa, kas autonomi, vēra ņemot vairākus apstākļus, izveido un vēlāk arī ekrānos izvieto dažāda veida saturu. Piemēram, viens no faktoriem, kas tiek ņemts vērā, ir gada-laiks. Oktobrī un februārī vairāk tiek sniegta informācija par studenta e-talonu termiņa pagarināšanu, ziemas mēnešos tiek uzsverts, ka pasažieriem svarīgi ir pieturēties brauciena laikā, ka sevišķi tas ir būtiski iespējama slidenu ceļu dēļ. Vēl uzņēmumam aktuāls ir darbinieku trūkums konkrētās struktūrvienībās, tāpēc sabiedrisko attiecību nodaļa sagatavo aicinājumus iedzīvotājiem, rosinot viņus atsaukties un pieteikties darbā. Bartaševica-Feldmane uzsver, ka arī ārvalstu pieredze tiek ņemta vērā, taču noteicošais satura veidošanā ir paša uzņēmuma tā brīža vajadzības. Kas attiecas uz klientu apmierinātību, tad atsevišķi pētījumi nav veikti, lai uzzinātu, ko viņi domā par ekrāniem, un ir pieejama tikai kopējā klientu apmierinātības aptauja par *Rīgas satiksmes* piedāvātajiem pakalpojumiem, t. i., par pasažieru pārvadāšanu.

VAI SATURU VAR UZLABOT?

Mēģinot ievākt informāciju par to, kā citās valstīs izmanto LCD jeb šķidro kristālu displejus sabiedriskajā transportā, sapratām, ka ekrāni lielākoties tiek lietoti reklāmai un pašreklāmai, līdzīgi kā tas notiek Rīgas sabiedriskajā transportā. Tomēr jautājums ir par to, vai informāciju nebūtu iespējams uzlabot ar kādu izglītojošu videomateriālu, piemēram, ar valodas mācībām, šādā veidā informāciju padarot noderīgāku dažādām auditorijas grupām. Arī reklāmas speciāliste un Rīgas Stradiņa universitātes vieslektore Renāte Cāne norāda, ka ekrānos varētu izmantot, raidot saturu, kas izglīto sabiedrību.

Šobrīd Rīgas satiksmes transportlīdzekļos reklāma un pārējais saturs tiek izvietots pēc principa “kas maksā, tas pasūta mūziku”, un nevienam nav iebildumu pret receptēm, kas pilsoņus iepazīstina ar to, kā gatavot omleti ar kartupeļiem. Vienīgais, ar ko iedzīvotāji nav bijuši mierā, bija animācijas filma, kuras galvenie varoņi ir zilonis, putns un vēl pāris eksotiski dzīvnieki. Animācijas filma vairs netiek rādīta, jo tajā bijis vardarbīgs saturs. Filmā bijušas ainas, kurās zilonis kāpis virsū čūskai, izmantojis to par lecamauklu.

JĀ – IZGLĪTOŠANAI, NĒ – POLITISKAJAI REKLĀMAI!

Reklāmas speciāliste un Rīgas Stradiņa universitātes vieslektore **Renāte Cāne** uzskata, ka ekrāni, kas izvietoti Rīgas sabiedriskajā transportā, būtu jāizmanto informatīvām vajadzībām.

“Atceros, ka Rīgas mēram Oļegam Burovam tika izteikti pārmetumi par to, kas ekrānos tiek attēlots, un viņš izteicies, ka visa atbildība par ekrāniem esot firmai, ar ko noslēgts līgums par ekrānu apsaimniekošanu [resp., uzņēmumam *Rīgas acs*, aut. piezīme].

Par kādu vēsturi tur tiek runāts, ja ekrānos tiek atainoti 18. vai 19. gadsimta krievu mākslinieki, tad kas tā par vēsturi? Es neredzu motivāciju, kāpēc tieši šie mākslinieki ir izvēlēti, mums ir arī latviešu gleznotāji – Rozentāls, Tilbergs utt., man nav saprotams, kāpēc netiek rādīti viņi, netiek izmantota iespēja runāt par Latvijas mākslas vai literatūras vēstures jautājumiem, manuprāt, tas ir diezgan tendenciozi.

Visvairāk reklāmu, manuprāt, ir priekšvēlēšanu laikā. Veicot situācijas analīzi un novērojumus, tiešām jāsaprot, ka tas ir efektīvs veids, ko izmanto priekšvēlēšanu laikā. Tomēr nav skaidrs princips, kurš konkrētais poli-

VIENU REKLĀMU, LŪDZU!

Uzņēmums *Mass media* Rīgas sabiedriskajā transportā ekrānus sāka apkalpot jau 2014. gadā, sākotnēji tikai mikroautobusus, bet 2017. gadā tas ar reklāmas materiāliem sāka nodrošināt arī autobusus, tramvajus un trolejbusus. *Mass media* mājaslapā ir diezgan daudz informācijas par to, kādam ir jābūt klipam, lai to drīkstētu pārraidīt – šī informācija paredzēta reklāmdevējiem.

“Par kādu vēsturi tur tiek runāts, ja ekrānos tiek atainoti 18. vai 19. gadsimta krievu mākslinieki, tad kas tā par vēsturi? Es neredzu motivāciju, kāpēc tieši šie mākslinieki ir izvēlēti, mums ir arī latviešu gleznotāji – Rozentāls, Tilbergs.”

Mājaslapā *Mass media* raksta, ka piedāvā izvietot reklāmu 175 mikroautobusus 220 000 cilvēku lielai auditorijai (balstoties uz 2017. gadā *TNS Latvija* iegūtajiem datiem par to,

cik cilvēku ik nedēļu pārvietojas ar transporta līdzekļiem).

Reklāmai mikroautobusus ir divu veidu piedāvājumi, no kuriem pirmais ir *Basic* jeb parastais piedāvājums – videoklips transportlīdzekļos tiek raidīts trīs reizes stundā vienas nedēļas laikā, t. i., uzņēmuma reklāma transportā tiek parādīta 36 000 reižu. Reklāmas izmaksas šajā gadījumā ir 275 eiro nedēļā (plus pievienotās vērtības nodoklis, turpmāk – PVN).

Otrs ir *Premium* jeb augstākās klases piedāvājums: šajā gadījumā klips tiek raidīts deviņas reizes stundā, un vienas nedēļas laikā uzņēmuma reklāma transportlīdzekļos tiek

tiskais spēks var reklāmu tur ievietot un vai visām partijām ir vienādi “spēles noteikumi” un nestrādā princips “kurš pirmais sāk, tas arī ievieto”. Arī ar vides reklāmu Rīgā novērojama līdzīga situācija. Turklāt ekrāni sabiedriskajā transportā daudzās teorijās tiek uzskatīti par vides reklāmu.

Tas, ko nevajadzētu rādīt, protams, ir Reklāmas likumam un normatīvajiem aktiem neatbilstošs saturs. Tomēr, manuprāt, ekrāni nav istā vieta arī politiskajai reklāmai un, iespējams, komercireklāmai kopumā.

Šos ekrānos vajadzētu izmantot informatīvām vajadzībām, piemēram, pozitīvi vērtējama ir informācija par kultūras pasākumiem vai informatīvi izglītojoši materiāli par Latvijas vēsturi. Es saprotu, ka katrs grib pelnīt, tomēr ekrānu sakarā vajadzētu būt sociāli atbildīgākai pieejai – šī ir lieliska iespēja “sabiedrības audzināšanai”.

EKRĀNU REKLĀMU EFEKTIVITĀTE

Viennozīmīgas atbildes par reklāmu “iedarbibu” nav, uzsver Latvijas Reklāmas asociācijas biedrības priekšsēdētāja **Baiba Liepiņa**: “Nav iespējams vispārināt reklāmas efektivitāti, tā ir atkarīga no vairākiem faktoriem. Priekšrocības

un trūkumi izriet no tā, kā šos ekrānos lieto, izmantojot digitālās iespējas, un tā, vai tiek pētīta auditorija, kuru var sasniegt ar šo medija veidu.

Vēl svarīgi, kāds ir reklāmas risinājums, ziņas sarežģītība.”

Salīdzinot ar klasisko vides reklāmu, ekrānu reklāmai auditorija velta ilgāku laiku, taču arī tas nav viennozīmīgi: “Klasiski vides reklāmai veltītais laiks ir 2–3 sekundes, un tai jābūt atraktīvai, vienkāršai un viegli uztveramai, lai to pamanītu un uztvertu. Transporta displeju gadījumā laiks noteikti varētu būt garāks – vismaz viena pietura, bet jebkurā gadījumā reklāmai ir jābūt uztveramai, ņemot vērā to, ka nav skaņas. Tāpat jāievēro arī mobilo viedierīču izplatība un cilvēku paradumu maiņa (skatīties tālruņos, kamēr pārvietojas transportā, vai klausīties mūziku).”

“Labai reklāmai esot vidē, ko auditorija nevar izslēgt, būs labs efekts, sliktai – sakaitināta auditorija. Vides mediji joprojām lielā mērā ir masu mediji, kas piemērots komunikācijai ar masām, nevis individu (kā tas bieži notiek ar mūsdienu digitālo reklāmu, kuras parādīšanās pielāgota indivīdam, kurš redz, profilam.”

parādīta 108 000 reižu. Reklāmas izmaksas nedēļā ir 750 eiro plus PVN.

Mass media informē, ka ar GPS sistēmas palīdzību tas piedāvā klipus parādīt arī tikai noteiktos rajonos. Piemēram, visdārgākajā Rīgas rajonā GPS marķēšanas gadījumā reklāmu nedēļas laikā pārraidītu 11 900 reižu, kas pasūtītājam izmaksātu 560 eiro.

Reklāmas klipus ir iespējams pārraidīt visos Rīgas satiksmes transportlīdzekļos – tramvajos, trolejbusos un autobusos. Kopā reklāmas klipus var pārraidīt 747 Rīgas satiksmes tramvajos, autobusos un trolejbusos, no kuriem apmēram 510–550 transportlīdzekļu vienlaikus atrodas pilsētas satiksmē. Ar šiem transportlīdzekļiem, pēc TNS Latvija 2017. gadā apkopotajiem datiem, nedēļas laikā pārvietojas no 2,4 līdz 2,8 miljoniem cilvēku. Ja ir vēlme reklāmas klipus izvietot šajos transportlīdzekļos, tas tiek raidīts sešas reizes stundā – tas nozīmē, ka vienas nedēļas laikā uzņēmuma reklāma tiek parādīta 270 000 reižu. Reklāmas izmaksas nedēļā šajā gadījumā būtu 1500 eiro plus PVN.

No *Mass media* neizdevās iegūt informāciju par to, vai saturs ir jāsaskaņo ar *Rīgas aci*. Uzņēmumā norādīja, ka šī informācija ir konfidenciāla, tāpat kā informācija par to, uz cik ilgu laiku līgums starp abiem uzņēmumiem ir noslēgts.

ATBILDĪBA – UZ TREŠĀS PUSES PLECIEM

Rīgas satiksmes sabiedriskajos transportlīdzekļos izvietotajos ekrānos tiek pārraidīts saturs, par kuru lielākā atbildība ir jāuzņemas trešajai pusei, skaidro Rīgas domes Satiksmes departamenta projektu vadītāja Ilze Dimante.

“30 % monitoros raidītā satura ražo Rīgas satiksme, un tā ir informācija par uzņēmumu, kuru tas pats kontrolē un par kuru uzņemas pilnu atbildību. Savukārt 70 % ir nodoti Rīgas acij, kas savukārt to ir nodevusi vēl trešajai pusei reklāmas izvietošanai, un šeit gribētu piebilst, ka to, kādu reklāmu drīkst vai nedrīkst izvietot, kā arī valodas lietošanu nosaka Ministru kabineta noteikumi, tādējādi atbildību par šīs

informācijas atbilstību normatīvajiem aktiem uzņemas trešā puse,” norāda Dimante.

Uzņēmums, par kuru runā Dimante, ir jau pieminētais *Mass media*, kas norādījis, ka reklāmu izvietojot, ievērojot Ministru kabineta noteikumus par reklāmas izvietojumu, kuros noteikti aizliegumi, t. i., kas nedrīkst būt reklāmā, piemēram, reklāmā ir aizliegts paust diskrimināciju, izsmiet juridiskas un privātas personas.

Lai izvietotu reklāmu sabiedriskajā transportā, nepieciešams vien sazināties ar *Mass media* un ievērot Reklāmas likuma prasības.

Rīgas satiksme atbild par savu pašreklāmu un pielāgo to atbilstoši uzņēmuma vajadzībām, piemēram, kad pietrūkst darbinieku, sabiedrisko transportlīdzekļu salonos izvietotajos ekrānos tiek rādīti aicinājumi pieteikties darbā.

Rīgas acs – uzņēmums, kura uzdevums ir pārraidīt reklāmas, un atbildību par saturu tas neuzņemas. Atbildība attiecas uz trešo pusi jeb uz *Mass media*. Rīgas acs atbild vien par reklāmu pārraidīšanu sabiedriskajā transportā. 🤔

Studē sabiedriskās attiecības!

Mācies veidot sabiedrisko domu un veicināt sabiedriski svarīgus procesus

Karjeras iespējas sabiedrisko attiecību aģentūrās, uzņēmumos, valsts pārvaldē un pat Valsts prezidenta kancelejā

Jau studiju laikā sāc praktizēties kopā ar sabiedrisko attiecību jomas profesionāļiem

ERASMUS+ un NordPlus apmaiņas programmas

Iemācies runāt un rakstīt tā, lai katrs tavš vārds tiktu sadzirdēts un citēts

Darbs sabiedriskajās attiecībās nozīmē būt pieprasītam vienmēr un būt draugos ar visu pasauli

Aizraujoša un pārsteigumiem pilna pieredze sabiedrisko un politisko organizāciju darbā un festivālu organizatoru komandās (Positivus, Summer Sound, ZZ Čempionāts)

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Studentu prakses vietas:

Ogilvy Public Relations

Robots – draugs

Jau kopš industriālās revolūcijas cilvēku prātus ir nodarbinājis jautājums, cik tālu attīstīsies tehnoloģijas un kā tās mainīs ierasto lietu kārtību. Kā mūs ietekmēs roboti? Ko nozīmē mākslīgais intelekts? Pašlaik automatizācija ir ikdienu daudzās ražošanas un pakalojumu nozarēs, kā arī valsts pārvaldē. Vai bažas par robotu konkurenci ir pamatotas?

Autores: Estere Dravniece, Gita Pērkone

Latvijā interese par mākslīgā intelekta izmantošanu iestāžu darbā un virtuālo asistentu jeb čatbotu (tērzēšanas robotu) izstrāde aizsākās 2017. gadā, kad vairāki uzņēmumi izmēģināja realizēt ideju par čatbotu izmantošanu klientu apkalpošanā. SIA *Tele2* izveidoja tērzēšanas robotu Ieva, kas uzrunāja potenciālos darba ņēmējus saziņas platformā *Messenger*. Uzņēmums *Latt telecom*, kurš šobrīd zināms kā *Tet*, izveidoja virtuālo asistenti Aneti. Savā *Facebook* lapā čatbotu Miku bija aktivizējuši arī izglītības programmas *Iespējamā misija* darbinieki. 2018. gadā arī publiskajā pārvaldē ienāca pirmais tērzēšanas robots – Una, kas darbojas Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra mājaslapā un arī saziņas platformā *Messenger*. Šobrīd svaigus spēkus izmēģina Valsts ieņēmumu dienesta virtuālais asistents Toms, kas darbu testa režīmā uzsāka 2020. gada janvārī.

Kaspars Kauliņš

Valodas tehnoloģiju un lokalizācijas uzņēmuma *Tilde* biznesa attīstības vadītājs Kaspars Kauliņš teic, ka uz mākslīgā intelekta jēdzienu var skatīties ļoti plaši. *Tilde* uz to raugās kā uz tehnoloģijām un risinājumiem, kas spēj veikt uzdevumus, kuriem citādi būtu nepieciešams cilvēka prāts, cilvēka smadzenes un domāšana.

“Mākslīgā intelekta izpausmes mūsu uzņēmuma izpratnē ir mākslīgā redze, runas atpazīšana, sintēze, arī lēmumu pieņemšana un analīze. Lai runātu par mākslīgo intelektu un saprastu, ar ko tas atšķiras no dažādiem automatizācijas un robotizācijas risinājumiem, tad risinājumu pamatā ir jābūt mašīnmācīšanās algoritmiem, kas ir svarīgākais elements”,

Jaunais uzņēmuma darbinieks – čatbots!

skaidro uzņēmuma eksperts. Mašīnmācīšanās notiek, izmantojot datus, kas raksturo, atspoguļo cilvēka darbības vai kādu attēlu, tekstu. Ar reālu datu palīdzību notiek sistēmu apmācīšana, lai tās atpazītu līdzīgas situācijas vai gadījumus: “Notiek apmācība, lai imitētu procesu, kā cilvēks, apstrādājot informāciju, nonāk pie viena vai otra secinājuma – saprot, ko viņš redz, dzird, spēj formulēt savu domu vārdos. Izmantojot datus, kas ir iegūti, vērojot vai aprakstot ar datiem kādas cilvēka darbības, vai runas gadījumā izmantojot runas ierakstu paraugus, mēs iemācām mašīnai atpazīt tendences vai sakarības, arī imitēt smadzeņu darbības procesu.”

Foto: Reinis Fjodorovs

ČATBOTI APKALPO KLIENTUS

Latvijā tērzēšanas robota funkcijas arvien vairāk tiek izmantotas klientu apkalpošanā. Šobrīd notiek čatbotu funkciju pilnveide.

Uzņēmuma *Tilde* speciālists Kaspars Kauliņš skaidro: “Lai runas robotu izveidotu, tam ir jāiedod zināšanas, atbildes. *Botu* treneris gatavo atbildes, bet, lai atbildes būtu jēgpilnas, ir jāsaprot, kādā veidā lietotāji un klienti var pajautāt vēlamu informāciju. Čatbota treneris strādā pie ievadēm – čata logā rakstītajiem tekstiem, kas ne vienmēr ir jautājuma formā. Piemēram, cilvēks, kurš vēlas noskaidrot adresi, kur kaut kas atrodas, to var pajautāt dažādi –

vai drauds?

Telekomunikāciju uzņēmuma "Tet" izveidotā čatbota – Anetes – tēls. Avots: tet.lv

kur jūs atrast, kā jūs atrast, kāda ir jūsu adrese? Tomēr lietotājs to var izteikt arī citā formā, piemēram, – nevaru jūs atrast, nezinu, kā pie jums nokļūt, esmu apmaldījies. Čatbotu treneru uzdevums ir fiksēt iespējamās teksta ievades veidus." Kaspars Kauliņš jēdzienu "mākslīgais intelekts" sauc arī par "nolūka noteicēju" vai "nolūka noteikšanu", kad programma, mācoties no paraugiem, atpazīst konkrētus atslēgvārdus, vārdu kombināciju. Ar to arī tiek skaidrots, ko lietotājs ar šo ievadi ir vēlējis pajautāt, kādu informāciju vēlēties iegūt vai kādu darbību veikt. "Bota gudrību nosaka tematu loks, par kuru treneris ir sagatavojis jautājumus, iespējamās nolūkus un arī atbildes. Bots var

atbildēt tikai ar tām zināšanām, kas viņam ir iedotas," čatbota trenera darbu komentē Kaspars Kauliņš.

Gadījumos, kad tēržešanas robots nespēj precīzi noteikt lietotāja nolūku vai tam nav zināšanu par tematu, par kuru ir jautājis klients, čatbots pauž atbildi, ka uzdots jautājumu nav sapratis. Kaspars Kauliņš teic, ka šādās situācijās ir sagatavoti īpaši scenāriji, kā tēržešanas robotam rīkoties: "Ir iespējams uzdot arī papildjautājumus. Bots var mēģināt pārjautāt un noskaidrot, precizēt vajadzīgo informāciju citā veidā. Tomēr ir jāparedz iespēja, ka klients vēlēties runāt ar reālu cilvēku vai arī kāds cilvēks vēlēties pārņemt šo sarunu,

EKSPERTU SKAIDROJUMS

Gatis Jansons, robotisko procesu automatizēšanas inženieris:
"Robots ir draugs, ne drauds."

Mākslīgais intelekts ir datora algoritms, kuram, balstoties uz pareizām un nepareizām atbildēm, var iemācīt spriestspēju. Tam ir spēja saskatīt sistemātisku atkārtošanos jeb sakarības dotajās atbildēs. Un nākamreiz, kad tam nedod atbildi, atbilde tiek izvēlēta, balstoties uz pieredzi.

Kad tiek veidots kāds jauns projekts, reti kurš veido jaunus mācīšanās algoritmus. Parasti tiek izmantotas sagataves. Ir tāds produkts kā Google "redze" (Google Vision), kurā algoritmam ir iemācīts atpazīt no vizuāla attēla dažādus objektus, piemēram, dzīvnieku, mašīnas numuru, cilvēka seju vai tekstu. Taču tas netiek paskaidrots vai iemācīts, bet vienkārši tiek iedoti konkrēti piemēri. Jāprecizē, ka mācīšanās nenotiek tikai ar simts piemēriem, bet miljoniem piemēru un datu. Kad robotam tiek "iebarots" ļoti liels šādu datu apjoms, tad turpmāk robots var mācīties pats. Un tad sākas tas mūsu darbs, kad skatāmies, kā robots mācās, kur ir kļūdas, un tad tās labojam. Kad jūtam, ka tas ir uztrenēts, tas tiek ievietots serverī, lai pēc tam varētu izmantot dažādām programmām.

Man īsta maģija šķiet pats tas algoritms, kas mācās. Tu vari turpināt dot datus, un tas spēj saskatīt sakritības. To ir vissarežģītāk uzskatīt. Otrs ir tas milzīgais apjoms, lai to apmācītu. Iedomājieties, lai iemācītu mākslīgajam intelektam braukt ar mašīnu tā, kā to dara cilvēks, nepieciešami 85 gadi, kuru laikā algoritmam dotu dažādus datus – no videokamerām, kas fiksējušas avārijas, līdz pašiem noteikumiem un dažādām situācijām, kurās svarīgi ir ātri reaģēt. Laika posms ir tik liels, jo cilvēki ir ļoti spējīgi pielāgoties gan laika apstākļiem, gan situācijām, gan tam, ko mēs redzam. Dators nevar tik ļoti to tvert, tādēļ tam

jāmāca viss kā primātam. Tāpēc arī šobrīd saka, ka mākslīgais intelekts ir sasniedzis maksimālo attīstības stadiju, jo nākamais šķērslis ir nevis algoritmu uzlabošana vai infrastruktūras izveide, bet tieši laiks. Jo ilgajā laikā, kamēr notiek apmācības, rezultāts jau vairs var nebūt svarīgs.

Manuprāt, darba devēji nevēlas nomainīt darbiniekus pret robotiem. Viņi vēlas dot robotiem darīt lietas, kuras cilvēkiem nevajadzētu darīt. Ir ļoti daudz darbu, kas ir "monkey job", kuru diemžēl dara ļoti augsti kvalificēti speciālisti. Tāpēc es uzskatu, ka darba devēji gribētu robotu palīdzību, nevis robotus, kas aizstāj cilvēkus. Galvenās jomas, kurās būtu vērts ieviest automatizētus procesus, noteikti ir grāmatvedība, vadītāju asistenti, ražošanas iekārtas, dažādi sensori un jurisprudences. Tās galvenokārt ir nozares, kurās jāstrādā ar lielu informācijas apjomu, kas ir jāsavada datubāzēs vai dokumentos, un šis darbs paņem daudz laika.

Cilvēki ir ļoti radošas būtnes, bet robots nekad nebūs radošs. Līdz ar to ir tā, ka cilvēkam varētu pazust viņa esošais amats, bet noteikti radīsies jauns, piemēram, robota trenerisa vai robota kļūdu novērsējs.

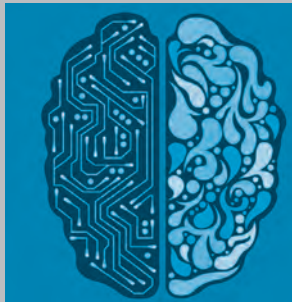
Latvijā arvien sarūk darbspējīgo cilvēku skaits. Pensijā aiziet vairāk cilvēku nekā atnāk jaunieši, kuri var strādāt. Arī jaunie darbinieki nav motivēti darīt šo "monkey job". Roboti nav drauds, bet gan risinājums situācijai, kas ir izveidojusies, – cilvēku resursu trūkumam.

Psiholoģe Sandra Mihailova: **"Robots ir cilvēks bez dvēseles."**

Ja mēs par robotiem domājam kā darba devējs, tad, protams, – ja cilvēku varu aizvietot ar aparātu, man atkrīt ļoti daudz problēmu. Viss, kas saistīts ar cilvēcisko faktoru, – slimības, apdrošināšanas, alga, ģimenes un privātā dzīve. Tad

Virtuālais palīgs jeb čatbots

Čatbota priekšrocības

Palīdz klientiem rast atbildes uz jautājumiem

Saziņa notiek dažu klikšķu attālumā ar interneta starpniecību

Ātra informācijas apmaiņas

Čatbota trūkumi

Mēdz neatpazīt uzdoto jautājumu

Nepieciešama regulāra analīze un pilnveide, lai uzlabotu funkciju izpildes kvalitāti

Čatbota veiktās funkcijas

Atbild uz klientu uzdotajiem jautājumiem mājaslapas čatā

Balstoties uz ievadīto informāciju "mācās" atpazīt uzdotos jautājumus

Noskaidro klienta kontaktinformāciju gadījumā, ja pats nespēj atbildēt uz jautājumu

Ar treneru palīdzību apgūst sintezētās balss funkciju - piemēram, Anete nākotnē sāks sarunāties

Informācija sagatavota, balstoties uz uzņēmuma "Tilde" sniegto informāciju

ja *bots* netiek galā. Ja kompānijā ir cilvēki, kuri seko līdz šim čatbota sarunām, tad pārvaldības sistēmas vidē darbiniekam ir iespēja tās pārņemt. Arī klientam ir iespēja lūgt sarunu ar darbinieku. Ja kompānija pastāvīgi neseko līdz čatbota sarunām, nemonitorē tās vai saruna notiek naktī, tad parasti *bots* palīdz klientam kontaktinformāciju un pasaka lietotājam, ka ar viņu sazināsies uzņēmuma klientu apkalpošanas speciālisti. Tad informācija par sarunu nonāk pie klientu apkalpošanas specialista, kas sazinās ar klientu."

Par robotu straujo izplatību un ienākšanu dažādās nozarēs Kaspars Kauliņš teic, ka uzņēmuma *Tilde* nostāja ir tāda, ka roboti nevis

pārņems pasauli un atņems cilvēkiem darbu, bet drīzāk kļūs par palīgiem un mainīs darba tirgus struktūru: "Tas pavērs pavisam jaunas iespējas, taču pagaidām mēs nevaram runāt par to, ka mākslīgais intelekts spētu nopietnā veidā līdzpārdzīvot vai patiešām saprast emocijas. Tehnoloģija jau nelīdzpārdzīvo, tā ir apmācīta, kā konkrētā situācijā reaģēt. Drīzāk runa ir par to, ka cilvēkiem jāiemācās, kā visefektīvāk izmantot mākslīgo intelektu un kā ar to sadzīvot, līdzdarboties ar šīm tehnoloģijām, nevis jābaidās no to ienākšanas un izmantošanas darba tirgū. Ir nozares, kurās tehnoloģijas nevis atņem darbu, bet pārņem konkrētas darbības. Galvenais ir, kā veiksmīgāk

apgūt šīs mākslīgā intelekta piedāvātās iespējas, kā izveidot tās ērti un saprotami lietojamas arī cilvēkiem, kuriem nav tehniskās izglītības.”

Aļona Rastihina

Tet mākslīgā intelekta risinājumu pārdošanas projektu vadītāja Aļona Rastihina stāsta, ka tiek rīkoti speciāli inovāciju čempionāti, kuros tiek pieteiktas un prezentētas dažādas idejas. Vienā

inovāciju čempionātā, piemēram, tika prezentēta ideja par mākslīgā intelekta izmantošanu klientu apkalpošanā. Šī ideja tika atbalstīta, jo tā ir tiešām inovatīva un jauna pieredze. Tā uzņēmumā radās ideja par klientu apkalpošanas robota – Anetes – izveidi. Sākotnēji Anete darbojās uzņēmuma Facebook konta sarunās un tika pilnveidota, “apmācīta”, lai turpmāk varētu darboties uzņēmuma interneta vietnē *tet.lv*. Čatbots Anete ir virtuālais palīgs, kas ir pirmais latviešu valodā runājošais klientu servisa robots pasaulē. “Izstrādes procesam nav viennozīmīga sākuma un beigu termiņa, jo darbs pie Anetes attīstības noris vēl joprojām,” atzīst *Tet* mākslīgā intelekta projektu speciāliste.

Tērēšanas robots Anete nepārtraukti tiek pilnveidots un “mācās” kopā ar saviem treneriem – uzņēmuma darbiniekiem, kuri novēro, kā Anetei sokas saziņā ar klientiem, izmantojot tērēšanas funkciju uzņēmuma interneta vietnē. Čatbotiem ir jāiemācās saprast klienta uzdoto jautājumu, ņemot vērā tematu daudzveidību un arī jautājuma uzdošanas manieri. “Anetei daudz vieglāk ir uztvert konkrētus jautājumus, taču nereti Anete sarunas laikā “apmulst”. Tāpēc svarīga loma ir robotu treneriem, t. i., speciālistiem, kuri palīdz saviem mākslīgā intelekta palīgiem tikt galā ar sarežģītākajiem jautājumu formulējumiem. “Svarīgi, lai neviens jautājums nepaliek neatbildēts,” komentē Aļona Rastihina.

Kad specifiskie jautājumi liek robotam samulst un viņš nespēj klientam sniegt skaidru atbildi, klienta jautājums tiek novirzīts uzņēmuma darbiniekiem – reāliem cilvēkiem. Tad, kad klients ir saņēmis vajadzīgo atbildi uz viņu interesējošajiem jautājumiem, darbinieki analizē, kas “samulsināja” Aneti. Iespējams, tas bija jautājuma formulējums pārāk sarežģītā, garā formā vai arī jautājums par specifisku tematu, kuru čatbots vēl nav apguvis. “Mākslīgā intelekta palīga radīšanas sākuma posmā trenēšanas bāzē bija 20 000 jautājumu veidu – šobrīd to skaits ir sasniedzis aptuveni 80 000 par dažādiem tematiem,”

stāsta uzņēmuma speciāliste. Tas liecina, ka tērēšanas robota iespējas augt ir ļoti lielas un pilnveidošanās, “mācīšanās” notiek visu laiku. Iespējams, varētu teikt, ka čatbots Anete no katras virtuālās sarunas var iemācīties kaut ko jaunu.

Klientu saskarsme ar tērēšanas robotu nav vērtējama viennozīmīgi. Daudzi izvēlas klasisko saziņu ar uzņēmumu – piezvanot pa tālruni. Citi ar sajūsmu sniedz atsauksmes par tērēšanas robota Anetes darbu, īpaši izceļot saziņas ātrumu. Anetei pašai ir pietiekami daudz informācijas, lai palīdzētu klientam tikt skaidrībā ar uzdoto jautājumu, – ja nav, tad palīgā nāk uzņēmuma darbinieki. Uzņēmuma *Tet* mākslīgā intelekta speciāliste Aļona Rastihina pozitīvi vērtē klientu spēju rast risinājumus dažādos jautājumos, apgūstot jaunas inovācijas. Jautājumu risināšanā pavadītais laiks ir svarīgs jebkuram cilvēkam. Tomēr svarīgāka par laika patēriņu ir vajadzīgā informācija, lai varētu to saņemt.

Uzņēmums veic arī mākslīgā intelekta produktu radīšanu klientiem ārpus uzņēmuma, viena šāda čatbota izstrāde starta limenī aizņem aptuveni mēnesi. Protams, mēneša laikā nav iespējams apgūt visas vajadzīgās prasmes, tāpēc uzsvars tiek likts uz nepārtrauktu virtuālo palīgu pilnveidošanu un “apmācīšanu”.

CILVĒKS SKOLO ROBOTU

Robotu treneri ir cilvēki no klientu apkalpošanas vides, ar pieredzi šāda veida darbā, arī uzņēmumu operatori. Svarīgākais, lai robotu trenerim būtu izpratne par cilvēku savstarpējo komunikāciju. Ir jāamāc sarunāties ar dažāda vecuma cilvēkiem, jāzina, kā veiksmīgāk sniegt dažādas sarežģītības informāciju cilvēkiem pēc iespējas saprotamākā veidā. “Intuīcija un pieredze palīdz arī darbam ar mākslīgo intelektu,” atzīst *Tet* speciāliste Aļona Rastihina.

Tet sadarbojas ar latviešu valodas tehnoloģiju uzņēmumu *Tilde*, lai attīstītu tērēšanas robota valodas funkciju lietojumu. Tiek izstrādāta arī runāšanas funkcija. Šobrīd Anete saziņai ar klientiem izmanto čatu uzņēmuma mājaslapā, atbildot latviešu vai krievu valodā, taču ir plānots, ka Anete varētu sākt atbildēt arī uz klientu zvaniem. Mākslīgā intelekta treneru komanda turpina dažādu funkciju pilnveidi, lai Anete varētu veiksmīgāk sniegt klientiem vajadzīgo informāciju.

Arvien vairāk dzirdam par uzņēmumu savstarpējo sadarbību mākslīgā intelekta izmantošanā. Tērēšanas robotu treneru darbs nav svešs ne tikai komunikāciju un tehnolo-

ģo robotu attīstībā es esmu ieinteresēta. Tāpat, ja esmu *Rimi* pircējs, man ir ērti, ja nav jātērē savs laiks garā rindā. Ja skatās tādā globālā kontekstā, tas velk uz to, ka cilvēki tiks atlaisti no darba. Otrkārt, tas ir saistīts ar konkurenci biznesā. Tu ieej tādā kā aplī – es uzlaboju sava darba ātrumu un apjomu, konkurents uzlabo, tad – atkal es. Tas ir aplis, kurā arvien mazāku lomu spēlē cilvēks. Cilvēks vairāk kontrolē šīs robota darbības. Jāatzīst, ka visās jomās digitālo palīgu ieviešana nav iespējama. Piemēram, bērnu audzināšana ir nepieciešams dzīvs cilvēks.

Tet Anetes tēls ir ļoti interesants. Rudi mati ir retums. Skolās bērni parasti piedzīvo smagus pārdzīvojumus, ja viņiem ir šāda matu krāsa. Iespējams, ka tie rudie mati varētu dot to, ka “es atļaujos būt citādāka”. Tas varētu kalpot kā barjeras nojaucējs. Un brilles noteikti ir gudrības rādītājs. Sievietes tēls izvēlēts, jo tas ir maigāks, emocionālāks un vieglāks. Lai klientiem būtu vieglāk un patīkamāk komunicēt.

Tad, kad komunicējam ar dzīvu cilvēku, mēs ļoti daudz sajūtam arī no tā cilvēka. No robota tu nejutī neko. Līdz ar to tu paliec tikai ar savām emocijām, tev nav tā otra emociju. Ar dzīvu cilvēku tev ir iespējams sajūst agresiju, un tad ir jautājums, kā tu ar to tiec galā. Bet ar robotu komunikācija ir nekāda. Lai gan ir arī cilvēki, kuri ir ļoti robotizēti, kuri nēlaiž nevienu klāt un atsakās izrādīt emocijas. Tad ir sajūta, ar viņiem runājot, ka runā ar sienu. Digitālie palīgi ir kaut kas līdzīgs. Tev ir robots, kurš visu atbild pareizi, bet kaut kā pietrūkst. Cilvēki ļoti bieži satraucas par to, ka mūsdienās ļaudis nemāk komunicēt tehnoloģiju dēļ. Bet es nesen klausījos raidījumu par paaudzēm, kurā stāstīja, ka katra paaudze cenšas īstenot to, kas viņiem ir pietrūcis. Bērni, kuri pieder digitālajai paaudzei, kuri jau no mazotnes ir “ieurbušies” planšetēs, domāju, ka viņu lielākā vērtība būs dzīvas attiecības, jo tās būs pietrūkušas. Viņi veido komunikāciju digitāli – spēlēs, sociālajās platformās –, bet dzīvais kontakts būs tas, pēc kā viņi ilgosies. Dzīvais kontakts nekur nezudīs, un tā būs liela vērtība, par kuru, iespējams, būs pat gatavi maksāt.

loģiju uzņēmumos, bet arī valsts pārvaldes iestādēs. 2017. gada nogalē Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs uzsāka darbu pie virtuālā asistenta – čatbota Unas – izstrādes. Tērzesanas robota izveide ir inovatīvs rīks, kas palīdz uzņēmumam kontaktēties ar saviem klientiem.

2020. gada janvārī testa režīmā savu darbību ir sācis arī Valsts ieņēmumu dienesta tērzesanas robots Toms. Darba sākšanas posmā Toms ir apguvis pamatzināšanas par klientu biežāk uzdotajiem jautājumiem – saziņu ar Valsts ieņēmumu dienesta darbiniekiem, atrašanās vietu, Elektroniskās deklarēšanas sistēmas izmantošanu (EDS), samaksu termiņiem, attaisnotajiem izdevumiem. Valsts ieņēmumu dienesta čatbota izstrādes komandā darbojas pieci cilvēki – treneri un scenāriju rakstītāji, kuru uzdevums ir sekot līdz apgūtās un sniegtās informācijas pilnveidei, novērot, kādos veidos tiek uzdoti klientu jautājumi. Attīstībā tiek iesaistīti arī platformas *Hugo.lv* izstrādātāji un uzturētāji, kuri pārvalda kopējo platformu un datubāzi, kurā “dzīvo” virtuālo asistentu saņemta un sniegtā informācija. *Hugo.lv* izstrādātāji konsultējas ar iestādēm, kas izmanto viņu platformu savu tērzesanas robotu izstrādei un attīstībai, lai uzzinātu, kā veiksmīgāk turpināt tās pilnveidošanu.

TĒRZĒŠANAS ROBOTS – IESĀCĒJS VALSTS IESTĀDĒ

Elmārs Krišjānis

“Virtuālais asistents Toms atrodas platformā *Hugo.lv*, ko sākotnēji ir izstrādājis Kultūras informācijas sistēmu centrs sadarbībā ar uzņēmumu *Tilde*. Šobrīd turpinās platformas attīstība, un Kultūras informācijas sistēmu centrs piedāvā valsts pārvaldes iestādēm izmantot virtuālo asistentu platformu, lai veidotu virtuālos asistentus savos uzņēmumos un iestādēs,” skaidro Valsts ieņēmumu dienesta Informātikas pārvaldes speciālists Elmārs Krišjānis. Kā vienu no galvenajiem iemesliem tērzesanas robota idejas realizēšanai Elmārs Krišjānis min lielo klientu zvanu un jautājumu skaitu, kas pārslogo tālrunu centrāles, tāpēc bija jāmeklē jauni, inovatīvi veidi saziņai ar klientiem: “Klientu jautājumu uzdošanas forma ir gan mūsdienīga, gan arī pieprasīta. Čata veids kļūst arvien populārāks, un cilvēki gaida, ka arī čata viņiem atbildēs uzreiz. Čats nestrādā tā, ka es uzrakstu un pēc divām stundām man atbildēs.

Cilvēki gaida atbildi uzreiz, tāpēc virtuālais asistents jeb čatbots ir tas, kas var atbildēt tieši tajā mirklī – ikdienā, naktī, brīvdienās, svētkos. Šobrīd čatbots Toms strādā testa režīmā, un viņa pilnveide noris nepārtraukti.”

Sergejs Ņikitjuks

savā ikdienas darbā. Nodokļu administrāciju darbiniekiem notiek arī darbnīcas un tikšanās, kurās katrs dalās ar savu pieredzi. Sergejs Ņikitjuks iezīmē tērzesanas robota lomu un pienasumu tālrunu centrāles darba atslogošanai. Bieži vien cilvēki vēlas uzzināt diezgan vieglus jautājumus, piemēram, par atrašanās vietu, nokļūšanu uz tuvāko VID filiāli vai galveno ēku. Bieži tiek jautāts arī par dokumentu iesniegšanu, tāpēc čatbots Toms testa režīmā tika trenēts atbildēt uz šādiem jautājumiem, uz kuriem var ātri rast atbildes. Viens no galvenajiem tērzesanas robota plusiem ir ātrums, jo ar čata palīdzību atrast atbildes uz jautājumiem var pāris minūšu laikā. Gadījumos, kad tālrunu centrāle ir noslogota, atbildi var nākties gaidīt daudz ilgāk.

“Kāpēc cilvēkam likt gaidīt, ja atbilde ir vienkārša? Ja klients uzraksta čatā, tad viņam arī atbildēs. Tas notiek ātri, un pēc atbildes saņemšanas varēs doties tālāk savās gaitās. Tas ir daudz vienkāršāk nekā ilgu laiku sēdēt pie tālruna,” uzsver čatbota Toma treneris.

Vienmēr būs kāds, kam būs vēlme runāt ar reālu, dzīvu cilvēku, tāpēc jāpilnveido funkcija, ka čatbota treneru komanda var vajadzīgajā brīdī pārņemt sarunu. VID speciālisti atzīst, ka par tērzesanas robota nākotnes funkcijām, piemēram, runāšanu, vēl esot pārāgri priest.

“Nākotnes vīzija būtu virtuālā asistenta izmantošana iestādes iekšējām vajadzībām – veidot otru asistentu, kas būtu domāts tieši VID darbiniekiem, kas informētu par dažādām kārtībām, iekšējiem noteikumiem. Tērzesanas robota Toma attīstības nākotnes plāni varētu būt saistīti ar autentifikācijas iestrādi, kas nozīmētu, ka Toms varētu klientam palūgt autentificēties, piemēram, ar interneta banku vai Elektroniskās deklarēšanas sistēmas kontu. Tad Toms, atpazīstot klientu, varētu sniegt personalizētas atbildes, piemēram, par klienta piemaksu vai pārmaksu un kur to var noskaid-

rot. Vēl tālākā nākotnē pēc šīs autentifikācijas pieprasījuma funkcijas sasniegšanas Toms varētu klientiem arī palīdzēt iesniegt deklarācijas. Piemēram, iesniedzot deklarāciju čata logā, Toms uzdotu dažādus jautājumus par summām, veidiem, izvedot lietotāju cauri dažādiem jautājumiem un atbildēm, beigās palīdzot noformēt deklarāciju, ko turpinājumā ar vienas pogas klikšķi varētu iesniegt,” komentē Elmārs Krišjānis.

Tērzesanas robota Toma lielākais izaicinājums būs tad, kad klienti iesniegs gada ienākumu deklarācijas, taču iestādes speciālisti cer, ka virtuālais asistents palīdzēs atvieglot VID darbinieku darbu un samazinās apkalpošanas centra slodzi savstarpējā saziņā ar klientiem. Jāņem vērā arī klientu paradumi saziņā ar iestādi, jo liela daļa arī turpmāk sekos ieradumam atnākt uz iestādi klātienē, lai saņemtu konsultāciju un ieteikumus, kā rīkoties, kā iesniegt dokumentus, un iegūtu atbildes uz citiem interesējošajiem jautājumiem.

Sabiedrībā bieži izskan raizes par to, ka mākslīgā intelekta izplatība uzņēmumos un iestādēs var apdraudēt dažādu profesiju pastāvēšanu.

“Mans personīgais viedoklis ir tāds, ka čatboti konkurēs ar cilvēkiem, bet līdz ar čatbotu attīstību rodas jaunas profesijas, piemēram, čatbotu treneris, scenāriju rakstītājs. Pirms desmit gadiem par šādu profesiju, visticamāk, neviens nedomāja. Cilvēkiem ir jābūt gataviem mācīties un pārkvalificēties uz kaut ko, kas ir tuvu ierastajai profesijai, bet nedaudz citādāks. Tas attiecas ne tikai uz čatbotiem, bet arī uz jebkuru citu profesiju, kurā ienāks automatizācija un mākslīgais intelekts,” skaidro Elmārs Krišjānis.

Tērzesanas robota treneris Sergejs Ņikitjuks stāsta, ka Toma scenāriju rakstītājas ir klientu konsultantes. “Ja iepriekš ir bijusi saskarsme ar klientu, darbinieks jau zina, kā tiek uzdoti jautājumi, kā tos labāk organizēt, plānot, lai sarunas virzās. Ir iespējams rakstīt scenārijus čatbota darbam, nav nepieciešams pilnībā mainīt savu darbības sfēru tāpēc, ka darbā ir ieviesta jauna inovācija,” vērtē Sergejs Ņikitjuks.

Roboti tiek veidoti, lai atvieglotu klientu ikdienu. Mēs varam komunicēt ar robotiem, bet nevaram aizmirst par sarunām ar īstu, emocijām bagātu cilvēku. Darba devēji ir ieinteresēti uzlabot savu darbinieku darba kvalitāti. Roboti tiks izmantoti, lai atvieglotu, nevis atņemtu cilvēkiem darbu. Galvenais, lai cilvēki nenobīstas un ļauj robotiem palīdzēt. Vai tu ļautu? 🤖

Gatavoties
studijām ir kā
gatavoties ilgām
ceļojumam!

Kā tas būs – studēt RSU?

Pielaiko studijas

lejūties universitātes vidē,
apmeklē sev interesējošo
lekciju

Dodies ekskursijā

Kopā ar draugiem vai klasi
izstaigā RSU gida pavadībā,
iepazīsti studiju norises
vietas

Satiec vēstnesi

Uzaicini RSU vēstnesi uz
savu skolu - uzzini visu par
studijām un studentu dzīvi
no uzticama avota

PIESAKIES

skoleniem@rsu.lv

www.rsu.lv/satiec-mus

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

Studē sociālās zinātnes!

Komunikācijas
fakultāte

Eiropas studiju
fakultāte

Juridiskā
fakultāte

ATVER mobilo lietotni
Overly (over.ly/get)

NOTĒMĒ un noskenē bildi

SKATIES, kā bilde atdzīvojas

RSU

www.rsu.lv

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE